

T.C
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

CEZAEVLERİNDE YÜRÜTÜLEN DİN HİZMETLERİNİN MAHKÛMLAR
ÜZERİNDEKİ PSİKO- SOSYAL ETKİSİ:
ÇANAKKALE CEZAEVLERİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Nimet Keseli USTABAŞI

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Abdurrahman KURT

Çanakkale-2015

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Cezaevlerinde Yürütülen Din Hizmetlerinin Mahkûmlar Üzerindeki Psiko-Sosyal Etkisi: Çanakkale Cezaevleri Örneği**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

18.05/2015

Nimet Keseli Ustabaşı

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

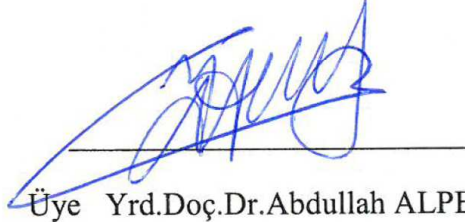
**Nimet Keseli Ustabaşı'na ait, Cezaevlerinde Yürütülen Din Hizmetlerinin Mahkûmlar
Üzerindeki Psiko-Sosyal Etkisi: Çanakkale Cezaevleri Örneği**, adlı çalışma, jürimiz
tarafından Felsefe ve Din bilimleri Anabilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üye Prof. Dr. Abdurrahman KURT
(Danışman)

Üye Doç.Dr.İsmail DEMİREZEN

Üye Yrd.Doç.Dr.Abdullah ALPEREN

Tez No :10074045

Tez Savunma Tarihi : 09/04/2015

ONAY

Doç. Dr. Şerif KORKMAZ
Enstitü Müdürü
20.04/2015

ÖZET

CEZAEVLERİNDE YÜRÜTÜLEN DİN HİZMETLERİNİN MAHKÛMLAR ÜZERİNDEKİ PSİKO-SOSYAL ETKİSİ: ÇANAKKALE CEZAEVLERİ ÖRNEĞİ

Çalışmamız, ülkemizdeki cezaevlerinde Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yürütülen din hizmetlerinin, mahkûmların gerek cezaevinde buldukları süre içindeki yaşantılarını gerekse sonraki yaşantıları için hedef ve düşüncelerini ne derece etkilediğini tespiti yöneliktir. Bu nedenle araştırmada, mahkûmların din hizmetlerine yaklaşımları ele alınmış ve bu hizmetlerin mahkûmlar üzerindeki kişisel ve toplumsal etkileri ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırmanın teorik kısmı literatür taraması, uygulamalı kısmı ise anket uygulaması olarak hazırlanmıştır. Araştırma, Çanakkale E Tipi Kapalı Ceza ve İnfaz Kurumu ve Çanakkale Açık Ceza ve İnfaz kurumlarında, 01 Eylül 2014 ve 01 Aralık 2014 tarihleri arasında gönüllü 420 mahkûm üzerinde uygulanmıştır. Elde edilen bulguların çözümlenmesinde SPSS programı, yüzde ve frekans dağılımları, aritmetik ortalama ve çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır.

Araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel olarak araştırmanın konusu ve yöntemi ile ilgili hususlar üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde din, suç, cezaevi ve din hizmetleri ile ilgili teorik bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırma bulguları grafik ve tablolar halinde ortaya koyulup yorumlanmıştır. Dördüncü bölümde ise araştırmanın bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlar ve öneriler sıralanmıştır.

Anahtar kelimeler: Din, Suç, Cezaevi, Din Hizmeti

ABSTRACT

THE PSYCHO-SOCIAL EFFECTS OF RELIGIOUS SERVICES IN PRISONS ON THE PRISONERS: THE EXAMPLE OF PRISONS IN ÇANAKKALE

Our study aims to examine how much the religious services carried out by the Ministry of Religious Affairs in our country affect the prisoners' goals and thoughts both in the time they spend in prison and their life afterwards. So, in the research, the prisoners' approaches to religious services are scrutinized and these services' personal and social effects on the prisoners are measured. The theoretic part of the research is literature survey and the applied part is a survey. The research was done on 420 volunteer prisoners from Çanakkale Type B Closed Prison and Çanakkale Open Prison between September 1, 2014 and December 1, 2015. For the analysis of the findings, SPSS, percentage and frequency distribution, average and multiple comparison tests were used.

The study consists of four sections. In the first section the studies topic and method are explained. In the second section theoretic information is given on religion, crime, prison and religious services. The study findings are presented in graphics and charts and then are interpreted in the third section. Finally, in the fourth section, there are conclusions and recommendations based on the findings of this study.

Key Words: Religion, Crime, Prison, Religious Services

ÖNSÖZ

Toplumdaki suç unsurunu ve etkilerini ortadan kaldırmaya, bireyi ıslaha ve onun topluma yeniden kazandırılmasına yönelik hedeflerle işlev gören cezaevleri, cezalandırma yanında suçluyu eğiterek onu sosyo-psikolojik açıdan istendik davranışlar sergileyen bir birey haline getirmeye çalışır.

Cezalandırmanın yanında mahkûmun manevi olarak güçlenmesini hedefleyen faaliyetler arasında, din hizmetleri önemli bir yere sahiptir. Mahkûmun psikolojik, ekonomik, kültürel, bedensel yönlerden sağlıklı ve başarılı olmasının yanında dini ve ahlaki yönlerden de huzurlu ve mutlu olması, hem cezaevinde bulunduğu süre için hem de sonraki yaşantısı için önemli bir yer teşkil etmektedir.

Ülkemizde 1950’li yıllardan bu yana cezaevlerinde yürütülen din hizmetleri, başladığı günden bu yana çeşitli aşamalardan geçerek mahkûmun topluma yeniden kazandırılmasına yönelik çalışmalarla devam etmiştir.

Çalışmamız iki temel varsayım üzerinde şekillenmektedir. İlki, mahkûmların cezaevine girmeden önceki hayatlarında dindar olmadıkları ya da dini yaşantılarının hayatlarının bütününe kapsamadığı, mahkûmların cezaevine girmeden önceki dini yaşantılarının onların kurallara uymaları konusunda yeterince motive etmediği, mahkûmların cezaevine girmeden önceki dini anlayışlarının onların öfke kontrolü, sorunlarla baş edebilme vb. psikolojik tavırları kazanmalarına katkısının olmadığıdır. İkincisi ise hizmetleri içerisinde mahkûmla birebir iletişime geçilen hizmet biçimlerinin mahkûmlar tarafından istekle karşılandığı ve bu biçimin psiko-sosyal uyumu artırdığı, dini programlara katılan mahkûmların psiko-sosyal hayatları açısından kendilerini daha yeterli ve uyumlu hissettikleridir.

Çalışmamızın amacı ülkemizdeki cezaevlerinde yürütülen din hizmetlerinin mahkûmlar üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel olarak araştırmanın konusu ve yöntemi ile ilgili hususlar üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde din, suç, cezaevi ve din hizmetleri ile ilgili teorik bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırma bulguları grafik ve tablolar halinde ortaya koyulup yorumlanmıştır. Dördüncü bölümde ise araştırmanın bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlar ve öneriler sıralanmıştır.

Çalışmamızın bu aşamaya gelmesinde büyük katkıları olan, başta tez tanışmanım Prof. Dr. Abdurrahman Kurt olmak üzere, Yrd. Doç. Dr. Abdullah Alperen, Doç. Dr. İsmail Demirezen, Prof. Dr. Şevket Yavuz'a; anketlerin uygulanmasındaki yardımlarından dolayı Çanakkale Müftülüğü Cezaevi Vaizleri Hüsamettin Albayrakoğlu ve Hüseyin Şahin'e, Çanakkale E Tipi Kapalı ve Açık Cezaevi çalışanlarına ve mahkûmlara, anketlerin değerlendirilmesindeki katkılarından dolayı Gürkan Çil ve Doç. Dr. Şeref Uluocak'a, ve var oldukları için bilhassa eşim ve kızıma şükranlarımı sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
GRAFİKLER LİSTESİ	x
GİRİŞ	1
A. Problem ve Amaç	1
B. Araştırmanın Önemi	1
C. Hipotezler	2
D. Araştırmanın Sınırları	2
E. Evren ve Örneklem	2
F. Metot ve Teknikler	2
BÖLÜM I	5
ARAŞTIRMANIN TEORİK ÇERÇEVESİ	5
1-KAVRAMLAR	5
1.1.Din	5
1.2. Dindarlık	8
1.3. Suç	10
1.4. Günah	11
1.5. Dindarlık ve Suç İlişkisi	11
1.6. Suç Önleme ve Din	14
1.7. Dindarlık ve Suç İlişkisini İnceleyen Sosyolojik Kuramlar	15
1.8. Ceza	18
1.9. Cezaevi (Hapis)	19
1.2- CEZAEVLERİNDE DİN HİZMETLERİ	24
1.2.1. Din Hizmeti	24
1.2.2. Avrupa'daki Cezaevleri ve Dini Bakım	25
1.2.3. Ülkemizdeki Cezaevlerindeki Din Hizmetlerinin Kapsamı	26
1.2.4. Cezaevlerindeki Din görevlilerinin Çalışma Biçimleri	28
1.2.5. Dinlerin İnsana Verdiği Değer	29

BÖLÜM II	30
BULGULAR VE YORUMLARI	30
2.1.1. Mahkûmların Demografik Özelliklerine İlişkin Veriler	30
2.1.2. Mahkûmların Dindarlık Durumlarına İlişkin Veriler	36
2.1.3. Mahkûmların Temel Dini Argümanlar Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Veriler	39
2.1.3.1. Mahkûmların Dini İnançlarına İlişkin Veriler	39
2.1.3.2. Mahkûmların İbadetler Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Veriler	43
2.1.4. Mahkûmların Din ve Sosyal Hayat Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Veriler ...	46
2.1.5. Mahkûmların Din ve Suç İlişkisi Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Veriler	50
2.1.6. Mahkûmların Cezaevi Din Hizmetleri Hakkındaki Durum Ve Görüşlerine İlişkin Veriler	51
2.1.7. Din Hizmetlerinin Mahkûmlara Etki Düzeyine İlişkin Veriler	56
2.1.7.1. Din Hizmetlerinin Dindarlığa Etkisi	56
2.1.7.2. Din Hizmetlerinin Sosyal Duruma Etkisi	61
2.1.7.3. Din Hizmetlerinin Mahkûmların Psikolojik Durumlarına Etkisi	65
2.2. MAHKÛMLARIN DÜŞÜNCELERİ	79
2.2.1. Cezaevinden çıktıktan sonrası için dini yaşantınıza dair planlarınız var mı, paylaşıyor musunuz?	79
2.2.2. Mahkûmların Din Hizmetleri Hakkındaki Düşünceleri	80
SONUÇ	84
ÖNERİLER	88
KAYNAKÇA	90
MAKALELER	91
TEZLER	91
EKLER	92
Ek 1: Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif evleri Genel Müdürlüğü Araştırma İzin Yazısı	92
Ek- 2: Anket Soruları	93

KISALTMALAR

Böl.	: Bölüm
çev.	: Çeviren
D.	: Dergi(si)
der.	: Derleyen
ed.	: Editör
Gzt.	: Gazete(si)
No.	: Numero/Numara
Nu.	: Number
p.	: Page
s.	: Sayfa
Vol.	: Volume
A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.m.	:Adı geçen makale
A.g.r.gaz.	:Adı geçen resmi gazete
Ank.	: Ankara
Ar.	:Araştırma
ÇOMÜ	: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
B.	: Baskı
Bas.	: Basımevi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
C.T.G.M.	: Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü
Çev.	: Çeviren

Der. : Dergisi

D.İ.B : Diyanet İşleri Başkanlığı

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Dini Kitap Okuma Düzeyi ile Bazı Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiler.....	69
Tablo 2: Cezaevinde Din Hizmeti Alanların Demografik Durumları.....	70
Tablo 3: Din Görevlisinden İstifade Sıklığı ile Bazı Demografik Değişkenler Arasındaki İlişki.....	71
Tablo 4: Din Hizmetlerinin Bazı Demografik Değişkenler Arasındaki Etki ilişkisi..	73
Tablo 5: Hacca Gitme İsteği ile Gelir Durumu Arasındaki İlişki.....	73
Tablo 6: Din Hizmetlerinin, Alan Mahkûmların Dindarlık Düzeylerine ve Psiko-Sosyal Durumlarına Etkileri Hakkında	74
Tablo 7A: Din görevlisinden İstifade Sıklığının Mahkûmların Dindarlık Düzeylerine ve Psiko- Sosyal Durumlarına Etkisi Hakkında.....	76

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1 :Yaş.....	30
Grafik 2 :Cinsiyet	31
Grafik 3 :Eğitim Durumu	32
Grafik 4 :Medeni Durum	33
Grafik 5 :Meslek	33
Grafik 6 :Gelir Durumu.....	34
Grafik 7 :İlk Hüküm Giyme Durumları	35
Grafik 8 :Din Eğitimi Durumu.....	36
Grafik 9 :Mahkûmların Kendileri Hakkındaki Dindarlık Tanımları.....	37
Grafik 10: Cezaevine Girmeden Önce Camiye, Sohbeta vb. Devam Etme Sıklığı.....	38
Grafik 11:Dini Kitap Okuma Sıklığı	38
Grafik 12 :Kuran-ı Kerim Okumayı Bilme ve Okumanın Gerekliliği.....	39
Grafik 13 :Kader Anlayışları Hakkındaki Görüşleri.....	40
Grafik 14 :Tevbe ve Af Ümidi Düşüncesi.....	41
Grafik 15 :İnsanın Yaptıklarından Sorumlu Olması Hakkındaki Görüşleri.....	41
Grafik 16 :Diğer Mahkûmlarla Uyum Düzeyi Hakkındaki Düşünceleri.....	42
Grafik 17 :İbadetler Konusundaki Görüşleri.....	43
Grafik 18 :Namazın Önemli Bir İbadet Olması Düşüncesine Katılım	44
Grafik 19 :Hacca ve Umreye Gitme İsteği	44
Grafik 20 :Zekât Vermenin Gerekli Olduğu Düşüncesine Katılım	45
Grafik 21 :Oruç Tutmanın Gerekli Olduğu Düşüncesine Katılım	46
Grafik 22 :Farklı Görüş Sahipleriyle Kardeşçe Bir Arada Yaşayabilme	47
Grafik 23 :Yarışmanın Gerekliliği Hakkındaki Görüşleri	47
Grafik 24 :Dürüstlüğün Dini ve İnsani Bir Değer Olması Hakkındaki Görüşleri.....	48
Grafik 25 :Dini Nikâhın Gerekli Olduğu Düşüncesine Katılım	48
Grafik 26 :Hayatında Dini Değerleri ve İnançları Olmadan İyi Bir Hayat Yaşamış .	49
Grafik 27 :İnsan Dinine Aykırı Davranmış Olsa Bile Yine de İyi Bir İnsan Olabilir.	50
Grafik 28 :Dini Bilgi Sahibi Olmanın İnsanları Suçtan Uzak Tutacağına Katılım	51
Grafik 29 :Cezaevinde Din Hizmeti Yapma	51
Grafik 30 :Din Görevlisinden İstifade Sıklığı	52
Grafik 31 :Din Görevlisi ile Rahat Bir İletişim Kurabilme	53
Grafik 32 :İstifade Edilen Din Hizmeti Türleri	53

Grafik 33 :Dini Sohbetler Esnasındaki Durum Hakkında.....	54
Grafik 34 :Din Hizmetlerinin Mahkûma Hitap Etmesi Hakkında.....	55
Grafikl 35 :Kuran-ı Kerim Dinleme Durumu Hakkında	55
Grafik 36 :Yaratıcı ile Bağın Güçlendiği Düşüncesi	56
Grafik 37 :Peygamberi Tanıyıp Sevme Hakkında	57
Grafik 38 :İbadetlerine Özen Göstermeye Çalışma Hakkında.....	58
Grafik 39 :Din Hizmetlerinin Dini Bilgi Seviyesine Etkisi	59
Grafik 40 :Dini Konularda Bilgi Düzeyinizin Değişmesi Hakkında.....	60
Grafik 41 :Artık Daha Uyumlu Bir İnsan Olma Hakkında	61
Grafik 42 :Artık Kul Hakkına Daha Çok Riayet Etmeye Çalışıyorum	62
Grafik 43 :Din Hizmetlerinin Kurallara Uymanın Gerekliliği Düşüncesine.....	62
Grafik 44 :Artık Daha Doğru Sözlü Olma Hakkında.....	63
Grafik 45 :Din Hizmetlerinin Temel İnsani Değerlere Bakışa Etkisi Hakkında.....	64
Grafik 46 :Din Hizmetlerinin Öfke Kontrolüne Etkisi Hakkında.....	65
Grafik 47 :Din Hizmetlerinin Temiz ve Düzenli Bir İnsan Olmaya Etkisi Hakkında	66
Grafik 48 :Din Hizmetlerinin Sorumluluk Bilincine Etkisi Hakkında.....	67
Grafik 49 :Din Hizmetlerinin Kurallara Uyma Konusunda Mahkûma Sağladığı Motivasyon Hakkında	67

GİRİŞ

A. Problem ve Amaç

Suç ve suçlu ile ilgilenmenin nedenleri arasında öğrenme isteği, psikolojik nedenler ve duygusal ilgi sayılabilir.¹ Fakat işlevsel olan bir neden varsa o da kurumların, toplumun refahını artırmak hedefiyle suç oranlarını düşürmeye yönelik yaptıkları çalışmalarıdır. Cezaevleri de bu nedenle işleyişlerini devam ettirmektedirler.

Suç işleyen insanın kapatılması ve toplumdaki tecrit edilmesi bu hedefe hizmet etmekle birlikte tek başına yeterli olamayacağından, mahkûmun sosyal ve psikolojik yönden desteklenmesi ve manevi yönden rehabilite edilmesi de suçun tekrarının önlenmesinde bir yöntem olarak görülmektedir. Mahkûmlara yapılacak muamele onların eğitime ve ıslahına yönelik olmalıdır.²

Diyanet İşleri Başkanlığının Adalet Bakanlığı ile protokolüne bağlı olarak ülkemizdeki cezaevlerinde yürütmekte olduğu dini manevi hizmetlerin işlev ve sonuçlarının ne olduğu sorunu araştırmamızın çıkış noktasını teşkil etmektedir. Bu hizmetlerin mahkûmların psiko-sosyal yaşantıları ile pişmanlık duygularına ne ölçüde katkı sağladığının tespiti de önemlidir. Bununla birlikte bu hizmetlerin hangi biçiminin ne tür mahkûmlar üzerinde daha etkili olduğu da bir problemdir.

Bu çalışmayla, cezaevlerinde yürütülen din hizmetlerinin mahkûmlar üzerindeki psiko-sosyal etkisini ortaya çıkarmayı amaçlamış bulunuyoruz.

B. Araştırmanın Önemi

Cezaevleri bir toplumun ıslahı için suç ve suç unsurlarının ortadan kaldırılmasına veya ehlileştirilmelerine yönelik önemli bir merkezdir. Ülkemizde Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından cezaevlerinde yürütülen ve gittikçe yaygınlaşan din hizmetlerinin, cezaevinin bu amacına ne derece ve hangi açılardan hizmet ettiğinin tespiti önem arz etmektedir.

¹ Füsün Sokullu-Akıncı, *Kriminoloji*, Beta Basın Dağıtım, İstanbul 2004, s. 50-53

² Michel, Foucault, *Hapishanenin Doğuşu* (çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, Ankara 1992, s. 343

C. Hipotezler

Cezaevlerinde yürütülen din hizmetleri mahkûmlar tarafından ilgiyle takip edilmektedir.

Cezaevlerinde yürütülen din hizmetlerinin yetersiz görüldüğü alanlar vardır.

Bu hizmetler mahkûmların psikolojileri üzerinde olumlu etkiye sahiptir.

Bu hizmetler mahkûmların sosyal uyum düzeyini artırmaktadır.

Bu hizmetler mahkûmların psikolojik olarak kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlamaktadır.

D. Araştırmanın Sınırları

Araştırmamız cezaevlerinde kalan mahkûmların aldıkları din hizmetlerinden istifadelerini ve bu istifadenin boyutlarını ölçmeye yönelik olduğundan, din ve suç ilişkisi bağlamında cezaevlerindeki mahkûmların din hizmetleri ile olan ilişkileri ile sınırlıdır.

E. Evren ve Örneklem

Çanakkale Cezaevleri evreninde 850'si kapalı, 350'si açık cezaevinde olmak üzere toplam 1200 mahkûmdan gönüllü olan 420 mahkûm seçilmiş ve anketler uygulanmıştır. Araştırmaya katılan 420 mahkûmdan, 24'ü kadın geriye kalan 396'sı ise erkektir. Araştırmamıza katılan kadın mahkûm sayısının anlamlı düzeyde az olmasının nedeni, bu cezaevinde bulunan mahkûmların büyük bir kısmının erkek olmasındandır. Bununla birlikte araştırmamızın gerçekleştirildiği, Eylül 2014 ile Aralık 2014 zaman diliminde Çanakkale E Tipi Kapalı Cezaevinde bulunan bayan mahkûm sayısı toplamda 30'u geçmemektedir. Çanakkale Açık Cezaevinde ise hiç bayan mahkûm bulunmamaktadır.

Örneklem seçiminde mahkûmların suç türleri dikkate alınmamış, araştırmaya katılmaya gönüllü olanlar; yaş, cinsiyet, gelir durumu, medeni durum, meslek ve mahkûmiyetten önce din eğitimlerini aldıkları yere göre sınıflandırılmış, cezaevinde aldıkları din hizmetlerinin türü ve sıklığına göre de araştırma çerçevesinde değerlendirilmişlerdir.

F. Metot ve Teknikler

Çalışmamızın teorik kısmı, literatür taraması ve konuyla bağlantılı önceki çalışmaların okunması ile hazırlanmıştır.

Araştırmamızda anket uygulaması yapılmış, anketlere verilen cevapların nitel ve nicel analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulguların çözümlenmesinde SPSS programı, yüzde ve frekans dağılımları, aritmetik ortalama ve çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır.

Anketlerde şıklı sorulardan bağımsız olarak görüş belirten mahkûmların düşünceleri nitel analize tabi tutulmuş, bu şekilde sorulmuş iki farklı sorunun cevapları gruplandırılarak analiz edilmiştir.

G. Konuyla İlgili Önceki Çalışmalar

Ülkemizdeki cezaevlerinde yürütülen din hizmetlerinin mahkûmlar üzerindeki etkileri daha önce birkaç araştırmaya konu olmuştur. Bu araştırmalar meseleyi daha ziyade din ve suç ilişkisi bağlamında ele alırken, din hizmetlerinin etkilerini değerlendiren araştırmalar da yapılmıştır.

Peker (1987), “Suçlularda Dini Davranışlar” adlı çalışmasında, suçluların inanç ve dini yaşantılarını incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre suçluların işledikleri suçların günah olduğuna inandıkları, suç işleyen kişilerin dini yaşantılarının zayıf olduğu bununla birlikte dinin yasak kabul ettiği davranışları yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.³

Karademir (1997), “Suçluların Topluma Kazandırılmasında Din Eğitiminin Rolü” başlıklı doktora çalışmasında, 450 mahkûm üzerinde uyguladığı araştırmasıyla fert ve toplum hayatını çok derinden etkileyebilen din faktörünün, suçluların topluma yeniden kazandırılmasındaki etkilerini incelemeye çalışmıştır.⁴

Pehlivan (1997), “Suçu Önlemede Din Eğitiminin Rolü” isimli, Van Cezaevinde 174 mahkûm üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında din hizmetleri ve din eğitimi faaliyetlerinin suç üzerindeki etkisini değerlendirmiştir.⁵

Özdemir (1998), “Cezaevlerinde Din Eğitimi” adlı doktora çalışmasında, dinin ve cezaevlerinde yürütülen din eğitimi faaliyetlerinin mahkûmların ıslahına yönelik sağladığı katkılara açıklık getirmeye çalışmıştır.⁶

³ Hüseyin Peker, Suçlularda Dini Davranışlar, (Yayımlanmamış Doçentlik Tezi), 1987, Samsun

⁴ Kemal Karademir, Suçluların Topluma Kazandırılmasında Din Eğitiminin Rolü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 1997, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir

⁵ Ahmet Pehlivan, Suçu Engellemede Din Eğitiminin Rolü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1997, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van

Tecim (2006), “Cezaevlerinde Dini Yaşantı ve Din Algısı: Konya Örneği ” isimli yüksek lisans çalışmasında suçun türlerine göre dindarlık düzeylerinin değişmediği şeklinde bir sonuca ulaşmıştır.⁷

İğde (2009), “Mahkûmları Suça Yönelten Faktörler ve Din Anlayışları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma” isimli yüksek lisans çalışmasında, Kahramanmaraş Kapalı Cezaevindeki 60 hükümlünün içinde buldukları diğer koşullarla birlikte dini bilgi ve yaşantıları incelenmiş, suçluların dini bilgi ve yaşantılarının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁸

Gürler (2010), “Din ve Suç” başlıklı doktora çalışmasında, dindarlık düzeyleri, din eğitiminin alındığı yer gibi değişkenler ve suçluluk arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmada ulaşılan sonuçlardan biri olan suç tiplerine göre dindarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın ortaya çıkmaması, araştırmamızı da ilgilendiren bir veridir.⁹

Çevik (2010), “Dindarlık Suç ilişkisi: Adıyaman Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Örneği”, isimli yüksek lisans çalışmasında mahkûmların genel durumları ile dindarlık ilişkileri ele alınırken sonuç olarak cezaevinde buldukları süre içerisinde aldıkları din hizmetlerinin artmasını talep ettikleri sonucuna da ulaşılmıştır. Bu sonuç da araştırmamız açısından önemli bağlantı sağlamaktadır.¹⁰

Araştırmamızın, önceki çalışmalardan farkı ise din ve suç ilişkisi yanında din hizmetleri faaliyetlerinin sonuç itibarıyla mahkûm üzerindeki psiko-sosyal etkilerini değerlendiriyor olmasıdır. Bu değerlendirmeler, cezaevlerinde Diyanet İşleri Başkanlığı görevlileri eliyle sürdürülen din hizmetlerinin, hangi türlerinin mahkûmlar tarafından ilgiyle karşılandığı, onların manevi hayatlarına ne düzeyde katkı sağladığı, onların sosyal uyum düzeylerini ne şekilde etkilediği, onları kurallara uyma konusunda ne derece motive ettiği ve suçun tekrarından ne şekilde alıkoyduğu gibi hususlarda sonuçlar içermektedir. Dindarlık ve suç arasındaki bağlantının doğal olarak ele alındığı araştırmamız, bu hizmetlerin mahkûmların dindarlık düzeylerindeki etkisini de ortaya koymaktadır.

⁶ Şuayip Özdemir, Cezaevlerinde Din Eğitimi, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2006

⁷ Erhan Tecim, Cezaevlerinde Dini Yaşantı ve Din Algısı: Konya Örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Selçuk Üniversitesi, Konya

⁸ İsrail İğde, Mahkûmları Suça Yönelten Faktörler ve Din Anlayışları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2009, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş

⁹ Âdem Gürler, Din ve Suç, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2010, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta

¹⁰ Muhammet Çevik, Dindarlık Suç İlişkisi: Adıyaman Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Örneği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2010, Adıyaman

BÖLÜM I

ARAŞTIRMANIN TEORİK ÇERÇEVESİ

1-KAVRAMLAR

1.1.Din

Cezaevlerindeki din hizmetlerinin etki boyutunu bireysel ve toplumsal düzeyde ele almayı hedeflediğimiz çalışmamız; din eğitimi, din psikolojisi ve özellikle de din sosyolojisi bilim dalları ile ilintilidir. Bu bilim dalları ise eğitim, psikoloji ve sosyoloji bilimlerinin din ile bağlantılarının anlaşılması üzerine kurulmuştur.

Ünver Günay, *Din Sosyolojisini ana hatları ve bilimsel bir perspektifle ele aldığı eserinde*, ilk sistematik din sosyolojisi disiplininin kurucusu olan Max Weber'in(1864-1920) eserlerinde bir din tanımı yapmanın sakıncalı olduğunu ifade ediyor olmasına karşın dinin toplumsal etki boyutunu incelerken temel teşkil etmesi açısından onu tanımlamanın gereği üzerinde durmuştur.¹¹

En temel düzeyde dinin tanımının yapılması ve din denildiğinde ülkemizde büyük çoğunluk (% 99,2) tarafından kabul görmüş olan İslam'ın din tanımının genel bir açıklamasının yapılması gereklidir.¹² Bu gereklilik çalışmamızın birçok disiplinle ilintilendirilebilecek yönlerinin bulunması hususu bir tarafa, genel din sosyolojisi içerisinde özellikle bir dinin etki boyutunu ele alması açısından İslam sosyolojisi alanına girmesini zorunlu kılmaktadır.¹³

1.1.1. Dinin Tanımı

Din, insanların ve toplumların hayatlarını önemli ölçülerde etkileyen ve şekillendiren önemli bir kavramdır. Bu kavram batıda religion (Latince), doğuda ise deyn (Arapça) kökü çerçevesinde ele alınıp tanımlanmıştır.

¹¹ Günay Ünver, *Din Sosyolojisi*, İnsan Yayınları., İstanbul, 2008, s. 211-212

¹² *Türkiye'de Dini Hayat Araştırması*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2014, s. XXIX

¹³ İzzet Er, "Din Sosyolojisi", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, .9, s. 345

Din (religion) kavramı, Latince “religio” kelimesinden gelmektedir. Bu kelimenin kökü hakkında farklı iki görüş vardır. Lactantius, St. Augustin ve diğer eski ilahiyatçılar, bu kelimenin “religare” kökünden geldiğini söylerler. Tanrı’ya saygı ve korku ile karışık bağlılığı ifade etmektedir.¹⁴ Din kelimesinin Tanrı’ya ve insanların birbirlerine olan bu bağlılığını ifade eden tanıma ilave olarak ikinci görüş de yine, “bir işi tekrar tekrar ve dikkatlice yapmak” anlamına gelen “religere” kökünden geldiğini başka bir eserinde yazan Lactantius’a aittir.¹⁵ Birinci görüşte dinin inanç boyutu, ikinci görüşte ise ritüel boyutu ele alınmıştır.

Din bilimleri açısından dini oluşturan unsurlar şunlardır: Tabiatüstü varlıklara inanç, kutsalla kutsal olmayı ayırma, ibadet, ayin ve törenler, yazılı veya yazısız gelenek, kutsalla ilgili duygular, insanüstü ile irtibat, hayat ve ölüm ötesi görüşü, içtimai gruba mensubiyet. Bazı inançlarda bu unsurların bir kısmı bazılarında ise tamamı görülür.¹⁶

Din kavramının Arapça deyn kökünden geldiğini kabul eden İslami kaynaklardaki anlamlarını şu şekilde sıralamak mümkündür: 1. Ceza (karşılık), mükâfat, hüküm, hesap. 2. Üstün gelme, hâkimiyet, zelil kılma, zorlama. 3. İtaat, teslimiyet, hizmet, ibadet. 3. Adet, yol, kanun, şeriat, millet, mezhep. Kur’an da din kelimesi bu anlam gruplarından birini veya bir kaçını ifade ettiği gibi yer yer bu gruplardaki anlamların tamamını kapsayan bir nizamı da belirtir.¹⁷

Din, Kuran’da en fazla “yol” olmak üzere, inanç ve ibadet sistemi, hesap günü (yevmüddin), şeriat, itaat, kulluk manalarında kullanılmıştır. Ceza (karşılık) manasına da gelmektedir. Kelime manalarından, müessese olarak sosyolojik manaya geçiş göze çarpıyor.¹⁸

Arapça deyn kökünden gelen din kelimesi ile İngilizce religion kelimesinin karşılığı olarak dilimize çevrilen din kelimesinin aynı anlamı karşılayıp karşılamadığı konusunda, dindarlığın tanımı ve boyutları üzerine psikolojik bir çalışma adlı makalede, İslam ve diğer dinler arasında dini yaşantı bakımından önemli farklılıklar telakki edildiği üzerinde durulmuştur. Avrupa’daki insanların dinlerini hayatlarının bir parçası olarak görmelerine

¹⁴ Günay Tümer, “Çeşitli Yönleriyle Din”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c.28, Ankara 1986, s.217-218

¹⁵ Günay Ünver, *Din ...* s. 213

¹⁶ Günay Tümer, “Din”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 9, s.318

¹⁷ Günay Tümer, “Din”, *Diyanet...*, s.314

¹⁸ Yümnü Sezen, *İslamın Sosyolojik Yorumu*, İz Yayınları, İstanbul, 2004s. 160

karşın Müslüman toplumlarda din hayatın bütününe nüfuz eden ve onu bütün yönleriyle şekillendiren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁹

Bilinen bütün toplumlar şu veya bu şekilde bir dine sahip olmuşlardır. Bu olgu sosyologların ilgisini çekmiştir. Bütün dinlerdeki belki de tek ortak ilişki, hemen her dinin kutsal sayıp saymadığı olay, faaliyet ve varlıkların olmasıdır.²⁰

1.1.2. Din ve Toplum

Din, bireysel bir tercih sonucunda içine dâhil olunan önemli bir toplumsal olgudur. Bireyin bu tercihi ise büyük ölçüde toplum tarafından yönlendirilir. Zira dinin ve dini yaşantıların toplumsal hayattaki etki ve yansımaları arttıkça, yani dinin etki alanı sübjektif boyuttan objektif alana kaydıkça din konusunda salt bireysel bir tercih sergilemek, imkânını yitirmektedir. İnsanlar, genel olarak içinde yaşadıkları gruplardan öğrendikleri şekilde inanç ve davranış seçimleri yapmaktadırlar.

Dinlerin kökenine bakıldığında bireyin mutluluğunu temin etmeyi hedeflemenin yanında, hatta belki de daha fazla toplumsal mutluluğu hedefledikleri görülür.

İnsanlığın ne kadar kadim tarihine, ne kadar önceki devirlere inerse inelim, daima din vakıası ile karşılaşırız. Fert, nasıl en iptidai kültürlerde bile bir takım sosyal gruplar içinde yaşamışsa, bir dinde de yaşamıştır.²¹

Fertlerin hayatına hâkim olan din, zamanla topluma akseder ve toplumda etkin bir unsur olur. Artık toplumda kökleşen din, orada çeşitli inançlar, kurumlar, normlar ve çeşitli davranış modelleri aracılığıyla hayatîyet bulur.²²

Dini inanışların toplumun çeşitli yönleri üzerindeki etkisini açıklayan kaynaklardan birisi Max Weber'in "Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu" adlı tezidir. Max Weber bu çalışmasında kapitalizm inancının insanların çalışma hayatlarına ve ekonomik dünyalarına etkisini açıklamaktadır.²³

¹⁹ Murat Yıldız, Dindarlığın Tanımı ve Boyutları Üzerine Psikolojik Bir Çalışma, *Tabula- Rasa Dergisi*, Cumhuriyet Üniversitesi, Yıl: 1, Sayı: 1, 2001, Isparta, s. 47

²⁰ Enver Özkalp, *Sosyolojiye Giriş*, 14. Basım, Ekin Kitabevi, Bursa 2005, s. 223

²¹ Freyer, *Din Sosyolojisi*, Doğu- Batı yayınları, İstanbul 2013, s. 31

²² Ünver Günay, "Din ve Sosyal Bütünleşme", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 6, Kayseri, 1989, s.7

²³ Jonathan H. Turner, *Sosyolojik Teorinin Oluşumu* (çev. Ümit Tatlıcan), Sentez Yayınları, Ankara 2013, s.245

Durkheimci sosyoloji geleneğine sıkı sıkıya bağlı olan işlevselciler dini toplumsal açıdan faydası bağlamında açıklarlar. Onlara göre inanışların içeriği ve bireysel inananlar için taşıdıkları anlamlar nispeten önemsizdir. Bununla birlikte asıl önemli şey içinde buldukları toplumsal dünyalar için yerine getirdikleri bütünleştirici işlevlerine atfen, tüm dinlerin aynı biçimde açıklanabilecek olmalarıdır.²⁴

1.2. Dindarlık

Dindarlık, izafi bir kavramdır ve din ile dini davranış tanımlarından bağımsız olarak ele alınamaz. Hatta din kavramı ile dini davranışın tanımında ortaya çıkan çeşitlilik ve bunlardan kaynaklanan belirsizlikler çoğu kez dindarlık kavramı için de geçerlidir.²⁵ Abdurrahman Kurt'a göre dindarlık, bir kişinin mensubu olduğu dine ait inanç, ibadet ve sembollere ilişkin kabul, yoğunlaşma ve meşgul olma derecesidir.²⁶ Ünver Günay da, dindarlığı, kutsal olanın yahut özel bir formu olmak itibarıyla belli bir dinin muayyen bir zaman ve şartlarda belli bir kişi veya grup ya da toplum tarafından yaşanmasıdır, şeklinde tanımlamaktadır.²⁷

1.2.1. Dindarlığın Boyutları

Gerçekte din, aşkın varlık ile bağlantılı olarak hayatın bütün yönlerini birleştirmeye yönelir. Dindar insan kişiliğinin her yönüyle günlük hayata katıldığı için dini yaşayış onun bütün boyutlarını kuşatmış olur. Ferdin ya da grubun dinini incelemek, sadece onun inançlarını ve ibadet sıklığını ele almakla yeterli bir sonuca ulaşmaz. Bunu dikkate alan araştırmacılar, kişinin dini hayatını çok yönlü boyutlar içerisinde ele almaya yönelmiş bulunmaktadır. Dindarlığı çok boyutlu olarak kavramlaştırarak sistemli bir biçimde ilk ele alan sosyolog C. Glock olmuştur.²⁸

Glock'un dindarlık boyutları hakkındaki teorisi, Türkiye'de en çok kabul gören dindarlık modelidir.²⁹ Glock, dindarlığı beş boyutta ele almıştır. Bunlar; ideolojik (inanç) boyut, ayinsel (ibadet) boyut, tecrübe (deneyim) boyutu, bilgi (entelektüel) boyutu ve etki

²⁴ Tony Bilton, *Sosyoloji*, (çev. Kemal İnal), Siyasal Kitabevi, Ankara 2008, s.427

²⁵ Abdurrahman Kurt, *İşadamlarında Dindarlık ve Dünyevileşme*, Emin Yayınları, Bursa 2008, s.17

²⁶ Abdurrahman Kurt, "Dindarlığı Etkileyen Faktörler", *U.Ü.İl.Fak. Dergisi*, 2009, Cilt 18, sayı 2, s.2

²⁷ Ünver Günay, "Dindarlığın Sosyolojisi", *Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi*, Adana 2006, s. 22.

²⁸ Abdurrahman Kurt, *İşadamlarında...*, s.25

²⁹ Abdülkadir Çekin, Dindarlık Boyutları ve Din Öğretimi, *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*, Volume 6, Issue 4, 1987, p. 245-261,

(sonuçsal) boyutudur.³⁰ “Dindarlığın boyutları ve din eğitimi” isimli makalesinde Abdülkadir Çekin, bu beş boyutu şu şekilde özetlemiştir:

1. İnanç Boyutu: Dindar insanın belirli inanç ilkelerini benimsemiş olduğu beklentisi, inanç boyutu ile ifade edilmektedir. Kapsam ve muhteva açısından bu ilkeler farklılaşabilir. Her dinin kurduğu bir inanç sistemi vardır ve inananlardan sistemin benimsenmesi beklenir. İnançın anlamı veya fonksiyonunun araştırılması bu boyut içerisinde yer alır.

2. İbadet Boyutu: Bu boyut ile dinin içerisindeki bütün dinî pratikler ifade edilir. Çeşitli ayinler, dua, dinî törenlere katılma, oruç tutma gibi ibadetler, ibadet boyutu içerisinde yer alır (Glock, 1998: 268). Bu boyuttan elde edilecek veriler, ibadetin birey için hangi anlamları ifade ettiğinin anlaşılmasını sağlayabilir.

3. Tecrübe (Duygu) Boyutu: Dinin tecrübe (duygu) boyutu; “nihâî gerçekliğe katılmayı ya da “dinî bir duyguyu tecrübe etmeyi ifade eder. Bu boyutta, dinî inanç ve dinî ibadetle bağlantılı bir biçimde hassas ve daha az belirgin olan yaşantı şekilleri vardır. Bu boyutun bileşenleri duygu, korku ya da vecd hali, huşu ya da mutluluk hissi olabilir.

4. Bilgi Boyutu: Dinin bilgi boyutu, bireyin din ve kutsal kitap kaynaklı bilgilerini ifade eder. Yani dindar insanın birtakım dinî ilke ve emirleri bildiği düşünülür. Ancak, bu konuda unutulmaması gereken bazı noktalar vardır. Bu bilgiler, farklı din mensuplarında değişiklik gösterebilir. Ayrıca Tanrı'ya inanmayan bir kişi de dinî bilgi sahibi olabilir. Dinî bilginin ölçümünde, dinî literatürü okumaya ayrılan zaman, dini bilgi konusundaki tutum gibi unsurları bilmek de önem taşır.

5. Etki Boyutu: Bu boyut, insanın dinî inanç, pratik, tecrübe ve bilgisinin bütün dünyevî boyutlarının sonuçlarının özetlenmiş halidir. Din, kurtuluş, ebedi hayat gibi vaatlerde bulunur. Manevî huzur, kaygı ve endişeden kurtulmak dinin birey üzerindeki olumlu etkileri arasında sayılabilir.³¹

1.2.2. İslam Dininde Dindarlık Ölçütleri

İslam Dininde dindarlık ölçütleri, dinin unsurları olarak ele alınmıştır. İnanç, ibadet ve ahlak konuları dindar bir Müslüman tarafından bütün boyutlarıyla kabul edilip içselleştirildiği ölçüde dindarlığı ifade eder.³² Türkiye’de de İslam dini, inanç, ibadet ve ahlak boyutları ile ele alınıp değerlendirilmekte; Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan ilmihal kitapları bu ana başlıklarla açıklamalarda bulunmaktadır. Bununla

³⁰ Hasan Kayıklık, “Bireysel Dindarlığın Boyutları”, *İslami Araştırmalar Dergisi*, cilt 19, sayı 3, 2006, s. 491-499

³¹ Abdülkadir Çekin, “Dindarlığın Boyutları ve Din Öğretimi”, *TheJournal...*, p. 245-261

³² M.S. Aydın, *Din Felsefesi*, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, s. 256; M.E. Köktaş, *Türkiye’de Dini Hayat*, İşaret Yay, İstanbul 1993, s.58

birlikte, yine Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 2014 yılında yayınlanan “Türkiye’de Dini Hayat Araştırması” isimli çalışmada; inanç, ibadet, dini bilgi, gündelik hayat ve din ile dindarlık bölümleri ayrı ayrı hazırlanmıştır.³³ Ahlak denildiğinde, hem dini bilgi hem de bu bilginin gündelik hayatta pratiğe dönüşmesi anlaşılabilir.

1.3. Suç

İmgelemden gerçeğe, mitolojiden dine ve oradan da modern topluma dek insan toplulukları kişi üzerindeki hâkimiyetlerini daima suç ve ceza kavramlarıyla kurmuşlardır. Topluluğun varlığını sürdürmesinin, kendini yeniden üretmesinin zihniyet alanındaki temel ifadesi olmuştur suç ve ceza. Ama aynı ölçüde muğlâk, değişken bu alanda kişiye bırakılan tek özgürlük, o an için egemen olan zihniyet ve kurumları içselleştirmekle sınırlı.³⁴

Suç çeşitli şekillerde tanımlanabilir. Çağdaş kriminolojide bazı kriminologlara göre, suça dört tanımsal bakış açısı vardır. Bunlar 1- Yasal 2- Siyasal 3- Sosyolojik 4- Psikolojik bakış açılarıdır. Yasal açıdan suç, ceza yasalarını ihlal eden insan davranışlarıdır. Siyasal açıdan suç, yasaya güçlü gruplar tarafından yerleştirilen daha sonra davranışın istenmeyen seçilmiş biçimlerini yasadışı olarak etiketleyen bir ölçütün sonucudur. Sosyolojik bakış açısı suçu bu tabiatıta var olan toplumsal sistemin korunması için, baskılanması gereken veya gerekli varsayılan bir anti sosyal davranış olarak görür. Psikolojik açıdan ise suç sosyal olarak kötü uyumun bir şeklidir. Ve bu bağlamda suç bir davranış problemidir.³⁵

Suç, topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kanun koyucu tarafından kabul edilen ve belirtilen eylem, davranış, tavır ve harekettir. Tarihsel süreç içinde incelendiğine her dönemde topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kabul edilen davranışlara kanun koyucuları tarafından ceza yaptırımı uygulanmıştır.³⁶

21. yüzyılın başlangıcında suç, muhtemelen daha önce hiç olmadığı kadar toplumsal farkındalığın ve siyasi tartışmaların merkezinde bulunmaktadır. Yaygın medya, düzenli olarak yükselen suça, savunmasız kurbanlar ve umursamaz saldırganlara dair bir dizi hikâye sunmaktadır. Halk, suça dair korkusunu sürekli biçimde kamuoyu yoklamalarında ve resmi hükümet araştırmalarında ve yerel alan çalışmalarında, konuyu ekonominin

³³ *Türkiyede Dini Hayat Araştırması*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2014

³⁴ Işık Ergüden, *Hapishane Çağı, Kapatılan İnsan*, Versus Yayınları, İstanbul 2007, s.19

³⁵ Tülin Gülşen İçli, *Kriminoloji*, Seçkin Kitabevi, Ankara 2007, s.23-24

³⁶ Tülin Gülşen İçli, *Türkiye’de Suçlular*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, sayı: 71, Ankara 1993, s.7

durumu, işsizlik ve işten çıkarmalar gibi temel konulardan biri haline getirerek dillendirmektedir.³⁷

Suç, evrensel bir olgu olmakla birlikte, suç olarak kabul edilen şeyler dönemden döneme ya da zamandan zamana değişiklik gösterebilir. Bazı toplumlarda suç olarak kabul edilen bazı davranışlar başka toplumlarda suç şeklinde görülmezken, aynı toplumda da değişen ve gelişen toplumsal süreçler neticesinde suç olarak tanımlanan davranışlar farklılık arz edebilir.³⁸

1.4. Günah

Farsça bir kelime olan ve sözlükte “suç” anlamına gelen günah, dini bir kavram olduğu için kutsal ve tabiatüstü varlık alanları ile bağlantılıdır. Kutsallığına inanılan tabiatüstü varlık ya da varlıklar din müessesesinin temel unsurları arasında bulunduğundan bütün dinlerde günah kavramı mevcuttur.³⁹

Günah bazılarında göre sadece seküler ahlakla sınırlı iken çoğunluk için dini bir mahiyet arz eder ve mistik anlamıyla ruhun mükemmele doğru gelişimini engelleyen veya geciktiren davranış ve alışkanlıklardan ibarettir.⁴⁰

Kuran’ı Kerim’de ve hadis metinlerinde günah kavramını ifade eden birçok kelime vardır. Bunlar arasında genel anlamıyla günah yerine kullanılanlar ism, zenb, vizr, günah ve hub kelimeleridir. İsm “işleyene ceza gerektiren, insanı hayır ve sevaptan alıkoyan fiil veya bundan doğan sorumluluk” anlamına gelir. Zenb “sonu kötü olan fiil demektir”. Ağırılık anlamındaki vizr kelimesi manevi yük ve sorumluluk anlamına gelir. “ Kişiyi haktan saptıran fiil veya davranış” anlamındaki cünah da, daha çok insanlar arasındaki münasebetler için kullanılmıştır. Hub kelimesi de daha çok yetim malı yiyenler için kullanılmıştır.⁴¹

1.5. Dindarlık ve Suç İlişkisi

Gelişmiş batı ülkelerinde bazı sosyal bilimcilerin din veya dindarlık ile suç ilişkisine olan ilgilerinin uzun bir zamandır devam ettiği bilinmektedir. Bu yüzyılın başından beri-

³⁷ Tony Bilton, *Sosyoloji*, (çev. Kemal İnal), Siyasal Kitabevi, Ankara 2008, s.382

³⁸ Tülin Gülşen İçli, *Türkiye’de...*, s.7

³⁹ Ömer Faruk Harman, “Günah”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 14, s. 278

⁴⁰ Ali Köse, “Günah”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 14, s. 285

⁴¹ Adil Bebek, “Günah”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 14, s. 283

özellikle de 1930 yılından bu yana- bazı kriminolog ve sosyologlar tarafından dinsel katılım, dinsel bağlılık ve dinsel inanç ile suçluluk arasındaki ilişkinin saptanmasına yönelik olarak çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaların temel sorunsalını, dinsel davranışlara sahip olma ile suç işleme arasında bir ilişkinin olup olmadığı hususu oluşturmuştur.⁴²

Dindarlık düzeyinin değişmesi ile suça eğilimin arttığı ya da azaldığı doğrultusunda çeşitli araştırmalar yapılmıştır ve de yapılmaktadır. Suç ve din arasındaki bu ilişki Hirschi ve Stark'ın 1969 yılındaki “Cehennem Korkusu ve Suçluluk” adlı çalışmasına kadar götürülebilir.⁴³ Bununla birlikte din ve suç arasındaki ilişkiye odaklanan çalışmalar üzerinde yapılan meta-analizlerde, bu çalışmaların çoğunun suç ve dindarlık oranları arasında ters bir orantı olduğunun ortaya koyulduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmalar, artan dindarlığın suç işleme veya suç işleme olasılığının düşmesiyle ilişkili olduğunu belgelemektedirler.⁴⁴

Toplamda 109 çalışma üzerinde yapılan din-suç ilişkisi değerlendirmesinin bizim konumuzu ilgilendiren suçlu ve mahkûmlar üzerindeki sonuçlarını gösteren tablo aşağıdaki gibidir.⁴⁵

Araştırmacılar	Tip	Metot	N	Nüfus	Yer	Dini Değişkenler	Kontrol	Bulgu
Carr- Saunders (1944)	CC	C	276 vs. 551	Suçlular	Londra, İngiltere	ORA	N	B
Clear (1993)	PC	S	769	Mahkûmlar	DE, TX, IN, MS	SR, D	SC	B

⁴² Zahir Kızmaz, “Din ve Suçluluk”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 1, Elazığ 2005, s. 189-215,

⁴³ Johnson Byron, “Suç ve Suçluluğa Çözüm Üretmede Dini Kurumların Rolü”, *Din Sosyolojisi Çağdaş Gelişmeler*, İmge yayınları, Ankara 2012, s.403

⁴⁴ Johnson Byron, “Suç ve Suçluluğa Çözüm Üretmede Dini Kurumların Rolü”, *Din...*, s.404

⁴⁵ Johnson Byron, “Suç ve Suçluluğa Çözüm Üretmede Dini Kurumların Rolü”, *Din...*, s.409- 410

Hercik (2004)	PC	C	413	Mahkûmlar	Florida	Dini Program	MC	B
Jhonson B. (1987)	RS	S	782	Eski Mahkûmlar	Florida	ORA, SR	MC	NA
Jhonson B (1997)	CC	S	201 vs. 201	Mahkûmlar / X Mahkûmlar	Newyork	ORA/ NORA	MC	B
Jhonson B. (2002)	CC	S	148 vs. 247	Eski Mahkûmlar	Brezilya	Dini Program	SC	B
Jhonson B. (2003)	PC	C	177 vs. 177	Eski Mahkûmlar	Texas	Dini Program	MC	B
Jhonson B. (2004)	CC	S	201 vs. 201	Eski Mahkûmlar	Newyork	ORA, NORA	MC	B
Shcoll (1964)	CC	C	52 vs. 28	Adi Suçlar	İllinois	RB, RE	N	H
Wattenburg (1950)	CS	S	2.137	Suçlu Erkek Çocuklar	Ditroit, MI	ORA	N	B

Tip: CS temsili kesim, PC olası grup, RS geriye dönük / önceyi kapsayan, CT klinik deney, EXP deneysel, CC durum kontrolü, D tanımlayıcı, CR durum raporu, Q nitelendirici. **Metot (örneklem):** R olası örneğe dayalı nüfus, S sistematik dağılım, C uygun/ kullanışlı örnek, N örnek deneklerin sayısı, Cs kontrol. **Dini Değişkenler:** ORA örgütsel dini aktiviteler (dini katılım ve ilgili aktiviteler), NORA kutsal kitap çalışmaları, SR kişisel sorumluluk, R içsel dindar, ER dışsal dindar, S arama sorgulama, SWB ruhsal mutluluk, R dini yakalama, M mistisizm, O Ortodoks, RB dini inanç, RE dini tecrübe, CM kilise üyeliği, FBO arabulucu, D mezhep, SDA 7. gün adventistleri. **Kontrol:** N kabul edilmedi, SC kısmi kontrol, MC çoklu kontrol. **Bulgular:** NA bağlantı yok, M karma kanıt, B sonuçla yararı bağlantı, H sonuçla zararlı bağlantı.

Tabloda görüldüğü gibi 1944 ile 2004 yılları arasında suçlular üzerinde batıda yapılmış olan ve din ve suç ilişkisini inceleyen 9 farklı araştırmanın 7sinde, din ve suç arasında olumlu bağlantı olduğu, 1 inde din ve suç arasında olumsuz bir bağlantı olduğu, 1 inde de herhangi bir bağlantı olmadığı sonucuna varılmıştır.

Bizim tablomuza almadığımız fakat din ve suç ilişkisini toplumun çeşitli kesimlerinde ele alan diğer araştırmaları ele alan çalışma, dindarlığın aile, akranlar ve okul gibi çoklu ortamlarda bulunan birçok ergenin davranışını etkilediğini doğrulamaktadır. Din ile sağlıklı davranışlar ve sonuçlar arasındaki yararlı ilişki, dinin sadece uyuşturucu kullanımı veya sapkın davranış gibi zararlı şeyleri engelleme ya da bunlardan vazgeçirme işlevinin değil, aynı zamanda kararlılığı, mutluluğu ya da eğitim başarısını artırabilecek zorlayıcı işlevinin de bir göstergesidir.⁴⁶

1.6. Suç Önleme ve Din

Topumlardaki suç unsuru, ahlaki yapı ve hukuk kuralları ile yakından ilişkilidir. Dini inanışlar ise hem bireyi hem de toplumu belli ahlaki ve hukuki kalıplara yönlendirirler.

İslam Hukukun dayandığı ferdi ve sosyal esaslar şunlardır: İnsanın fitraten sosyal ve medeni oluşu, akıl fikir irade ve seçme kudretine sahip oluşu, emanet ve tebliğle yüklenmiş olması, hak ve vazifeleri oluşu ve tasarruf ehli oluşudur.⁴⁷

Ahlak, ise hukuktan daha fazla deruniliği olan, daha çok fertte bir memba arayan sosyal değerler nizamı ve müessesesidir.⁴⁸

Dinin hukuk ve ahlak inşa etmedeki ve mevcut kurallara uyumu temin etmedeki fonksiyonu suç önleme yaklaşımları açısından büyük bir fonksiyon üstlenir.

İnsanın duygu ve düşüncelerine akıl ve vicdanına hitap eden dini ve ahlaki değerlerden ibaret olan manevi değerler de kişinin suça yönelmesini önleyici bir role sahiptir.⁴⁹

⁴⁶Johnson Byron, "Suç ve Suçluluğa Çözüm Üretmede Dini Kurumların Rolü", *Din...*, s.419

⁴⁷Yümnü Sezen, *İslamın Sosyolojik Yorumu*, İz Yy., İstanbul, 2004, s.225

⁴⁸Yümnü Sezen, *İslamın...*, s. 243

⁴⁹ Muammer Bayraktutar, "Suç Önlemede Dini ve Ahlaki Değerlerin Rolü", *Suç Önleme Sempozyumu 7-8 Ekim 2011 Bursa*, Bursa Emniyet Müdürlüğü Yayınları No :1 , s.7-21, s.7

Cezaevlerindeki mahkûmlara sunulan birçok hizmetin din hizmeti ile bağlantısı vardır. Örneğin suçluların ruh sağlıklarını iyileştirmeye yönelik olumlu etki eden unsurlar arasında, suç işleme dürtüsü konusunda düşünme ve paylaşım imkânı ve manevi ihtiyaçları karşılayabilme olanağı sunulması sayılmaktadır.⁵⁰ Hıristiyanlıktaki günahların anlatılması ve rahatlama sağlanmasına yönelik günah çıkarma uygulaması buna örnek olarak gösterilebilir. İslam dinindeki tövbe konusu da aynı şekildedir. Tövbe edip işlediği günahların sorumluluğundan kurtulmayı hedefleyen birey manevi olarak da rahatlamaktadır.

1.7. Dindarlık ve Suç İlişisini İnceleyen Sosyolojik Kuramlar

1.7.1. Sosyal Kontrol Kuramı

Bu kuram, suçluluğu bireyin toplumsal değer ve normlara olan bağlılığın azalması veya gevşemesi ile açıklamaktadır.⁵¹ Bu kuram savunucuları bireyin toplumsal değerlere bağlılığının azalması neticesinde doğal arzularına yenik düşerek hukuk dışı eylemlere yöneldiği şeklindeki Hobbesyan öncülüne yaslanmaktadırlar. Dinin hem toplumsal değer ve norm inşa eden, hem de bireyleri çeşitli yaptırımlarla bu normlara uymaya yönlendiren yapısı dolayısıyla, toplumsal bağlılığın azalması ve artması ile suç oranlarının değiştiği varsayılmaktadır.⁵²

Toplumsal düzen, bu düzeni yürüten etkili bir toplumsal kontrol mekanizmasıyla sağlanır.⁵³ Din de özü gereği böyle bir fonksiyona sahiptir. Sapkın davranışları açıklayan kontrol kuramı, bu olguyu toplumsal kontrolün zayıflamasının bir sonucu olarak görür. İnsanların toplumsal normlara uygun davranışlarının nedeni, toplumun onların davranışlarını kontrol etmesidir. Eğer böyle bir kontrol olmazsa insanlar uyma davranışı göstermeyeceklerdir.⁵⁴

⁵⁰ Zafer Öztekin, *Ceza İnfaz Kurumlarında Sağlık Hizmetleri El Kitabı*, Şen Matbaa, Ankara, 2012, s. 186

⁵¹ Zahir Kızmaz, "Din ve Suçluluk", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 1, Elazığ 2005, s. 187

⁵² Zahir Kızmaz, *Din ve Suçluluk*, *Fırat...*, s. 189- 215

⁵³ Enver Özkalp, *Sosyolojiye Giriş*, 14. Basım, Ekin Kitabevi, Bursa 2005, s.423

⁵⁴ Enver Özkalp, *Sosyolojiye...*, s.430

1.7.2. Fonksiyonalist Yaklaşım

Fonksiyonalist yaklaşımın en belirgin özelliği, “toplumsal bütünleşme” olgusunu merkezi bir konumda ele almış olmasıdır. Fonksiyonalist yaklaşımının ilk öncülerinden biri olarak kabul edilen Emile Durkheim (1858-1917), dinin toplumsal olarak bütünleştirici bir rolü olduğu savını ileri sürmektedir. Aynı şekilde dinin bu bütünleştirici rolünün, sapma davranışının oluşumunu büyük ölçüde engellediği dile getirilmektedir. Bu çerçevede Durkheim’a göre birey ve din arasındaki bağ ne kadar güçlü olursa, sapma davranışının gerçekleşme olasılığı da o denli az olmaktadır.⁵⁵

1.7.3. Sosyal Öğrenme ve Referans Grup Teorileri

Sosyal Öğrenme kuramı da suçluluğu akran grubu, normatif değerler ve ayırıcı güçlendirici gibi unsurlar ekseninde çözümlenmektedir. Sosyal öğrenme kuramı, özellikle ergenlik dönemindeki akran etkisinin önemine dikkat çekmektedir. Sosyal öğrenme kuramına göre; ergenlik döneminde akran etkisi, ebeveynlerin etkisini önelemede veya aile kurumuna oranla daha baskın çıkmaktadır. Buna göre, bireyler akran grubu içerisinde karşı karşıya geldiği normatif tanımlar ve ayırıcı pekiştirenler sayesinde suçluluğa yönelmektedir.⁵⁶

Dindarlık/dinsellik ve suç ilişkisi, suç teorileri içerisinde en çok sosyal kontrol ve sosyal öğrenme kuramları açısından çözümlendiği görülmektedir. Bu kuramlar, özellikle Hirschi’nin (1969) sosyal bağ (bonding) ve Aker’in (1985) sosyal öğrenme teorileridir. Bu kuramlar çerçevesinde yapılan araştırmalar, dindar olan ergenlerin kilise gibi dinsel kurumlar etrafında sosyalleştikleri ve bu şekilde dinsel bir bağlılığın oluştuğu sonucunu ortaya koymaktadır. Böylelikle, dindar adolesanların davranışsal kalıpları, dinsel müeyyideler tarafından oluşturulmaktadır.⁵⁷

1.7.4. Rasyonel Tercih Kuramı

Derek Cornish ve Ronald V. Clarke, rasyonel tercih yaklaşımını suça uygulayan en önde gelen isimlerdendir. Cornish ve Clarke’a göre suçlar genel olarak, suç sonrasında oluşması beklenen muhtemel getiriler (fayda) ve götürüleri (zarar-maliyet) değerlendirerek

⁵⁵Zahir Kızmaz, “Din ve Suçluluk”, *Fırat...*, s. 189- 215

⁵⁶ Zahir Kızmaz, “Din ve Suçluluk”, *Fırat...*, s. 189- 215

⁵⁷ Zahir Kızmaz, “Din ve Suçluluk”, *Fırat...*,s. 189- 215

yaptıkları rasyonel tercihlerin bir sonucudur. Dolayısıyla bu mantık çerçevesinde bireylerin suç işlemek suretiyle elde edecekleri faydayı artırarak zararlarını azaltma gayreti içinde oldukları söylenebilir. Zira rasyonel tercih yaklaşımı , “insanların tercih ettikleri neticelere ulaşabilmek için ortaya koydukları tercihlerinde rasyonel oldukları” temel varsayımına dayanır.⁵⁸

Bu bağlamda rasyonel tercih kuramına göre, bireyin işlediği suç ve suç türüne karşılık olarak öngörülen cezanın, onun suç eyleminden sağlayacağı kazançtan ve deneyimleyeceği zevk düzeyinden yüksek olması gerekmektedir. Çünkü cezanın ağır olması, suça yönelmeyi kârlı veya rasyonel bir eylem olmaktan çıkarıp suç işlemeyi caydırıcı bir işlevi yerine getireceği varsayılmaktadır.⁵⁹

Dindarlık, başka unsurları yanında, her bireyin yapıp ettikleri hakkında hesaba çekileceği bir günün geleceği anlamındaki ahiret inancına da sahip olmak demektir. Bu inanç da insanın içinde önemli ölçüde hukuk kurallarına uymayı gerekli kılan bir şekilde günahattan sakınması ve suçtan uzak durmasını temin eder.

Bu bağlamda suçluluk ile mülahalalarda bazı insanların, “eğer Allah yoksa veya dinsel metinler gerçek değilse, kendilerini suç işlemeye karşı hiçbir şeyin tutamayacağını belirtmeleri” bu anlayışın somut bir gerekçesini oluşturmaktadır.⁶⁰

Ceza korkusu ve suçluluk bağlamında belirtilen bu yaklaşımlar kimi kriminologlar tarafından “cehennem korkusu (hellfirehypothesis) hipotezi ile de ifade edilmektedir. Bu teori, Hischi ve Stark ile popüler olmuştur. Bu kuram özetle, dinin, bireysel düzeyde bireyi suç işleme davranışından caydırdığını varsaymaktadır.⁶¹

1.7.5. Dinsel Ekolojik Kuram

Stark, Kent ve Doyle’a (1982) göre, dinin en büyük engelleyici etkisi, dinsel bağlılık düzeyinin düşük olduğu, “seküler toplum” olarak nitelendirilen toplumlardan daha çok, nüfusun önemli bir oranının kilise üyesi olduğu ve dinsel etkilerinin kültüre nüfuz ettiği “ahlaki toplumlarda” engelleyici bir etkiye sahiptir. Bu iki görüş, toplumun sosyal bağlamının dindarlık-suç ilişkisi üzerinde farklı bir biçimde etkide bulunduğunu ileri

⁵⁸ Osman Dolu, *Suç Teorileri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2012, S. 99

⁵⁹ Zahir Kızmaz Din ve Suçluluk, *Fırat...*, s. 198

⁶⁰ Zahir Kızmaz, Din ve Suçluluk, *Fırat...*, s. 199

⁶¹ Zahir Kızmaz, Din ve Suçluluk, *Fırat...*, s. 199

sürmektedir. Bu anlamda bir grup araştırmacı, dinsel bağlılığın yüksek düzeyde olduğu toplumlarda dinin suç üzerinde caydırıcı bir etkide bulunduğunu ileri sürerken, bir başka grup da din olgusunun özellikle de sosyal çözülmenin olduğu, seküler değerlerin sapkın davranışlara yönelik olarak belirsiz/muğlâk bir tanım içinde olduğu veya seküler mekanizmaların işlevselliğini yitirdiği toplumlarda, daha çok bireyleri suçtan caydırdığını varsaymaktadır.⁶²

1.8. Ceza

Sözlükte isim olarak “bir şeyin bedeli ve karşılığı”, mastar olarak da “iyi veya kötü olan bir fiil ve davranışın tam ve yeterli karşılığını vermek” anlamına gelir.⁶³

Hukuk kurallarına uymayan kişilere uygulanan yaptırıma ceza denir. Uyulmayan hukuk kuralının cinsine göre uygulanacak yaptırımın şiddeti de değişir. Örneğin, bir trafik kuralına uymayan kişi ile kasten adam öldürene aynı şiddette yaptırım uygulanamaz.⁶⁴

Ceza, toplumsal düzenin bozulmasının önlenmesi, bozulmuş ise bastırılması için suç olarak kabul edilen hareketlere uygulanan müeyyidedir. Kişi için ızdıraplı ve sıkıntılı bir durum yaratan cezanın gayesi korkutarak önleme ve korkutarak uslandırmadır.⁶⁵

Durkheim’a göre ceza, esas itibariyle cemiyetin, bazı davranış kurallarını ihlal etmiş olan üyeleri aleyhine, müesses bir heyet marifetiyle icra ettiği ve şiddeti derecelere tabi, ihtirası bir tepkiden ibarettir.⁶⁶

Modern öncesinin cezaları suçlunun bedenine vahşice saldırır, fakat acı verme yoluyla adaletin yerini bulmasından tatmin olur; modern cezalandırma ise içsel bir dönüşüm, kişinin yüreğinin yepyeni bir yaşam biçiminde uyumunu talep eder. Fakat ruhun bu modern anlamda denetiminin kendisi, bedenin daha incelikli ve daha geniş boyutta denetiminin bir yoludur, çünkü psikolojik tutumları ve eğilimleri değiştirmenin amacı bedensel davranışı denetlemektir. Foucoult’nun ifadesiyle, modern çağ açısından, “beden ,ruhun hapisanesidir”.⁶⁷

⁶² Zahir Kızmaz, *Din ve Suçluluk*, Fırat... s. 203

⁶³ Adil Bebek, “Ceza”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, cilt 7, s.459

⁶⁴ Tülin Gülşen İçli, *Kriminoloji...*, s.41

⁶⁵ *Yeni Türk Hukuk Lügati ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, Site Yay. Ankara, 1964, s.49

⁶⁶ Şuayip Özdemir, *Cezaevlerinde Din Eğitimi*, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2006,s.42

⁶⁷ Garry, Gutting, *Foucoult*, Dost Yayınevi, Ankara 2010, s.120

Foucault, modern yaklaşım ile modern öncesi yaklaşım arasında ceza konusundaki farklılıkları dört karşıtlıkla özetler. Bunlar (1): Cezalandırma artık halka açık bir seyirlik olay, egemen tarafından karşı konulamaz üstün gücünün herkese sergilendiği bir olay değil, kamu düzenini sağlamak için gerekli olan kısıtlamaların apayrı, nerdeyse utanılarak uygulanmasıdır. (2) : Cezalandırılan artık suç değil, suçludur; yasayı ilgilendiren artık suçluların ne yaptıklarından ziyade bunu yapmaya onları neyin (çevre, kalıt, ebeveynlerin davranışları) yönlendirdiğidir. (3): Cezanın tam olarak doğasına ve süresine karar verenler artık yasalara uygun olarak cezaları veren yargıçlar değil, sınırları kesin biçimde belirtilmemiş hukuksal cezaların nasıl uygulanacağına karar veren “uzmanlar” (psikiyatrlar, toplum hizmetlileri, şartlı tahliye kurulları) olmaktadır. (4) : Cezalandırmanın açıkça belirtilen amacı artık hak edilen cezanın (başkalarını caydırmak ya da sırf adaleti yerine getirmek amacıyla) gerçekleştirilmesi değil, suçlunun yeniden biçimlendirilmesi ve yeniden topluma kazandırılmasıdır.⁶⁸

1.9. Cezaevi (Hapis)

1.9.1. Tanım ve Tarihçe

Hapis sözlükte alıkoymak, engellemek anlamına gelen habs kelimesi, örfi kullanımda bir şahsı bir canlıyı veya eşyayı bir yere kapatmak bir süre alıkoymak, hukuk dilinde ise sanık veya suçluyu belli bir mekânda cebren alıkoyarak şahsi hürriyetini kısıtlamak anlamını taşır. Arapça’da “secn” kökünden “mescum” kelimesi de hapisane olarak kullanılır.⁶⁹

Kuran’da habs kökünün türevi olarak maide suresi 106.ayet ve hud suresi 8.ayet olmak üzere iki yerde, sicc kelimesi ve türevi olarak on yerde geçer.

Hadislerde de habs kelimesi bazen sözlük anlamında bazen de sicc kelimesi ile birlikte terim anlamında kullanılır.

1.9.2. Ceza Olarak Hapsin Tarihçesi

Hapis cezası tarihi süreç bakımından şahsi intikam, kolektif sorumluluk, sürgün ve toplumdan dışlanma, kısas ve diğer bedeni cezalar, mali ceza ve uzlaşma safhalarından çok

⁶⁸Garry, Gutting, *Foucault*, Dost Yayınevi, Ankara 2010, s.119

⁶⁹ Ali Bardakoğlu, “Hapis”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 15, s. 54

daha sonra kurumlaşmıştır. Hapis cezası yerleşik hayatın ve devlet otoritesinin hâkim olduğu dönem ve bölgelerde daha yaygın şekilde uygulanmıştır.

Tevrat'ta hangi suçların karşılığının hapis cezası olduğu hakkında açık ifadeler yer almamakla birlikte bazı hapis uygulamalarından söz edilir. İncil'de hapis cezası geçici bir gözaltı şeklindedir.

Eski Türklerde bedeni cezalar daha yaygın olmakla birlikte ağır ve süreli hapis cezası da görülür.

İslam öncesi Hicaz-Arap toplumunda sürgün cezasının uygulanıyor olması nedeniyle hapis cezası pek yaygınlık kazanmamıştır. Mekke ve Yesrib gibi şehirlerde hapishane olarak kullanılan özel mekânların bulunduğu ve bu mekânlarda kölelerin efendilerine, şahısların aile ve kabile başkanlarına muhalefetini cezalandırma maksatlı uygulamaların yapıldığı bilinmektedir.

1.9.3. İslam Döneminde Hapis

İslam Dönemine baktığımızda Kuran-ı Kerimde hapis cezasından ne genel bir cezalandırma ne de belli bir suçun cezası olarak bahsedildiğini görürüz. Ayetlerde geçen ifadelerden sürgün, tecrit, ev hapsi uygulamalarının eylemden vazgeçirme maksadı taşıdığı anlaşılmaktadır.⁷⁰ Peygamber döneminde sınırlı sayıda da olsa borçlu, esir ve sanıkların mescitte, dehliz gibi kapalı yerlere hapsedildiği veya mescide-i nebevinin direğine bağlandığı rivayet edilir.⁷¹ Hapis cezası uygulamalarına dair rivayetler, hapis cezası ve hapishane uygulamasının Hz. Ömer'le başladığını göstermektedir. Hz. Osman ve Hz. Ali zamanında da hırsızlık gibi suçları işleyenler için hapsedme uygulamasının varlığı bilinmektedir. Bu uygulamanın İslam coğrafyasının genişleyip devlet teşkilatının kuruluşunun tamamlanmasıyla Emeviler döneminde ayrı bir ceza şekline dönüştüğü bilinmektedir.

Kur'an da çeşitli suçlar için öngörülen yaptırımlar arasında hapis yer almamakla birlikte geçmiş milletlerin hapis cezasını uyguladıkları anlatılır. Hapsin meşruiyeti kitap,

⁷⁰*Kur'an-ı Kerim Meali*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2012, Maide Suresi 33, Nisa Suresi 15, Nur Suresi 2

⁷¹Zeynüddin Ahmed Zebidi, *Sahih-i Buhari Muhtasari Tecrid-i Sarih Tercemesi*, Gaye Matbaacılık, Ankara, 1987, Salât: 76

sünnet ve icmaa⁷² dayanmaktadır. Bu meşruiyet üzerine İslam Tarihinde hapsin çeşitleri, sebepleri, süresi, infazı ve sona ermesi gibi konularda zengin bir hukuk doktrini oluşmuştur.

Hapis cezasının uygulanma maksadına göre ihtiyati tedbir ve ceza olarak iki çeşidi olduğu görülür. İhtiyati tedbir suçu tespit edilinceye kadar sanığın, cezası infaz edilinceye kadar suçlunun, borcunu ödeyinceye kadar borçlunun bir süre alıkonması mahiyetindedir ve cezadan ziyade tali bir uygulamadır. Hapis cezası ise suç sabit olduktan sonra yargı kararı ile suçlunun hapsedilmesini ifade eder.

Süre ölçü alındığında ise süreli hapis, müebbet hapis ve belirsiz süreli hapis olmak üzere üç tür hapisten söz edilir.

1.9.4. Sebepleri

Hapisten amaç hem suçun işlenmesini engelleme hem de suçluyu ıslah etme ve cezalandırmadır. Fakat İslam hukukçuları ihtiyati tedbir olarak hapsi gerekli gördükleri halde hapis cezasına yani suçlunun hürriyetini bağlayıcı bir cezalandırma yöntemine sıcak bakmazlar.

İhtiyati hapsin töhmet ve borç şeklinde ifade edilen iki ana sebebi vardır. Bir kimsenin suçlu olduğu yönünde tatminkâr bir iddia ve delil varsa töhmet sebebiyle hapis de denilen ihtiyati hapis söz konusu olabilir. Ebu Hanife, adaletli bir şahit veya durumu henüz bilinmeyen iki şahidin suç isnadını sanığın tutuklanması için yeterli sayarken Ebu Yusuf ve İmam Muhammed bunu yeterli bulmazlar. Borcunu ödemekten imtina eden kişi için de borcunu ödemeyi kabul edinceye kadar hapsedilmesi de uygun bulunmuştur.

İslam hukukçuları şahsi hakların ihlalinden çok kamu düzenini tehdit eden durumlarda; kamu güvenliğini ve devlet otoritesini tehdit eden hallerde hapis cezasını uygun bulmuşlardır. Süreli hapis cezaları işlenen suçun durumuna göre uygulanırken müebbet hapse sıcak bakılmamıştır.

⁷²İcma: İslam alimlerinin dini bir meselenin hükmü üzerinde fikir birliği etmelerini ve bütün Müslümanların ortaklaşa benimsedikleri dini hükümleri ifade eden şer'i delil, İslam fikhının Kuran ve Sünnetten sonra üçüncü kaynağı. (İbrahim Kafi Dönmez, "İcma", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*,21, 417

1.9.5.İslam da İnfaz Hukuku

Fıkıh ve tarih kitaplarına bakıldığında suçlunun cezasının infazı sırasında hapsedilenlerin hak ve ödevlerinin de belirlendiği görülür. Cinsiyetlerine, yaşlarına, işledikleri suç türlerine ve özel durumlarına göre mahpusların sınıflandırılmaları üzerinde önemle durulur. Emeviler döneminde bayan ve erkeklerin ayrı yerlerde hapsedilmesi, suçlarına göre ayrıldıkları görülür.

Hapis uygulaması, mahpusun temel hak ve hürriyetlerinin özüne dokunmadan onun hürriyetini bağlamayı amaçladığından sosyal hayattan tamamıyla tecrit durumu olan tek kişilik hücreye kapatılması olumlu karşılanmaz. Literatürde rastlanan, borcunu ödememekte direnen kimselerin, cinsi sapıkların, yeni buluğa ermiş gençlerin ve dinden dönenlerin tek kişilik hücreye yargı kararı ile belirlenmesidir.

Mahpuslara yeterli düzeyde giyinme, barınma, beslenme ve sağlık hizmetleri verilmesi, ibadet etmelerine imkân tanınması, hapis süresince yakınlarının ziyaretine izin verilmesi gibi temel insani hakların sağlanmasına titizlik gösterilmesi gerektiği bütün fakihlerce ifade edilir. Makrizi kendi döneminde hapishanelerde izdiham olduğunu, mahpuslara ibadet etmeye, dinen gerektiği şekilde örtünmeye, soğuktan ve sıcaktan korunmaya imkân bulamadığını belirterek bu uygulamaları ağır bir şekilde eleştirir. Fakihlerin çoğunluğuna göre beslenme ve giyinme masrafları devlet tarafından karşılanmalıdır. Başta Hanefiler olmak üzere çoğunluk fakihler mahpusun toplu ibadetler için dışarıya çıkarılmamalarının onlar için baskı unsuru ve ceza olacağını söylerken, İbn Hazm, İbn Sirin ve bazı Şafiler ve Hanbeliler toplu ibadetler için mahpuslara izin verilebileceği görüşündedirler.⁷³

Kadın mahpusun nafakasının devlete ait olması ve hapis süresince kocasından nafaka yükümlülüğünün kalkması, hapsedilen kocanın ise karısı ve çocuklarının nafakasını temin yükünün devam edeceği görüşü hâkimdir.

Mahpusların hapis süresince bazı mahrumiyetlere ve ıslah edici/ eğitici programlara tabi tutulması tavsiye edilir.

Hapis cezası ve hapishane uygulaması Emeviler döneminde yaygınlık kazandığı ve İslam coğrafyasının genişlemesi ve komşu medeniyetlerin de etkisiyle giderek geliştiği ve

⁷³ Ali Bardakoğlu, "Hapis", *Diyanet...*, 15, s. 54

kurumlaştığı için, kaynaklarda özellikle Emevi ve Abbasi döneminin hapishanelerine ve infaz hukukuna tanımlayıcı veya eleştirel bir tarzda temas edildiği, hatta hapishane hayatını anlatan ve genellikle mahpusların hatıra ve şiirlerinden oluşan ayrı bir literatürün oluştuğu görülür. Mısırlı tarihçi Makrizi de dönemindeki hapishane uygulamaları hakkında önemli bilgiler verir.

1.9.6. Osmanlı Döneminde Hapis

Osmanlı dönemindeki hapis uygulamaları İslam tarihindeki gelişime paralellik arz eder. Kanunname ve adalet namelerinde yargı kararı olmadan kimsenin cezalandırılmaması, bunun için kadından suçun sabitliği hakkında belge almasının zorunluluğu üzerinde durulur. Osmanlı Devletinde hapis cezasının etkin bir cezalandırma yöntemi olarak kullanılmasında Tanzimat döneminin 1840, 1851 ve 1858 tarihli ceza kanunlarının önemli payı olmuştur.

1.9.7. Batı Toplularında Hapis

Hapis cezasının infazı batı toplumlarında da öteden beri ciddi kaygı ve tartışmalara yol açmaktadır. Aydınlanma reformcuları tarafından geliştirilen sistemler gibi, cezaevi de suçlunun ahlaki dönüşümünü amaçlar.⁷⁴ Teoride suçu ortadan kaldırmaya ve suçluyu ıslah etmeye yönelik olduğu varsayılan hapis cezası uygulamada çok defa bu sonucu vermez. Hıristiyan geleneğinde manastıra kapanmanın rahipleri manen yücelteceği, günahkârları kötülükten arındıracağı inancı, hapsin en uygun ve etkin bir cezalandırma yöntemi olacağı kanaatini güçlendirmiştir. 16. yüzyıldan itibaren kanonik hukuk, hapsi, bir ceza olarak tesis etmiş, 19 ve 20. Yüzyıllarda da hapis adeta bütün suç çeşitleri için öngörülen bir ceza halini almıştır.⁷⁵

Ancak teorideki insancıl yaklaşımlara rağmen hapis cezasının hazineye yük getirmesi ve iş gücü kaybına yol açması, mahpusun sorumluluk duygusunu öldürmesi ve yeniden topluma kazandırılmasını zorlaştırması, fertte ruhi ve ahlaki çöküntüye yol açması mahpusların ıslah olacak yerde daha da bozulması ve hapishanelerin adeta suç okulu haline gelmesi şeklinde sıralanabilecek bir dizi olumsuz sonuçlara da yol açtığı bilinmektedir. Bu yüzden hapis cezasına ciddi eleştiriler yöneltilmekte hürriyeti bağlayıcı cezaların infazında

⁷⁴ J.G. Merquior, *Foucault, Afa* Yayınları, İstanbul 1986, s.120

⁷⁵ Ali Bardakoğlu, "Hapis", *Diyanet...*, s. 56

çağdaş yöntem ve cezalandırma usulleri konusunda dikkate değer çalışmalar yapılmaktadır.⁷⁶

Bir kısım çağdaş İslam hukukçusunun hapis cezasının Kuran'da yer almayışından hareketle hapsin esasen İslam'ın öngörmediği bir cezalandırma yöntemi olduğu görüşünü dile getirmesi de temelde modern hukukta hapsin adeta her türlü cezai müeyyidenin yerine geçmiş olmasının ve infaz şartlarının günümüzde yol açtığı bir dizi olumsuz sonuçtan kaynaklanmaktadır.⁷⁷

Hapis cezası ile suçluyu cezalandırmanın yanı sıra suçlunun eğitilmesi, kötü hal ve alışkanlıklarını terk edip topluma kazandırılması bir süre içinde toplum huzurunun ve hukuk düzeninin korunması ve muhtemel suçların önlenmesi amaçlandığından, suçlunun tövbesi ve iyi halinin görülmesi hapis cezasının sona ermesinde önemli bir etkiye sahip olmuştur.

Ancak buradaki tövbe hükümlünün iç dünyasında duyduğu bir pişmanlıktan ziyade dışa akseden ve beşeri ilişkilere yansıyan yani söz ve davranışlarında görülen düzelme ve iyileşme şeklinde yorumlanmalıdır.

1.2- CEZAEVLERİNDE DİN HİZMETLERİ

1.2.1. Din Hizmeti

Din hizmeti, bireyleri, içinde bulunulan toplumun dini inanç ve uygulamaları hakkında bilgilendirme, yönlendirme ve eğitime faaliyetlerini içine alan ve dönemsel ihtiyaçlara göre boyut değiştiren bir temele dayanır. Belli bir dini inanca sahip olduğunu düşünen ve bu konuda din hizmeti talep eden bireyler, mensubu oldukları dini inancın ehil kabul edilen kurumları aracılığıyla bu hizmeti alırlar.

İnsan hayatını ilgilendiren her alanda din hizmetine ihtiyaç duyulabileceği gibi suç ve ceza gibi hem bireyi hem de toplumu önemli ölçüde ilgilendiren alanlarda da din hizmeti aktif rol oynar. Cezaevlerinde yürütülen din hizmetleri de hem mahkûmların manevi ihtiyaçlarına cevap vermek hem de dini kurumların üstlendiği sorumluluklardan biri olan bireyi ve toplumu kötülüklerden koruma ve uzaklaştırma misyonunu yerine getirme düzeyinde önem arz eder.

⁷⁶ Ali Bardakoğlu, "Hapis", *Diyanet...*, s. 54

⁷⁷ Ali Bardakoğlu, "Hapis", *Diyanet...*, s. 58

Cezaevlerindeki rehabilitasyon çalışmalarının yetersizliği ve buna ilişkin sorunlar, cezaevinden tahliye olan veya salıverilen suçluların neden yeniden suç işleyerek cezaevine döndükleri sorusuna verilen cevaplardan bir tanesidir.⁷⁸

Avrupa'daki cezaevlerinde, mahkûmların inançları doğrultusunda hizmet alması mümkün olmakla birlikte, ülkemizde de bu hizmet Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından, sayıları zamanla artış gösteren cezaevi vaizleri ve din görevlileri tarafından gerçekleştirilmektedir.

1.2.2. Avrupa'daki Cezaevleri ve Dini Bakım

Yaşanılan toplumun dini ve ahlaki değerleri o toplumda gerçekleştirilecek olan ekonomik, sosyal, kültürel vb. birçok alanda göz önünde bulundurulmak durumundadır. Günümüz Avrupa'sında da, toplumu anlamak ve insanlara hizmet sunulan hemen hemen her alanda onların içinde geliştikleri ortamın atmosferine uygun faaliyetler gerçekleştirmek önem arz etmektedir.

Suçun önlenmesinde, ya da işlenmiş suçtan pişmanlık duyulmasının sağlanmasında böylelikle suçlunun topluma yeniden kazandırılmasında dini ve ahlaki çalışmaların önemi gerek ülkemizde gerekse Avrupa'da bu alanda yapılan çalışma ve araştırmalarla ortaya koyulmuştur. Johnson Byron da yaptığı araştırmada din ve suç ilişkisini ve kilise ile bağlantılı olma ile suçluluk arasındaki bağlantıyı göstermiştir.⁷⁹

Çeşitli suçlarla cezaevine girmiş olan mahkûmlar, Avrupa'da da gerek kendi talepleri doğrultusunda gerekse idarenin yönlendirmesi ile yine rızalarıyla bir takım manevi bakımlardan geçmektedirler. Avrupa'daki cezaevlerinde yürütülen din hizmetleri hem mahkûmun cezaevinde geçirdiği zamanı daha uyumlu geçirmesini sağlamaya yönelik hem de mevcut toplumsal dinin bir propagandası olarak algılanmaya müsait şekilde sürdürülmektedir. Tecim, bu çalışmaların Hristiyanlık dininin tekelinde sürdürüldüğünü ifade etmektedir.⁸⁰

Avrupa'da gerek hastanelerde gerekse cezaevlerinde mağdur durumda kabul edilen bu insanlara yönelik dini rehabilitasyon çalışmaları, ülkemizdeki cezaevi vaizliği ile

⁷⁸ Zahir Kızmaz, *Cezaevi Müdahimleri İnatçı Suçlular*, Orion Yayınları, Ankara 2006, s.233

⁷⁹ Johnson Byron, "Suç ve Suçluluğa Çözüm Üretmede Dini Kurumların Rolü", *Din...*, s.419

⁸⁰ Erhan Tecim, *Cezaevlerinde...*, s.12

eşdeğer anlamda gerçekleştirilmekle birlikte, bu çalışmalar kiliseye bağlı gönüllü emekliler eliyle ve yine devlet planlaması dahilinde din görevlileri eliyle sürdürülmektedir.

1.2.3. Ülkemizdeki Cezaevlerindeki Din Hizmetlerinin Kapsamı

Cumhuriyet döneminde ilk olarak 1950 yılında Adalet Bakanlığı D.İ.B'na mahkûmlara yönelik haftada en az iki defa mahallî cezaevlerinde ahlaki içerikli konferans verilmesine ilişkin görüşünü bildirmiş ve D.İ.B'nın bu konudaki görüşünü talep etmiştir.⁸¹

Diyanet İşleri Başkanlığı'nca 1950 yılında "Cezaevlerinde Verilecek Vaazlar I" adlı bir eser yayınlanmıştır.⁸²

Diyanet İşleri Başkanlığı, 1963 yılında yayınladığı genelge ile cezaevlerinde mahkûmlara yönelik düzenlenen konferans etkinliklerinde kimlerin görev alabileceğini ve bu etkinlikte görevlendirilecek personelin dikkat etmesi gerekli usul ve hedefleri belirlemiştir.⁸³

1974 yılında Adalet Bakanlığı'nın talepleri doğrultusunda Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 09.02.1974 tarih ve 7428 sayılı görevlendirme yazısı ile cezaevlerinde din hizmeti sunulması amacıyla resmi din görevlileri görevlendirilmiştir.

1981 yılından itibaren Din ve Ahlâk Bilgisi Dersi koğuş başına haftada iki saat olarak uygulanmaya başlanmıştır.

1981 yılında Din ve Ahlâk Bilgisi Dersi için 74 ünite den oluşan ilk müfredat programı hazırlanarak cezaevlerinde uygulanmaya başlanmıştır.⁸⁴

1983 yılında cezaevinde din dersine girecek personelin görev tanımı yapılmıştır: "Din adamı, hükümlü ve tutuklulara vaaz etmek, dini eğitim ve telkinde bulunmak, onların manevi yönden kalkınmaları için çalışmakla görevlidir".⁸⁵

1983 yılında "Din ve Ahlâk Bilgisi Dersi Müfredat Programı'nı uygulamak üzere cezaevlerinde görevlendirilecek Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı yüksek tahsilli müftü ve vaizlere 24 saate kadar ek ders ücreti ödenme kararı alınmıştır.⁸⁶

⁸¹ Adalet Bakanlığının 05.08.1950 tarih ve 17565 sayılı yazısı.

⁸² *Cezaevinde Verilecek Vaazlar*, Örnek Matbaası, Ankara 1950

⁸³ D.İ.B.07.06.1963 tarih ve 15848 sayılı genelge

⁸⁴ Genelkurmay Başkanlığının 16.09.1981 gün ve 818-81 sayılı emirleri

⁸⁵ 02.08.1983 tarihinde Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkif evlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük'ün 36'ncı maddesine (A) fıkrası olarak eklenen madde

1983 yılında 214 adet Cezaevi vaizi kadrosu ihdas edilmiş, bu kadroya ataması yapılan cezaevi vaizleri haftada altı saat maaş karşılığı görev yapmaya başlamışlardır.⁸⁷

30.03.2001 tarihinde Tutuklu ve Hükümlülerin Dinî ve Ahlâkî Gelişmelerini Sağlamaya Yönelik İşbirliği Protokolü imzalanmıştır. Bu protokol ile kurumların karşılıklı olarak görev ve sorumlulukları belirlenmiştir. Bu protokol 15.05.2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İşbirliği Protokolü'nün imzalanmasından sonra "Din ve Ahlâk Bilgisi Müfredat Programı" 37 ünite halinde yeniden hazırlanarak 26.09.2002 tarihli onay ile uygulamaya konulmuştur.

21.05.2007 tarihli karar ile cezaevlerinde görevlendirilen müftülük personelinin haftalık ek ders süresi 24 saatten, günde 2 saat ile sınırlandırılarak 14 saate düşürülmüştür. 2011 tarihli karar ile Diyanet İşleri Başkanlığı personelinin ek ders süresi, "haftada (24) saate kadar" şeklinde değiştirilmiştir. Bu şekilde 1983 yılında başlayan uygulamaya dönülmüştür

Cezaevi Vaizlerinin görevleri, görevlendirildiği ceza ve tevkif evleri ile çocuk ıslahevlerinde dini konuşmalar yapmak, din ve ahlak bilgisi dersini okutmaktır. Diyanet İşleri Başkanlığının, Görev ve Çalışma Yönergesinin 96. Maddesine göre, tam gün görevlendirilen cezaevi vaizleri günde iki saati maaş, altı saati ek ders karşılığı haftada dört gün olmak üzere görev yapar. Cezaevlerinde Din ve Ahlâk Bilgisi Dersi'nin okutulması zorunlu ancak hükümlü ve tutukluların bu programlara katılması isteğe bağlıdır.

13.12.2004 tarihli Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 75. Maddesine göre; "ceza infaz kurumlarında bulunduğu süre içinde hükümlüye, kişiliğini geliştirecek eğitimini güçlendirecek, yeni beceriler elde etmesini, suç işleme eğilimini yok etmeyi sağlayacak ve salıverilme sonrasına hazırlayacak programlar uygulanır. Eğitim programları; temel eğitim, orta ve yüksek öğretim, meslek eğitimi, din eğitimi, beden eğitimi, kütüphane ve psiko-sosyal hizmet konularını kapsar. " 17.06.2005 tarihli Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri Yönetmeliğinin 29.maddesine göre de; "ceza infaz kurumlarında din kültürü ve ahlâk öğretimi programı uygulanır, ancak, hükümlülerin bu programlara katılması isteğe bağlıdır. "

Kurumda yeterli sayıda aynı dine mensup tutuklu/hükümlü bulunması halinde, buna yetkili bir din görevlisi atanır veya görev yapmasına izin verilir

⁸⁶ 23.8.1983 tarih ve 6991 sayılı Adalet Bakanlığı Ders ve Ek Ders Ücretlerine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı

⁸⁷ 14.09.1983 tarih ve 7114 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı

Tutuklu/hükümlü sayısının gerektirmesi ve koşulların elverişli olması halinde bu görevlendirme tam gün esasına dayanacak şekilde yapılır.

Kurumda aynı dine mensup yeter sayıda mahpus bulunduğunda, o dinin yetkili bir temsilcisi tayin ve kabul edilmelidir. Mahpus sayısı haklı gösterdiği ve koşullar elverdiğinde bu düzenleme tam gün çalışma esasına göre olmalıdır. Eğer bir kurumda belirli bir dine mensup yeter sayıda çocuk varsa, bu kuruma o dinden bir veya birden fazla din adamı atanmalı veya uygun görülmeli, bu din adamlarının düzenli olarak baş başa görüşmelerine izin verilmelidir. Ceza infaz kurumlarında din hizmetleri, ahlâkî gelişim ve manevî rehberlik⁸⁸ ile dini ve moral hizmetleri görevi yürütülmektedir.⁸⁹

1.2.4. Cezaevlerindeki Din görevlilerinin Çalışma Biçimleri

Cezaevlerinde din hizmeti sunan görevlilerin asli görevi istekli hükümlü ve tutuklulara manevi rehberlik hizmeti sunmak olup, bu nedenle mesailerinin büyük bir kısmını bu konuda kullanırlar.⁹⁰

Cezaevlerinde din hizmeti sunan cezaevi vaizleri ve görevlendirme ile bu hizmetleri sürdüren diğer din görevlileri 2001 ve 2011 yıllarında Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında imzalanmış olan işbirliği protokolüne göre şu hizmetleri sunmakta ve şu çalışmalarını yapmaktadırlar⁹¹

- Din ve ahlâk bilgisi dersi,
- Dinî sohbetler,
- Ayda en az bir kez verilecek konferans etkinliği,
- İstek halinde Kur'an-ı Kerim öğretimi,
- Manevî rehberlikle ilgili faaliyetler

⁸⁸ Adalet Bakanlığı İle Diyanet İşleri Başkanlığı Arasında imzalanan 10.02.2011 Tarihli İşbirliği Protokolü, Madde 3/ a-b-c

⁸⁹ Adalet Bakanlığı İle Diyanet İşleri Başkanlığı Arasında imzalanan 30.03.2001 Tarihli İşbirliği Protokolü, Madde 4/ b-2

⁹⁰ Adalet Bakanlığı, Genelge 139/1 (06.09.2012)

⁹¹ Adalet Bakanlığı İle Diyanet İşleri Başkanlığı Arasında imzalanan 10.02.2011 Tarihli İşbirliği Protokolü, Madde 3/ a-b-c; Adalet Bakanlığı İle Diyanet İşleri Başkanlığı Arasında imzalanan 30.03.2001 Tarihli İşbirliği Protokolü, Madde 4/ b-2

-Hükümlü ve tutukluların idareye verecekleri dilekçeler aracılığıyla dinî konulardaki özel görüşme taleplerini karşılamak,

-Dinî vecibelerin yerine getirilmesine yardımcı olmak,

-Dini gün ve haftaların anlamına uygun anma/kutlama programları,

-Dini ve ahlâki gelişimi sağlayacak benzeri faaliyetler.

- Kurumda yapmış oldukları hazırlık, planlama,

-Konferans, seminer,

-Belirli gün ve haftalarla ilgili programlar,

-Dini içerikli yayınlar konusundaki çalışmalar,

-Gözlem ve sınıflandırma formları ile benzeri form ve çizelgelerin doldurulması,

-Manevi rehberlik faaliyetleri

1.2.5. Dinlerin İnsana Verdiği Değer

Hükümlülere ceza vermeme ve destekleyici bir şekilde yaklaşabilmeleri için infaz koruma memurlarının kendilerine değer verildiğini ve desteklendiklerini hissetmeleri gerekir.⁹²

Bazı araştırmacı ve yazarlar, hapishaneye kapatılan insanın şeyleşme sürecine girdiğinden yakınıp onun insan olarak değersizleştiğini ifade ederler. Kapatılan insana dair genel benzetme, hapsedilenin beden olduğu, ruhun firar ettiğidir. İster Necip Fazıl gibi dini imlerle, ister Nazım Hikmet gibi devrimci mücadele imleriyle, isterse de Michael Foucault'nun bedeni disipline edici yana vurgusuyla olsun, ruh açıkta özerk kalabilir. Ama bu durum zindancıların da bilgisi dâhilindedir ve beden bir kez kapatılınca asıl mücadele “bir metafor olarak ruh” üzerinde sürer.⁹³ Ruhsa dinlerin alanına giren bir konudur. Dini algısı doğru şekillenmiş ve içinde insanın değeri konusunu tam olarak özümsemiş bir din görevlisi, hangi semavi dinden olursa olsun, mahkûm üzerindeki bu mücadelesinde onun huzur ve mutluluğuna katkı sağlayabilecektir.

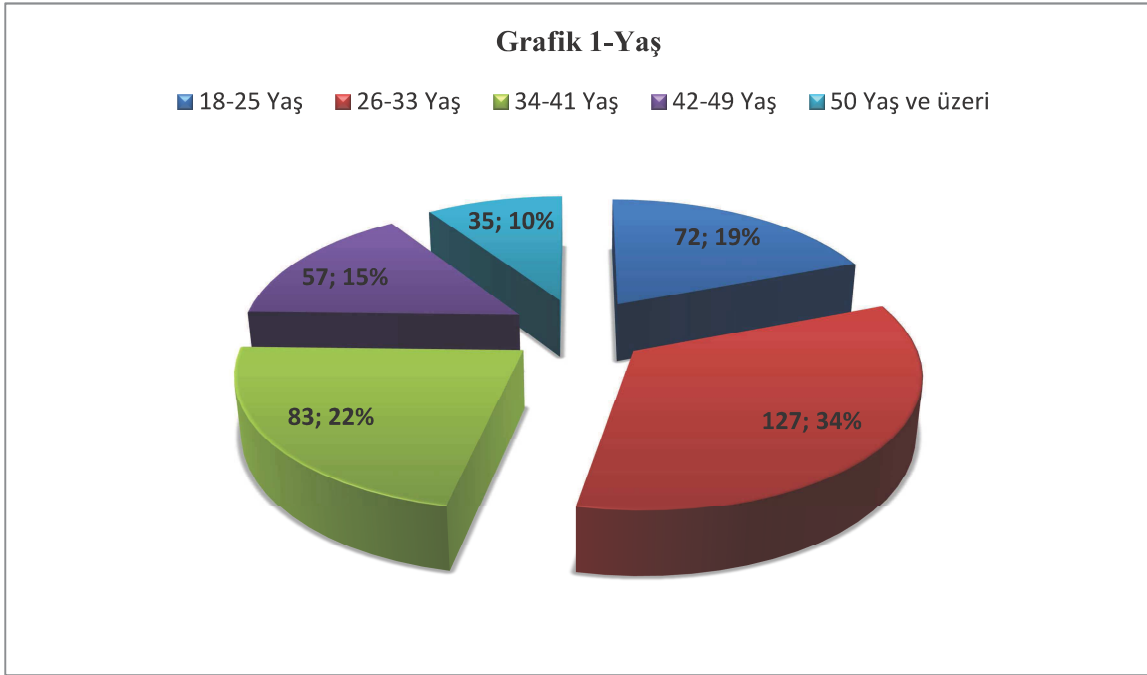
⁹² Zafer Öztekin, *Ceza İnfaz Kurumlarında Sağlık Hizmetleri El Kitabı*, Şen Matbaa, Ankara, 2012, s. 186

⁹³ Işık, Ergüden, *Hapishane Çağı, Kapatılan İnsan*, Versus Yayınları, İstanbul 2007, s.75

BÖLÜM II

BULGULAR VE YORUMLARI

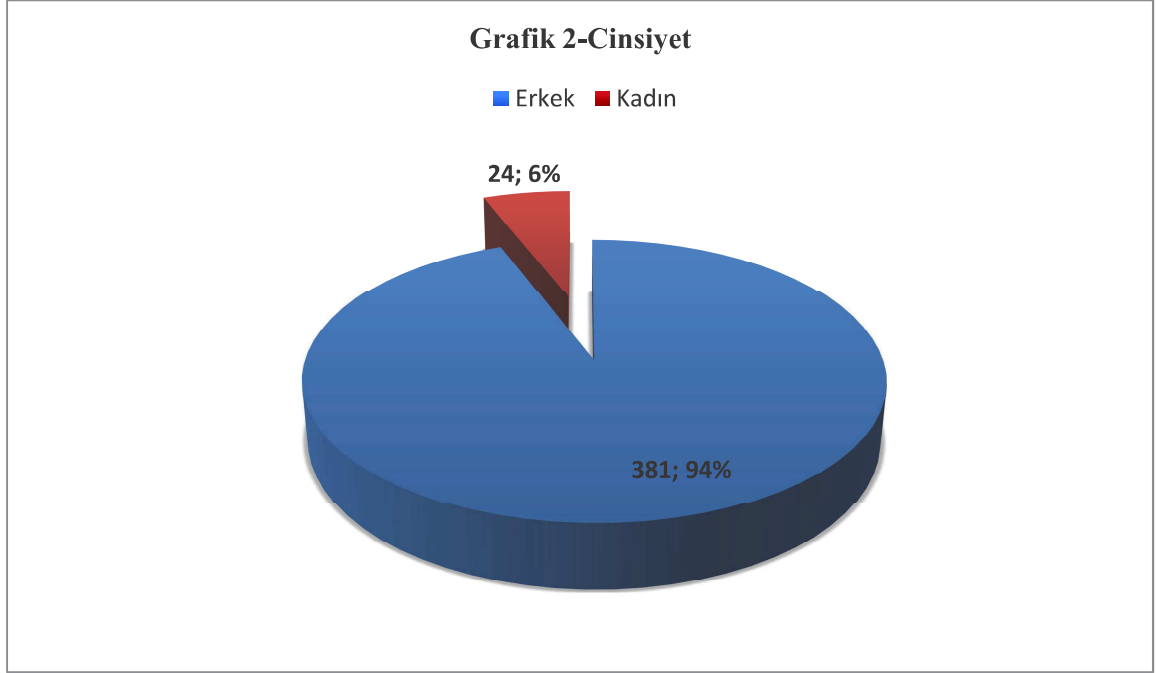
2.1.1. Mahkûmların Demografik Özelliklerine İlişkin Veriler

Grafik 1 Yaş (Birinci Bölüm Soru 1: Yaşınız?)

Araştırmaya katılan 420 kişiden 374'ü bu soruya cevap vermiş, bunlardan 72'si (%19) "18-25 yaş" aralığında, 127'si (%34) "26-33 yaş" aralığında, 83'ü (%22) "34-41 yaş" aralığında, 57'si (%15) "42-49" yaş aralığında ve 35'i (%10)"50 yaş ve üzeri"ndeki bir kesimi oluşturmaktadır.

Bu verilerden hareketle cezaevinde bulunan mahkûmların çoğunluğunun 26-33 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Yaşlı olarak ifade edilebilecek kesim en az bireye ait topluluğu oluşturmaktadır.

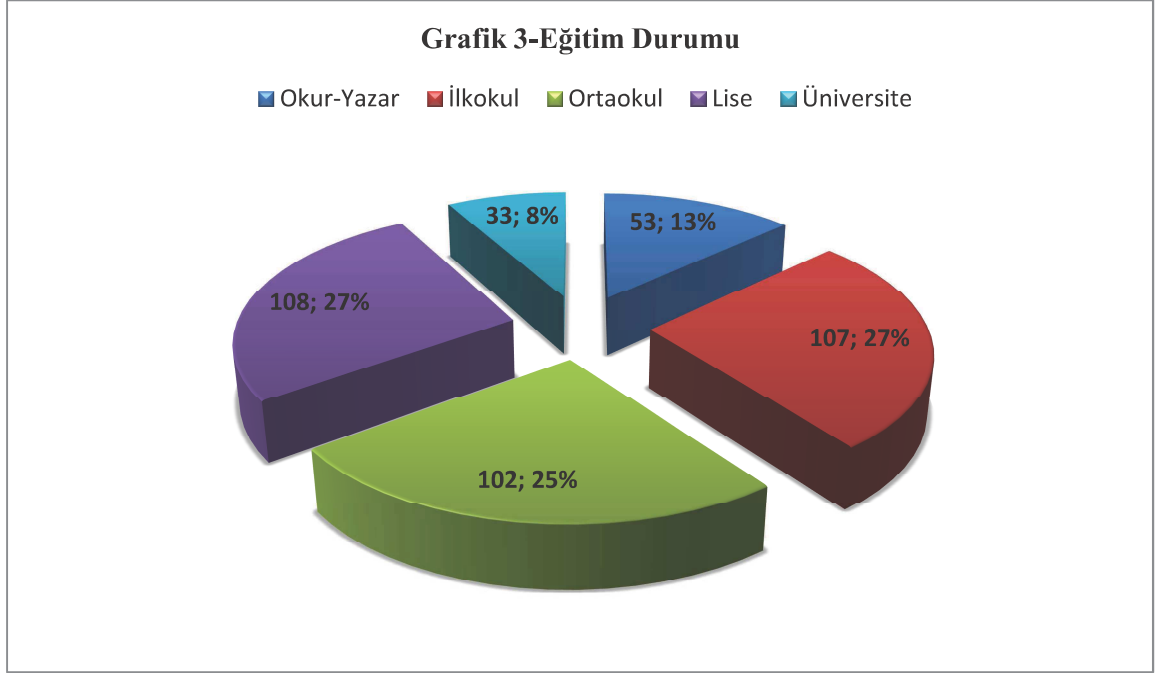

Grafik 2 Cinsiyet (Birinci Bölüm Soru 2: Cinsiyetiniz?)

Araştırmaya katılan 420 kişiden 405'i bu soruya cevap vermiş, katılımcıların 381'i (%94) "erkek", 24'ü (%6) "kadın" olarak belirlenmiştir.

Kadın mahkûm sayısının erkek mahkûm sayısına oranla çok daha az sayıda olması, ülke genelindeki mahkûm profili ile örtüşmektedir. Araştırmamızın yapıldığı dönem itibariyle Türkiye'deki cezaevlerinde bulunan 156.707 mahkûmdan, 149.057 si erkek, 5.624'ü kadın ve 2.026'sı da çocuktur.⁹⁴

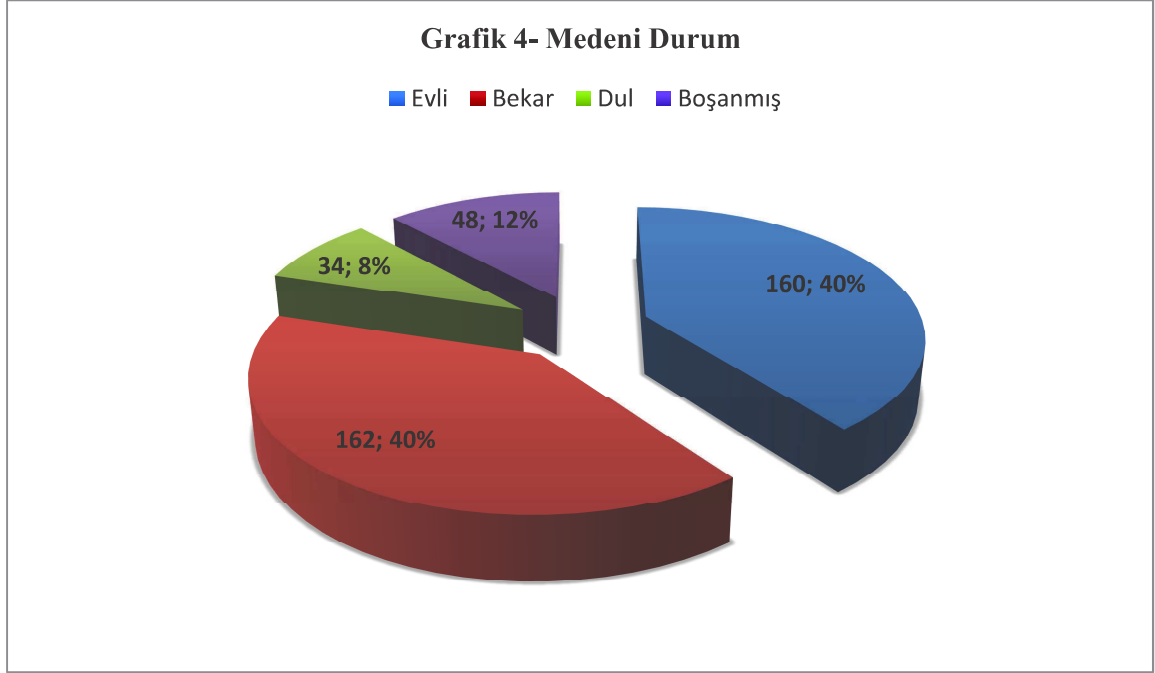
⁹⁴ Cezaevlerinde Korkutan Tablo < <http://www.sabah.com.tr/yasam> > (16.01.2015)

Grafik 3 Eğitim Durumu (Birinci Bölüm Soru 3: Eğitim Durumunuz?)

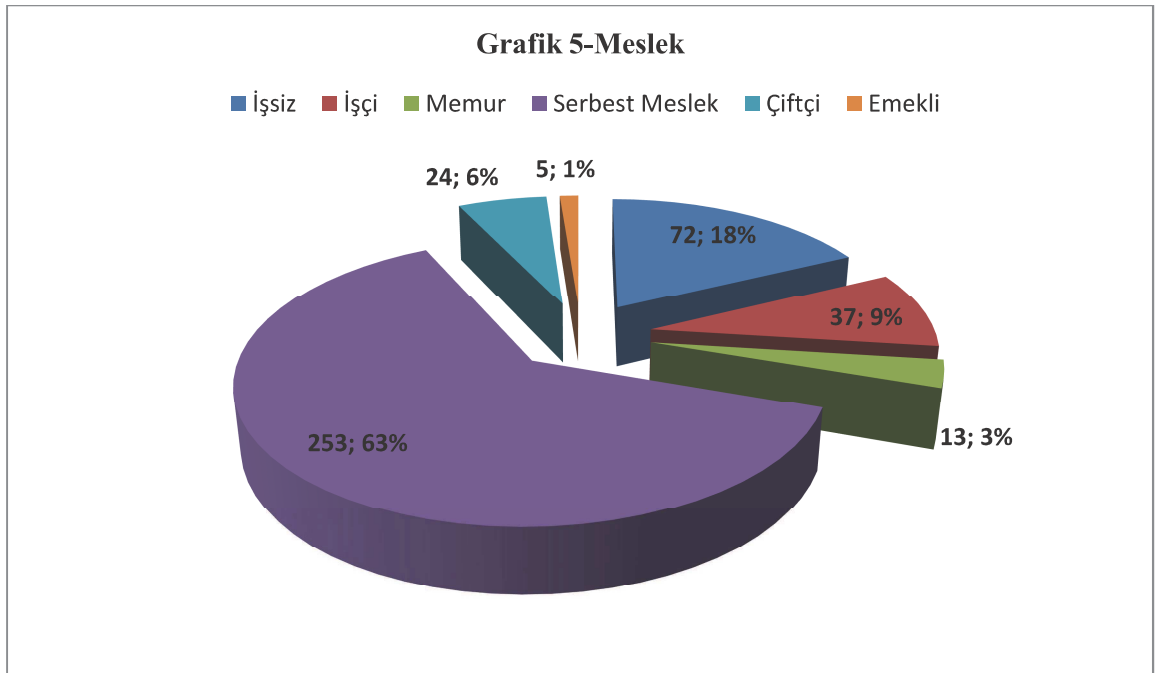
Araştırmaya katılanların 53'ü (%13) "Okur-Yazar", 107'si (%27) "İlkokul" mezunu, 102'si (%25) "Ortaokul" mezunu, 108'i (%27) "Lise" mezunu ve 33'ü (%8) ise "Üniversite" mezunlarından oluşmaktadır.

Cezaevinde bulunanların büyük çoğunluğunu okur-yazar, ilkokul, ortaokul ve lise mezunları oluşturmaktadır. Üniversite mezunu olan mahkûm oranının diğerlerine göre az olması bize, eğitim durumu ile suç işleme fiilinin ters yönde bir ilişkiye sahip olduğunu gösterdiğini ifade edebiliriz.

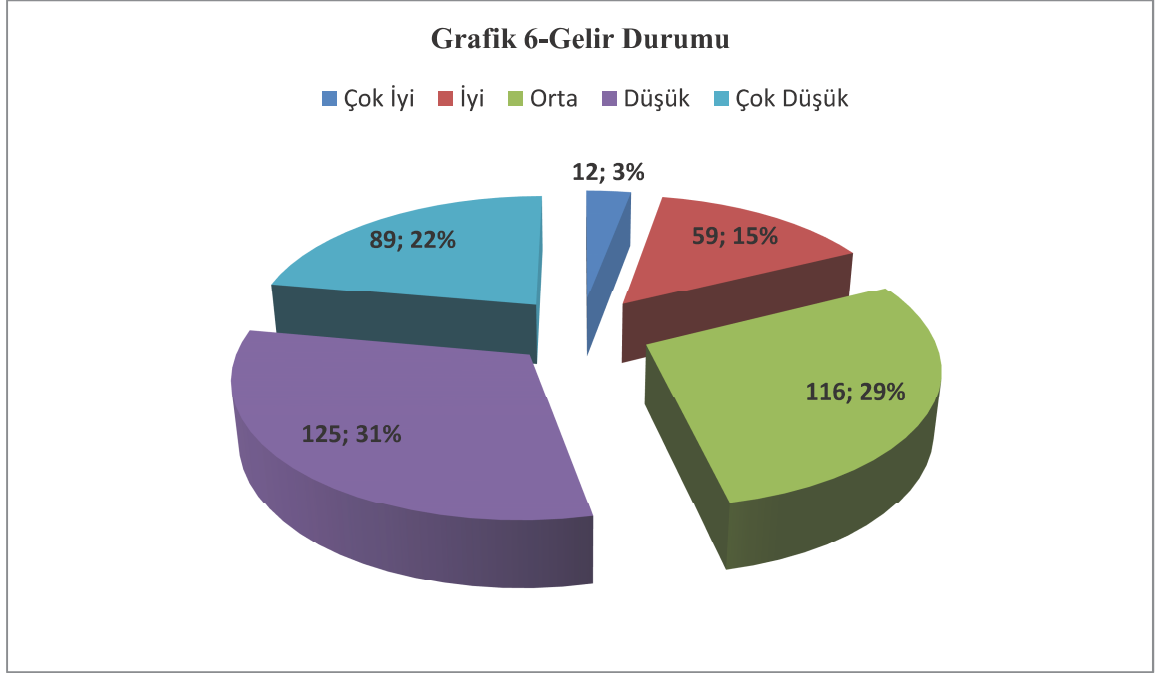
Grafik 4 Medeni Durum (Birinci Bölüm Soru 4: Medeni Durumunuz?)

Araştırmaya katılanların 404'ü bu soruya cevap vermiş, 160'ı (%40) “evli”, 162'si (%40) ”bekâr”, 34'ü (%8) “dul” ve 48'i (%12) “boşanmış” olarak belirlenmiştir.

Grafik 5 Meslek (Birinci Bölüm Soru 5: Mesleğiniz?)

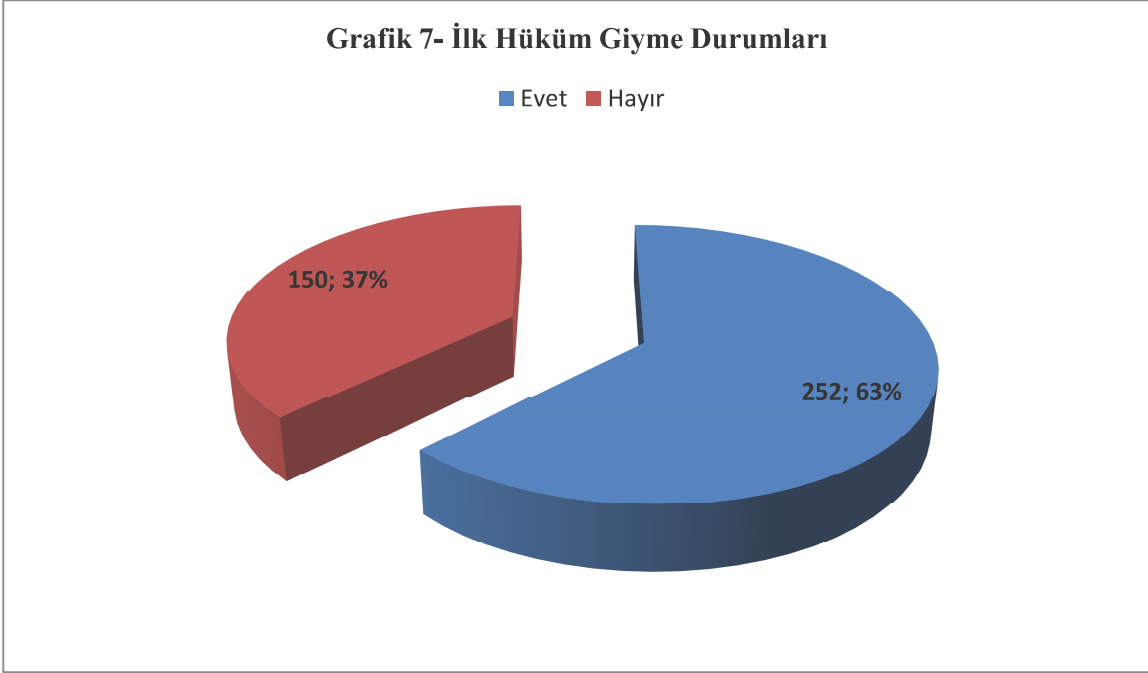
Araştırmaya katılanların 404'ü bu soruya cevap vermiş, 72'si (%18) “işsiz”, 37'si (%9) “işçi”, 13'ü (%3) “memur”, 253'ü (%63) “serbest meslek”, 24'ü (%6) “çiftçi” ve 5'i (%1) “emekli” olarak belirlenmiştir.

Grafik 6 Gelir Durumu (Birinci Bölüm Soru 6: Gelir Durumunuz?)

Araştırmaya katılanların 401’i bu soruya cevap vermiş, 12’si (%3) gelir durumunun “çok iyi”, 59’u (%15) “iyi”, 116’sı (%29) “orta”, 125’i (%31) “düşük”, 89’u (%22) “çok düşük” olduğunu belirtmiştir.

Bu verilerden hareketle gelir durumları iyi olmayan bireylerin mahkûmiyet oranının daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

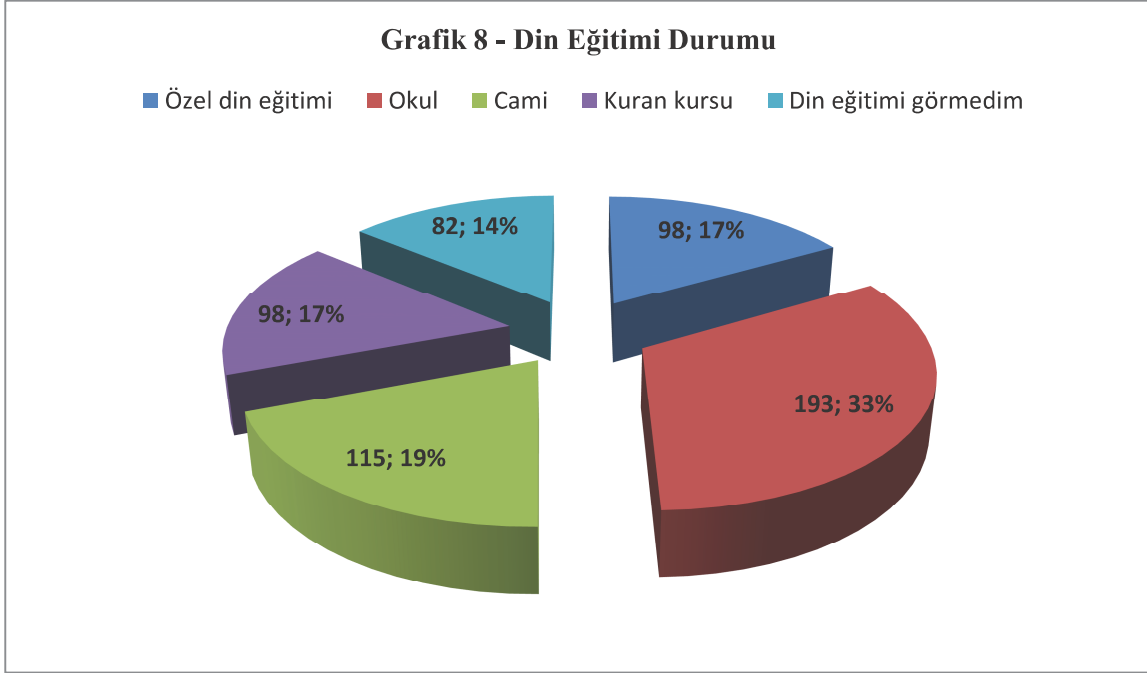
Grafik 7 İlk Hüküm Giyme Durumları (Birinci Bölüm Soru 9: Bu ilk hüküm giydiğiniz mi?)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 402'si bu soruya cevap vermiş, 252'si (%37) "evet", 150'si (%63) "hayır" cevabını vermiştir.

Çalışmamızda, araştırmamıza katılan mahkûmların suç türlerine göre bir ayrıma gidilmemiştir. Din hizmetlerinden istifade eden mahkûmlar ve suç türleri arasında anlamlı bir değişiklik olmadığı varsayılmıştır. Dindarlık ve suç türleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı daha önce bu konuda yapılmış olan yüksek lisans ve doktora çalışmalarıyla da tespit edilmiştir.⁹⁵

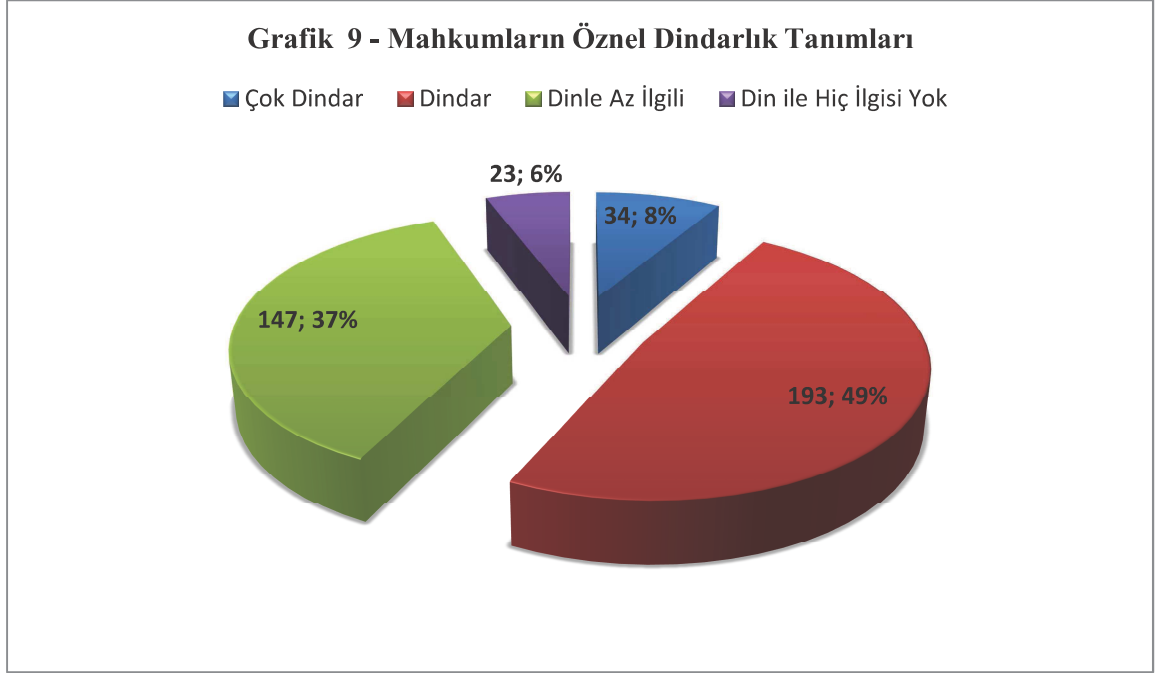
⁹⁵ Âdem Gürler, Din ve Suç, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2010, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, s. 223 ve Erhan Tecim, Cezaevlerinde Dini Yaşantı ve Din Algısı: Konya Örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Selçuk Üniversitesi, Konya

2.1.2. Mahkûmların Dindarlık Durumlarına İlişkin Veriler

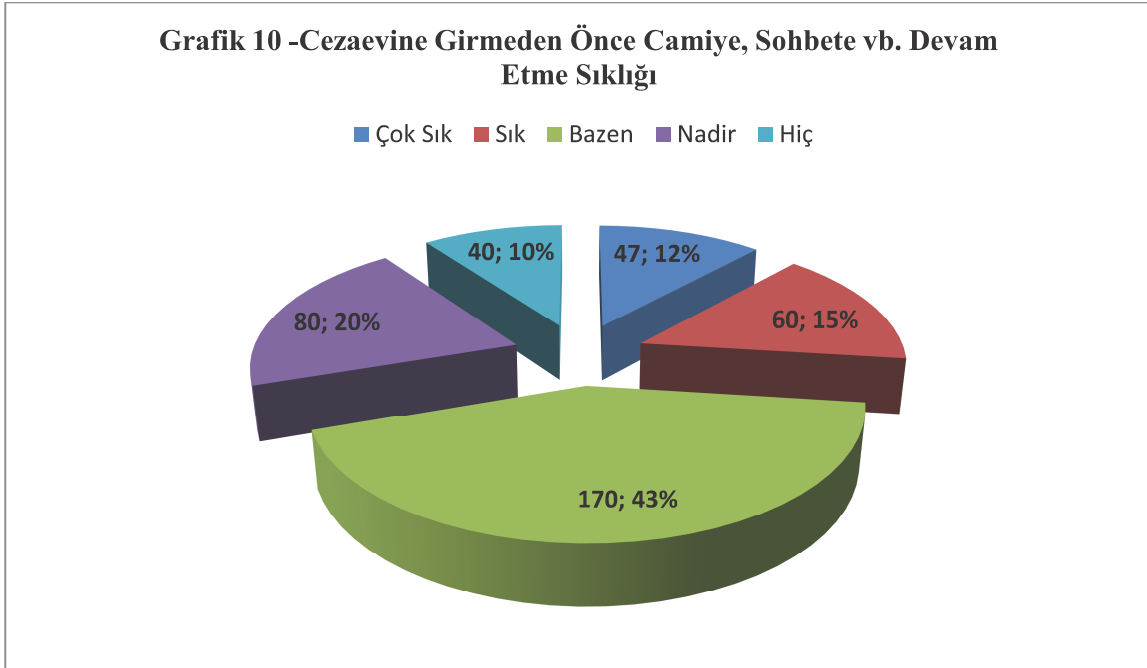
Grafik 8 Din Eğitimi Durumu (Birinci Bölüm Soru 7: Din öğrenimini nereden edindiniz?- Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz-)

Araştırmaya katılan mahkûmlardan 193'ü din eğitimini okulda aldığını belirtmiş, 115'i camilerde bu eğitimi aldığını ifade etmiş, 98'i Kuran Kursuna gitmiş, 98'i camiye gittiğini belirtmiştir. 82 mahkûm ise din eğitimi almadığını belirten seçeneği işaretlemiştir. Bu soruya birden fazla yanıt alınmıştır.

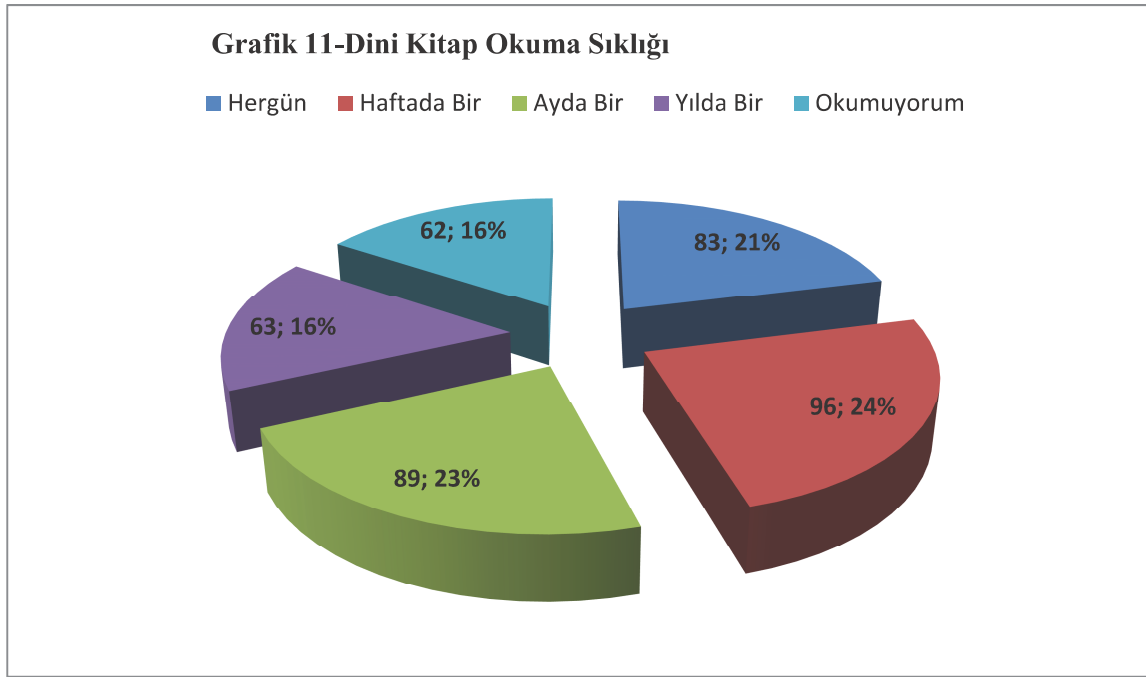
Grafik 9 Mahkûmların Öznel Dindarlık Tanımları (Birinci Bölüm Soru 8: Kendinizi dindarlık bakımından hangi grupta görüyorsunuz?)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 397'si bu soruya cevap vermiş, 34'ü (%8) “çok dindar”, 193'ü (%49) “dindar”, 147'si (%37) “dinle az ilgili” ve 23'ü (%6) “din ile hiç ilgisi yok” cevabını vermiştir. Bu verilere bakılarak katılımcıların büyük bir çoğunluğunun kendisini dindar olarak ifade ettiği görülmektedir.

Grafik 10 Cezaevine Girmeden Önce Camiye, Sohnete vb. Devam Etme Sıklığı (İkinci Bölüm Soru A-11: Cezaevine girmeden önce camiye, sohnete vb. devam etme sıklığımız ne düzeydeydi?)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 397'si bu soruya cevap vermiş, 47'si (%12) “çok sık”, 60'ı (%15) “sık”, 170'i (%43) “bazen”, 80'i (%20) “nadir” ve 40'ı (%10) “hiç” cevabını vermiştir.

Grafik 11 Dini Kitap Okuma Sıklığı (İkinci Bölüm Soru A-2: Dini kitap okuma sıklığımız ne düzeydedir?)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 393'ü bu soruya cevap vermiş, 83'ü (%21) “her gün”, 96'sı (%24) “haftada bir” , 89'u (%23) “ayda bir”, 63'ü (%16) “yılda bir” ve 62'si (%16) “okumuyorum” cevabını vermiştir. Bu verilerden hareketle mahkûmların çoğunluğunun her gün dini kitap okuduğu görülmektedir.

Yukarıdaki grafiğe ilaveten, tablo 1'de, “dini kitap okuma sıklığı ne düzeydedir” değişkeni ile “yaş”, “cinsiyet”, “eğitim durumu”, “medeni durum” ve “gelir durumu” değişkenleri arasında çapraz tablo yapılmış ve chi-square testi uygulanmıştır.

“Dini kitap okuma sıklığı ne düzeydedir” değişkeni ile “cinsiyet”(p<0,05/0,011), “medeni durum” (p<0.05/0,001) ve “gelir durumu” (p<0,05/0,003) değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

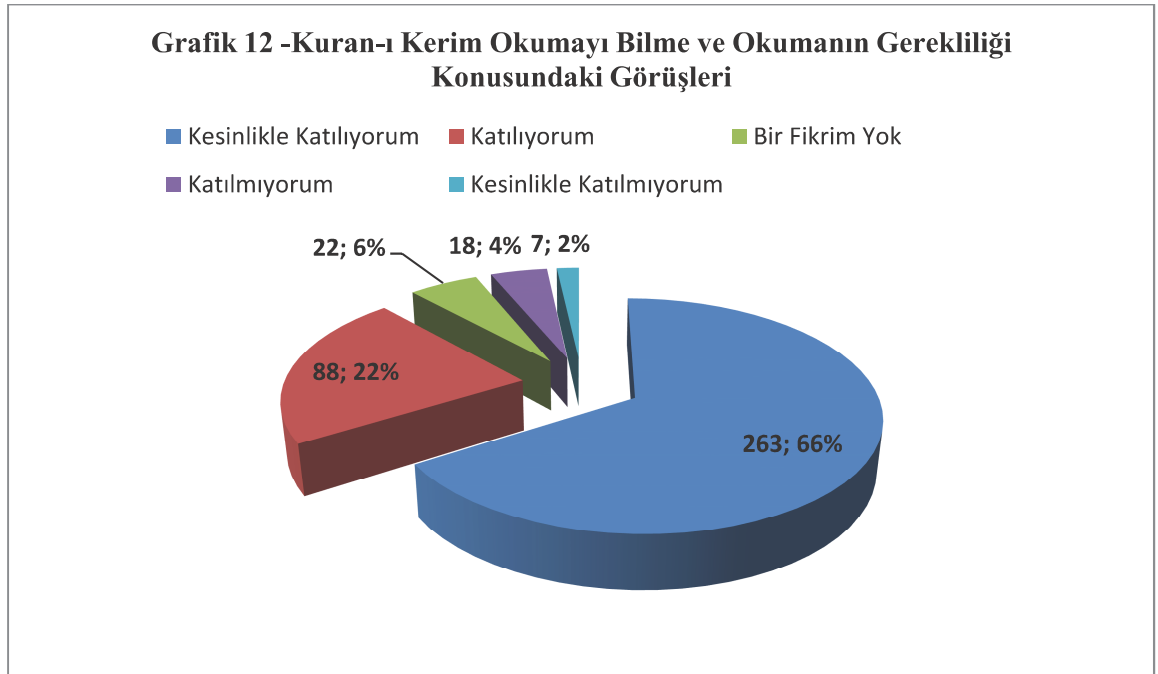
Cinsiyet değişkenine cevap verenlerin çoğunluk tercihlerine baktığımızda erkeklerin %23,4 ayda bir, kadınların ise %50'si haftada bir dini kitap okumaktadır.

Medeni durum değişkenine cevap verenlerin çoğunluk tercihlerine bakıldığında evli olanların %30,9'u haftada bir, bekâr olanların %25,7'si ve dul olanların %36,4'ü de ayda bir, boşanmış olanların ise %23,9'u her gün dini kitap okumaktadır.

Gelir durumu değişkenine cevap verenlerin çoğunluk tercihlerine bakıldığında, gelir durumu çok iyi olanların %50'si her gün, iyi olanların %27,1 ve orta olanların %30,6'sı haftada bir, düşük olanları %29,1'i ayda bir ve çok düşük olanların %32,9'u her gün dini kitap okumaktadır.

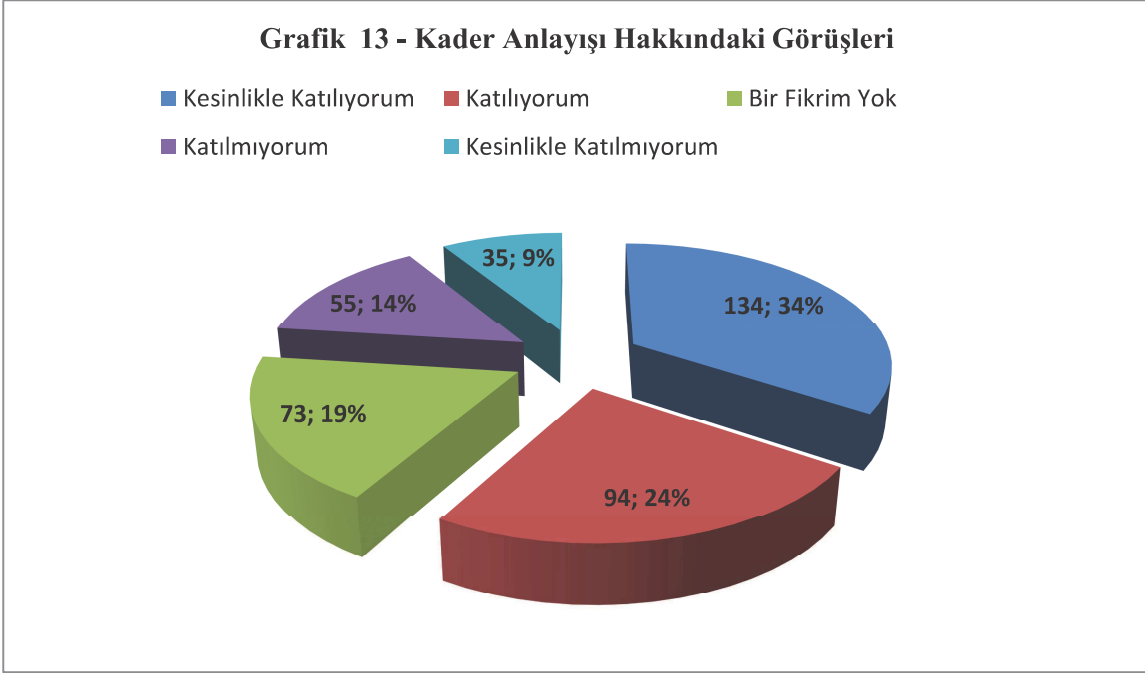
2.1.3. Mahkûmların Temel Dini Argümanlar Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Veriler

2.1.3.1. Mahkûmların Dini İnançlarına İlişkin Veriler

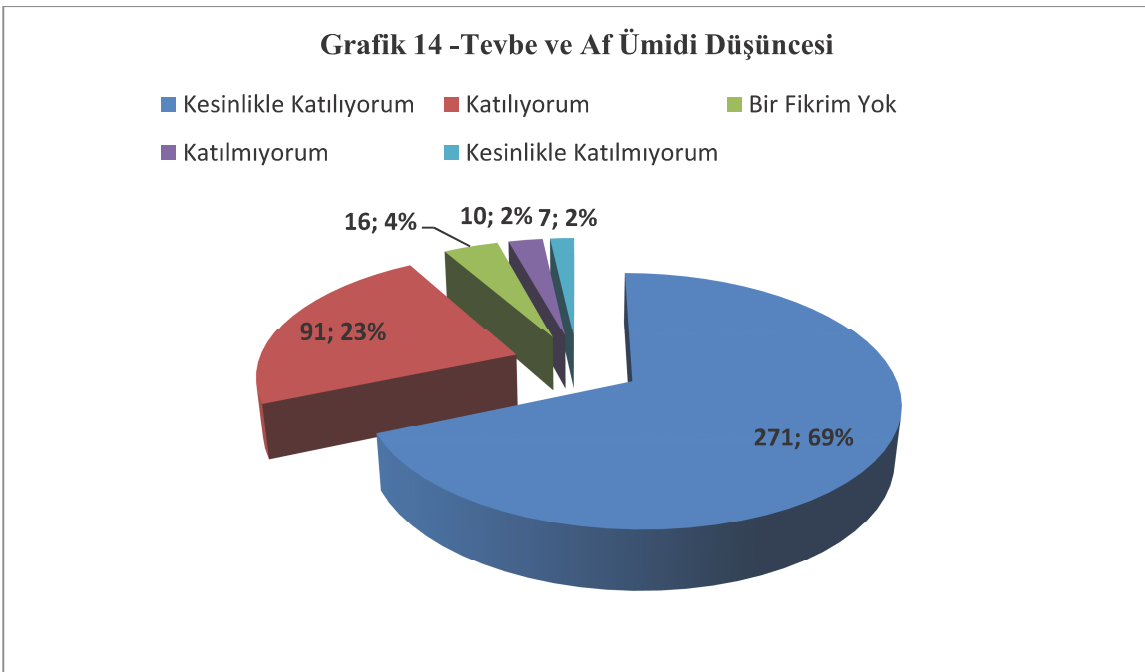
Grafik 12 Kuran-ı Kerim Okumayı Bilme ve Okumanın Gerekliliği (İkinci Bölüm Soru A-1 : Kuranı Kerim okumayı bilmek ve düzenli olarak okumak gereklidir.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 398'si bu soruya cevap vermiş, 263'ü (%66) “kesinlikle katılıyorum”, 88'si (%22) “katılıyorum”, 22'si (%6) “bir fikrim yok”, 18'i (%4) “katılmıyorum” ve 7'si (%2) “kesinlikle katılmıyorum” cevabını vermiştir.

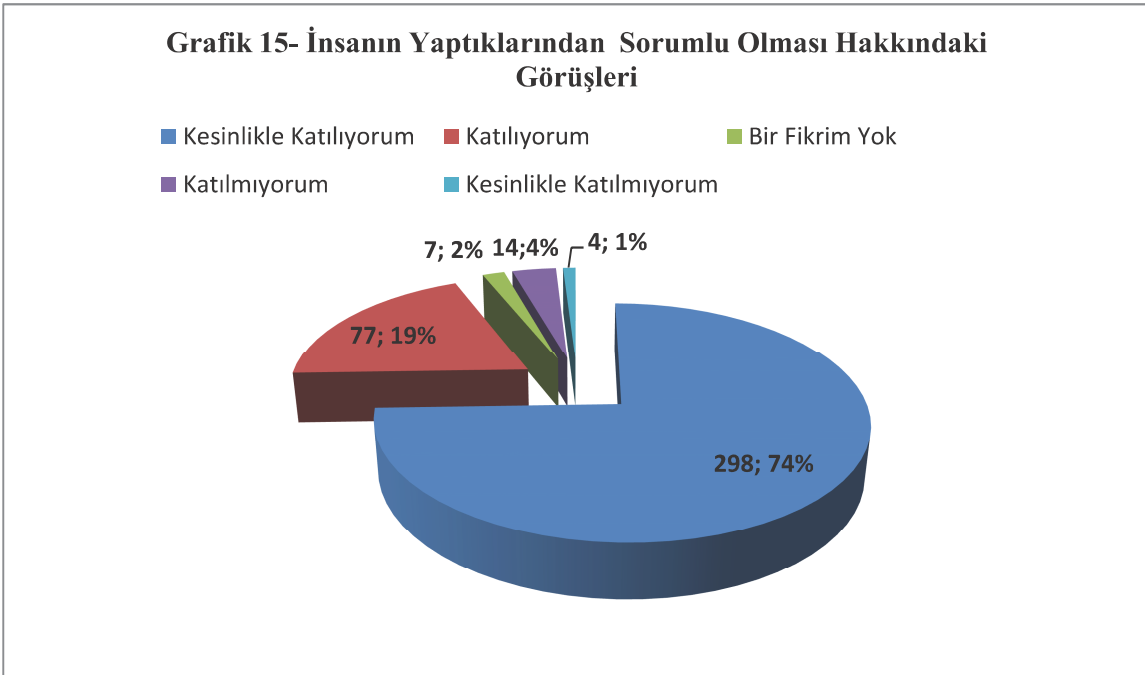
Grafik 13 Kader Anlayışları Hakkındaki Görüşleri (İkinci Bölüm Soru A-8 : İnsanın hangi şekilde davranacağı önceden tayin edilmiştir.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 391'i bu soruya cevap vermiş, 134'ü (%34) "kesinlikle katılıyorum", 94'ü (%24) "katılıyorum", 73'ü (%19) "bir fikrim yok", 55'i (%14) "katılmıyorum" ve 35'i (%9) "kesinlikle katılmıyorum" cevabını vermiştir. Bu yanıtlardan hareketle büyük bir çoğunluğun "kader" inancına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Grafik 14 Tövbe ve Af Ümidi Düşüncesi (İkinci Bölüm Soru A-19 : Hatalarına tövbe eden bir kul affedilir ve hayata yepyeni bir başlangıç yapabilir)

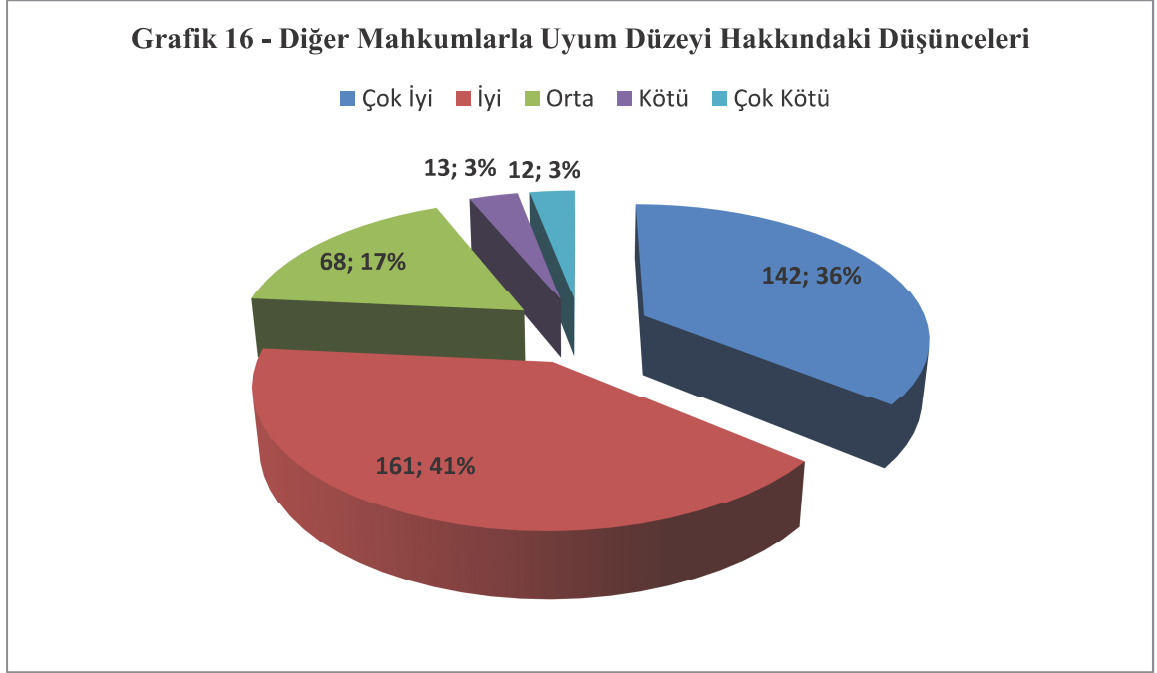
Araştırmaya katılan 420 kişinin 395'i bu soruya cevap vermiş, 271'i (%69) “kesinlikle katılıyorum”, 91'i (%23) “katılıyorum”, 16'sı (%4) “bir fikrim yok”, 10'u (%2) “katılmıyorum” ve 7'si (%2) “kesinlikle katılmıyorum” cevabını vermiştir. Bu verilere bakıldığında mahkûmların çoğu tövbe edildikten sonra kulun affedileceğine ve hayata yeni bir başlangıç yapabileceğine dair düşüncelere sahiptirler.

Grafik 15 İnsanın Yaptıklarından Sorumlu Olması Hakkındaki Görüşleri (İkinci Bölüm Soru A-7 : Her insan kendi yaptıklarından her zaman sorumludur)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 400'ü bu soruya cevap vermiş, 298'si (%74) “kesinlikle katılıyorum”, 77'si (%19) “katılıyorum”, 7'si (%2) “bir fikrim yok”, 14'ü (%4) “katılmıyorum” ve 4'ü (%1) “kesinlikle katılmıyorum” cevabını vermiştir.

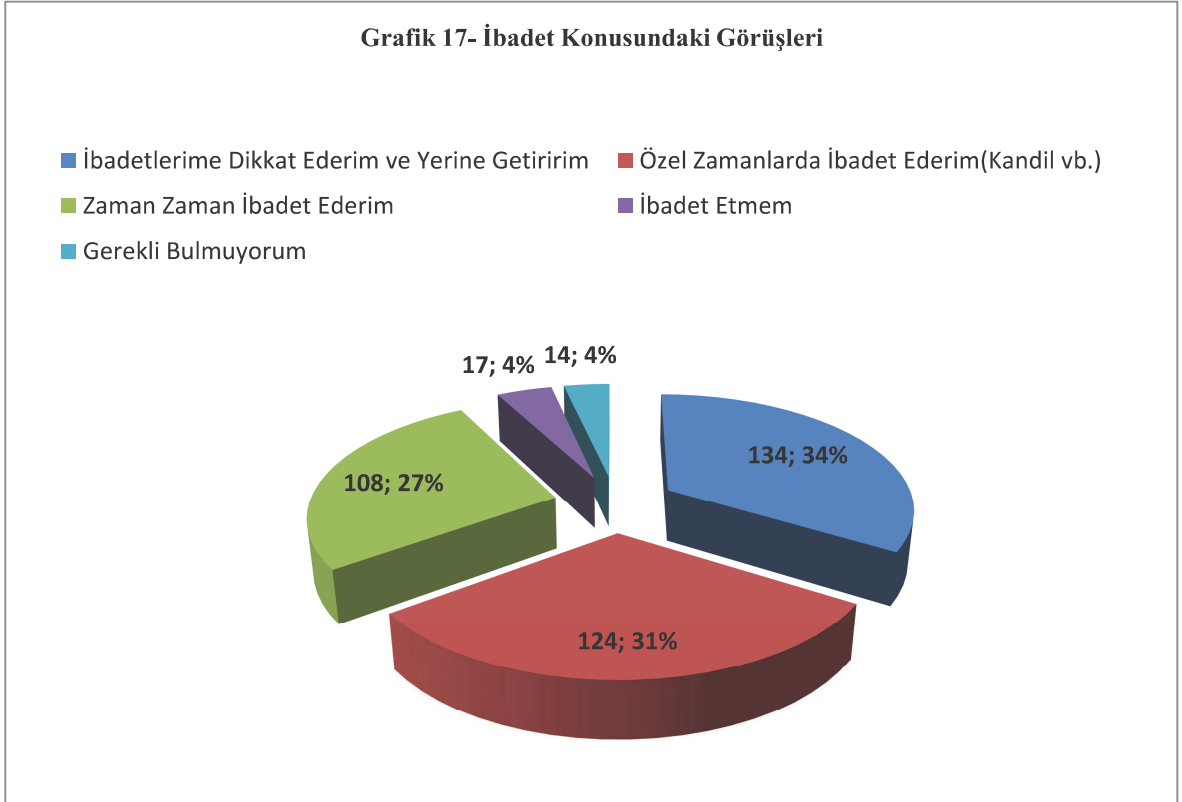
Bu cevaplara baktığımızda çoğunluk olarak kendilerini dindar gören bir örneklem açısından değerlendirdiğimizde %93 gibi büyük bir çoğunluğun insanın yaptıklarının sorumluluğunu bireyin kendisinde görmesi hem “ahiret inancı” hem de “bireysellik” anlamında ortak bir nokta olarak düşünülebilir.

Grafik 16 Diğer Mahkûmlarla Uyum Düzeyi Hakkındaki Düşünceleri (İkinci Bölüm Soru A-10: Odadaki diğer mahkûmlarla uyumunuz ne düzeydedir?)

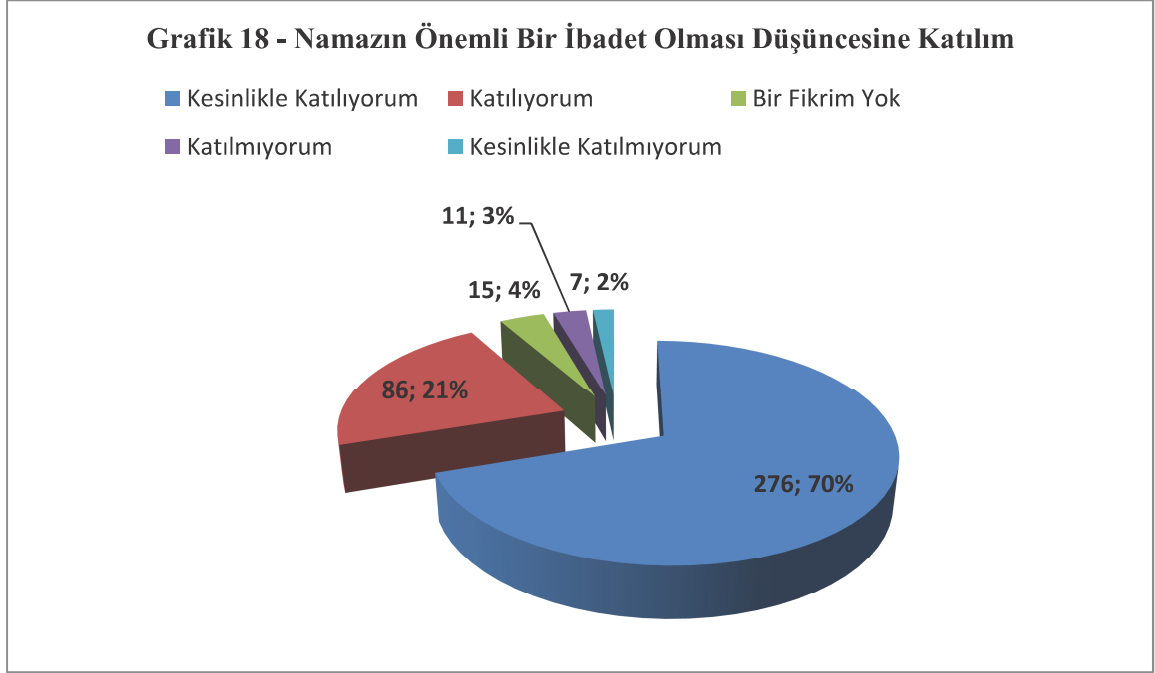
Araştırmaya katılan 420 kişinin 396'sı bu soruya cevap vermiş, 142'si (%36) “çok iyi”, 161'i (%41) “iyi”, 68'i (%17) “orta”, 13'ü (%3) “kötü” ve 12'si (%3) “çok kötü” cevabını vermiştir.

2.1.3.2. Mahkûmların İbadetler Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Veriler

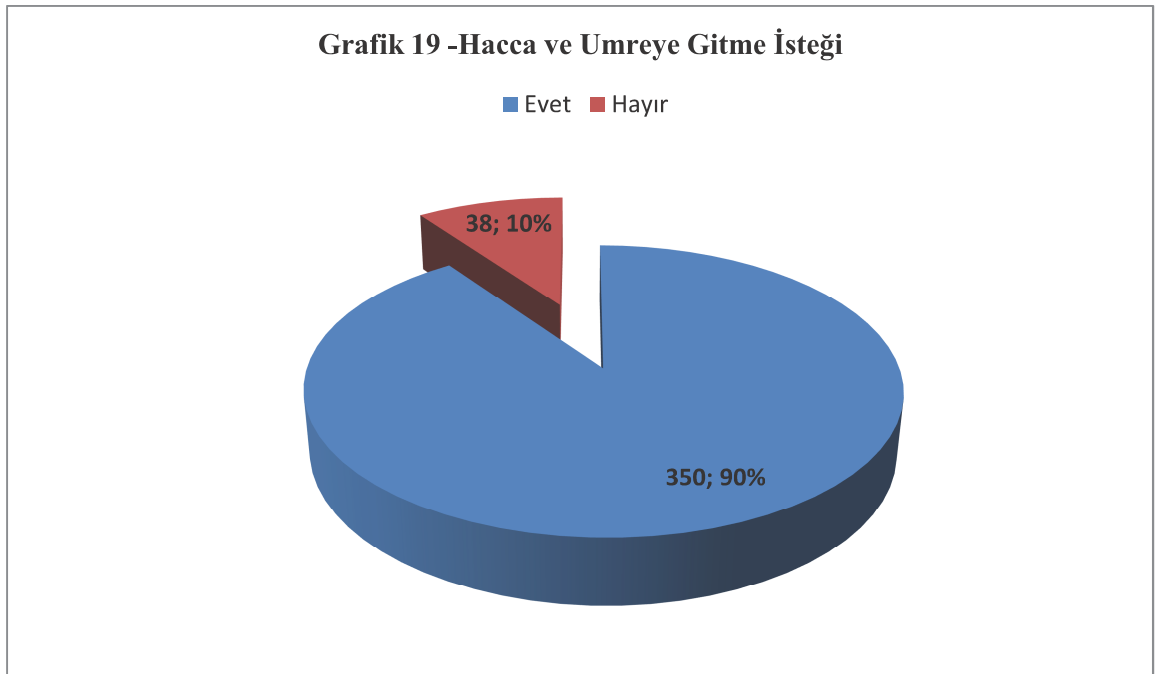
Grafik 17 İbadetler Konusundaki Görüşleri (İkinci Bölüm Soru A-12: Dini yaşantı konusunda kendinizi nasıl tanımlarsınız?)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 397'si bu soruya cevap vermiş, 134'ü (%34) “İbadetlerime dikkat ederim ve yerine getiririm” , 124'ü (%31) “Özel zamanlarda ibadet ederim (kandil vb.)”, 108'i (%27)“Zaman zaman ibadet ederim”, 17'si (%4) “İbadet etmem” ve 14'ü (%4)“Gerekli bulmuyorum” cevabını vermiştir.

Grafik 18 Namazın Önemli Bir İbadet Olması Düşüncesine Katılım (İkinci Bölüm Soru A-13 : Namaz önemli bir ibadettir, yerine getirilmelidir.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 395'i bu soruya cevap vermiş, 276'sı (%70) "kesinlikle katılıyorum", 86'sı (%21) "katılıyorum", 15'i (%4) "bir fikrim yok", 11'i (%3) "katılmıyorum" ve 7'si (%2) "kesinlikle katılmıyorum" cevabını vermiştir.

Grafik 19 Hacca ve Umreye Gitme İsteği (İkinci Bölüm Soru A-14: İmkânım olduğunda hacca ve umreye gitmek istiyorum.)

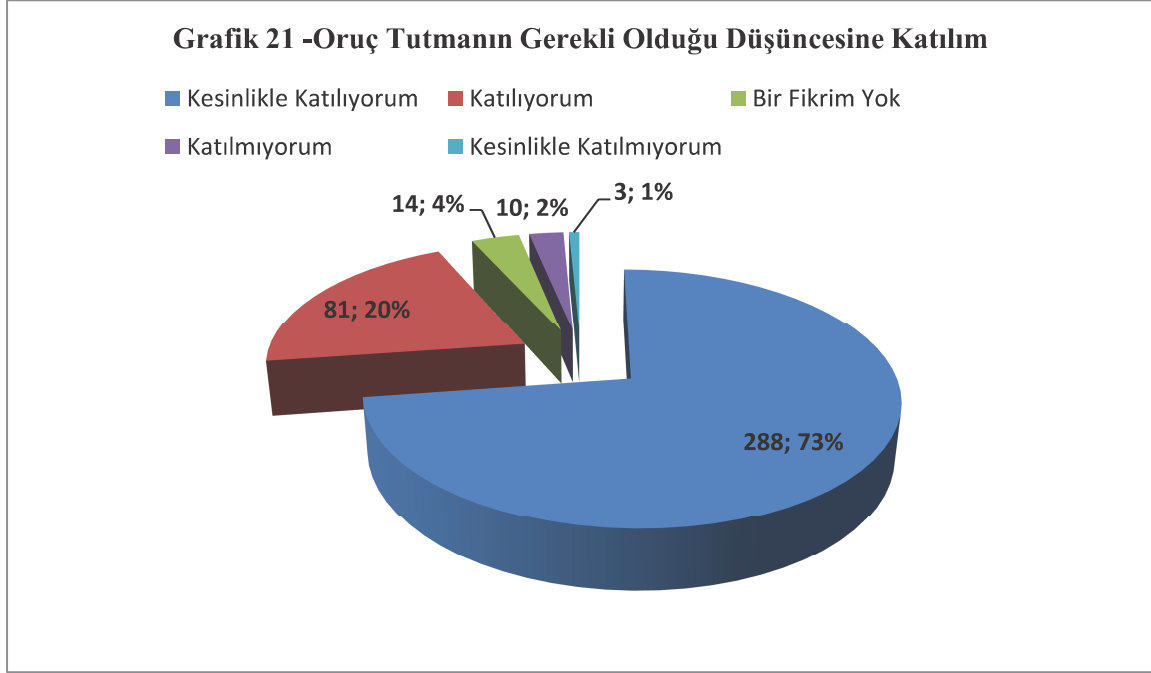
Araştırmaya katılan 420 kişinin 388'i bu soruya cevap vermiş, 350'si (%90) "evet", 38'i (%10) "hayır" cevabını vermiştir.

Tablo 5'te "imkânım olduğunda Hacca ve Umre'ye gitmek isterim" değişkeni ile "gelir durumu" değişkeni arasında çapraz tablo ve chi-square testi uygulanmış ve sonuç olarak bu değişken arasında da anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Buradan anlaşılmaktadır ki grafik 19 ile tespit edilen "imkân olduğunda hac ya da umreye gitme isteğine" verilen cevaplar maddi durumdan bağımsızdır ve büyük çoğunluk tarafından istenmektedir.

Grafik 20 Zekât Vermenin Gerekli Olduğu Düşüncesine Katılım (İkinci Bölüm Soru A-15: Zekat vermek faydalıdır ve verilmelidir.)

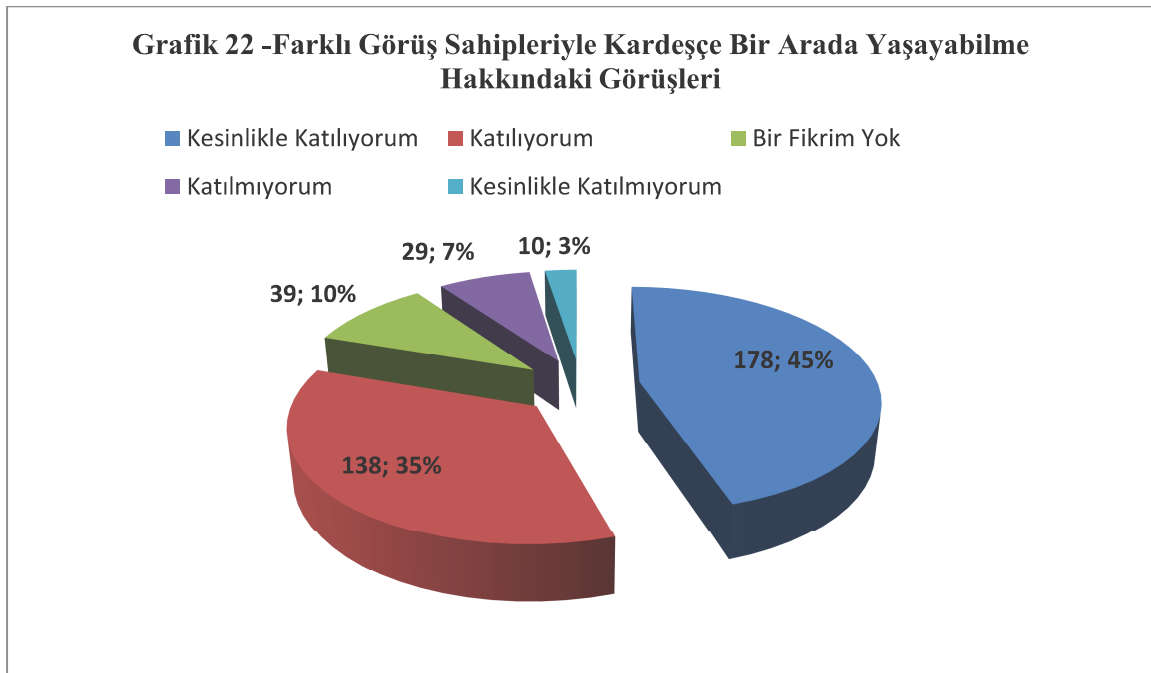
Araştırmaya katılan 420 kişinin 394'ü bu soruya cevap vermiş, 299'u (%76) "kesinlikle katılıyorum", 68'i (%17) "katılıyorum", 17'si (%4) "bir fikrim yok", 7'si (%2) "katılmıyorum" ve 3'ü (%1) "kesinlikle katılmıyorum" cevabını vermiştir.

Grafik 21 Oruç Tutmanın Gerekli Olduğu Düşüncesine Katılım (İkinci Bölüm Soru A-16 : Oruç tutmak faydalıdır ve tutulmalıdır.)

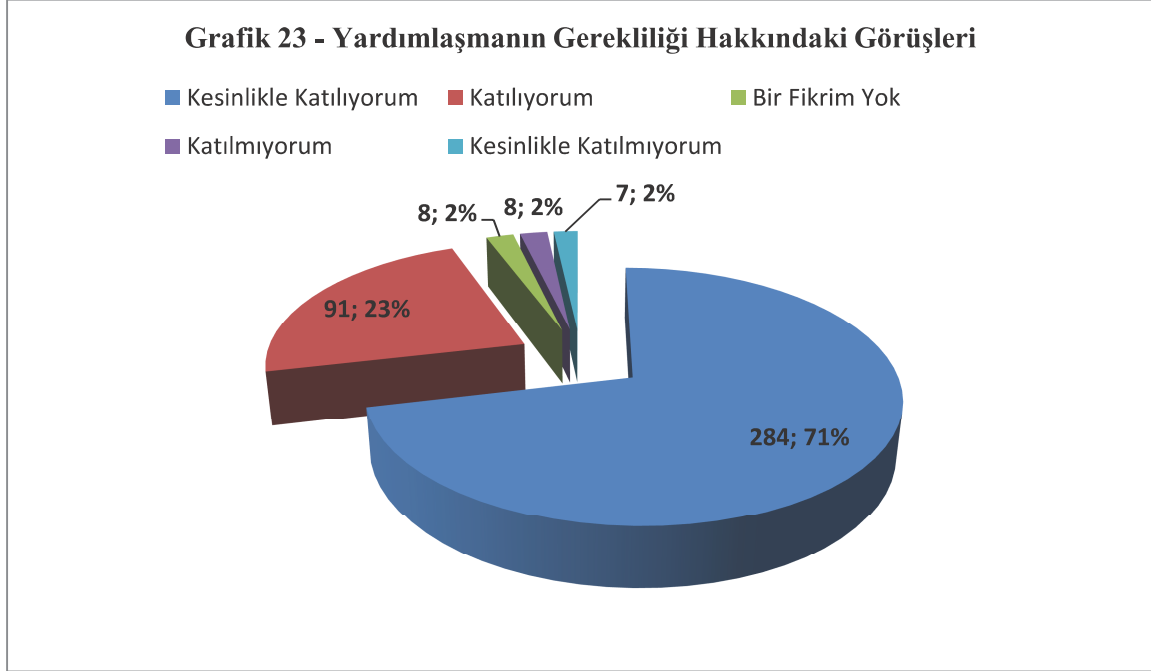
Araştırmaya katılan 420 kişinin 396'sı bu soruya cevap vermiş, 288'i (%73) "kesinlikle katılıyorum", 81'i (% 20)"katılıyorum", 14'ü (%4) "bir fikrim yok", 10'u (%2) "katılmıyorum" ve 3'ü (%1) "kesinlikle katılmıyorum" cevabını vermiştir.

2.1.4. Mahkûmların Din ve Sosyal Hayat Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Veriler

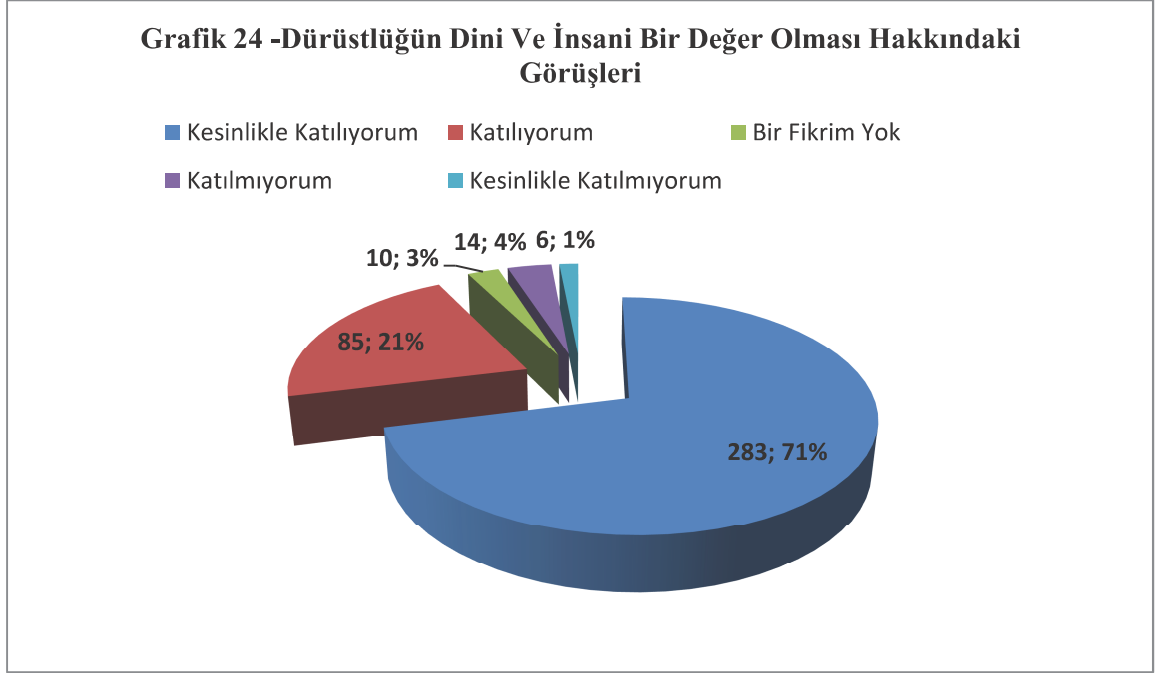
Grafik 22 Farklı Görüş Sahipleriyle Kardeşçe Bir Arada Yaşayabilme (İkinci Bölüm Soru A-5: Bizim gibi düşünmeyen insanlarla kardeşçe bir arada yaşayabiliriz.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 394'ü bu soruya cevap vermiş, 178'i (%45) "kesinlikle katılıyorum", 138'i (%35) "katılıyorum", 39'u (%10) "bir fikrim yok", 29'u (%7) "katılmıyorum" ve 10'u (%3) "kesinlikle katılmıyorum" cevabını vermiştir.

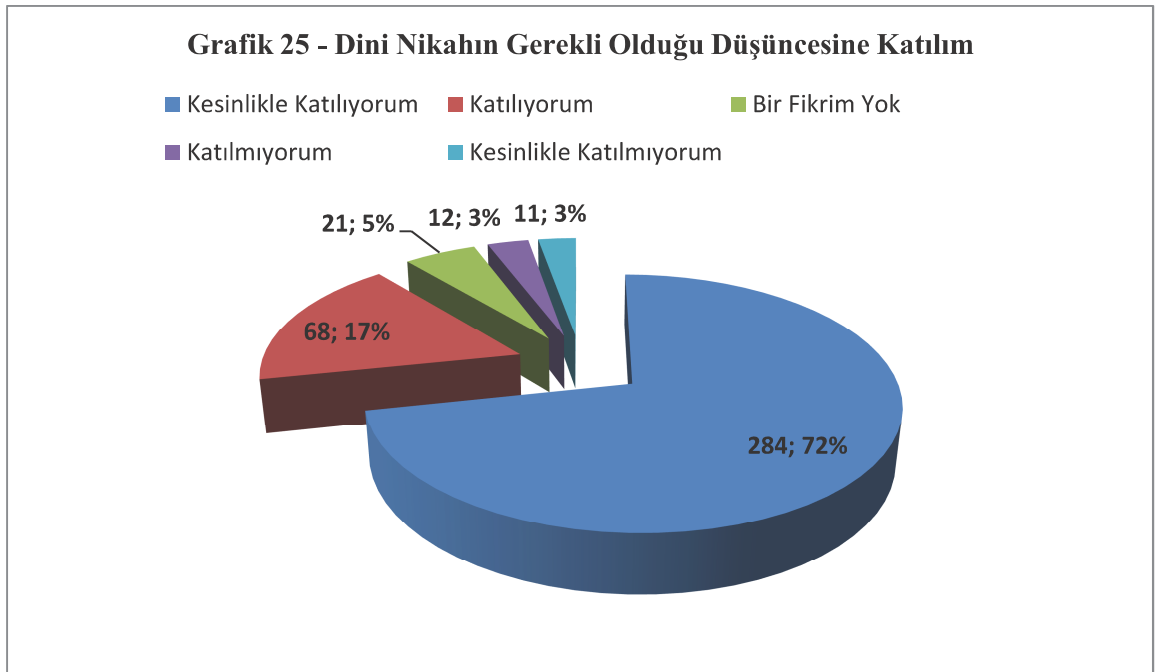
Grafik 23 Yarışmanın Gerekliliği Hakkındaki Görüşleri (İkinci Bölüm Soru A-6: İnsanlar birbirine yardım etmelidir.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 398'si bu soruya cevap vermiş, 284'ü (%71) "kesinlikle katılıyorum", 91'i (%23) "katılıyorum", 8'i (%2) "bir fikrim yok", 8'i (%2) "katılmıyorum" ve 7'si (%1) "kesinlikle katılmıyorum" cevabını vermiştir.

Grafik 24 Dürüstlüğün Dini ve İnsani Bir Değeri Olması Hakkındaki Görüşleri (İkinci Bölüm Soru A-4: Dürüstlük ve doğruluk hem dini hem de insani bir değerdir.)

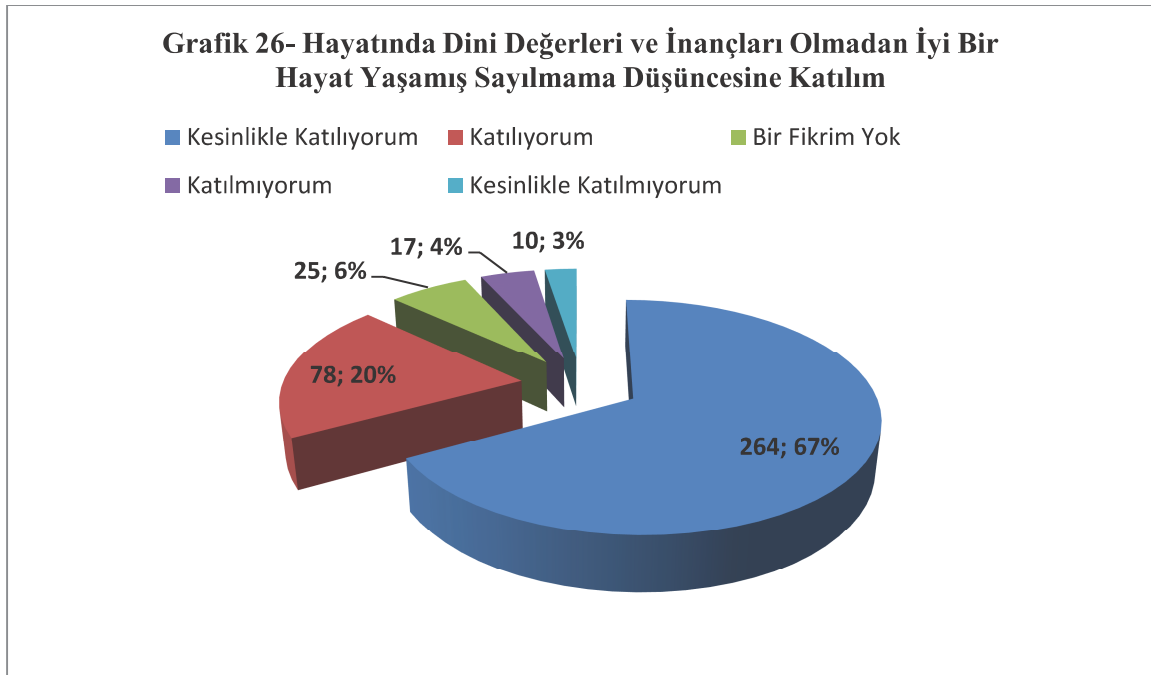
Araştırmaya katılan 420 kişinin 398'si bu soruya cevap vermiş, 283'ü (%71) "kesinlikle katılıyorum", 85'i (%21) "katılıyorum", 10'u (%3) "bir fikrim yok", 14'ü (%4) "katılmıyorum" ve 6'sı (%1) "kesinlikle katılmıyorum" cevabını vermiştir.

Grafik 25 Dini Nikâhın Gerekli Olduğu Düşüncesine Katılım (İkinci bölüm Soru A-17: Evliliklerde resmi nikah yanında dini nikah da gereklidir.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 396'sı bu soruya cevap vermiş, 284'ü (%72) “kesinlikle katılıyorum”, 68'i (%17) “katılıyorum”, 21'i (%5) “bir fikrim yok”, 12'si (%3) “katılmıyorum” ve 11'i (%3) “kesinlikle katılmıyorum” cevabını vermiştir. Mahkûmların çoğunluğunun resmi nikâhın yanında dini nikâhı da gerekli görmeleri dindarlık ölçütleri açısından değerlendirilebilir bir yanıt olarak göze çarpmaktadır.

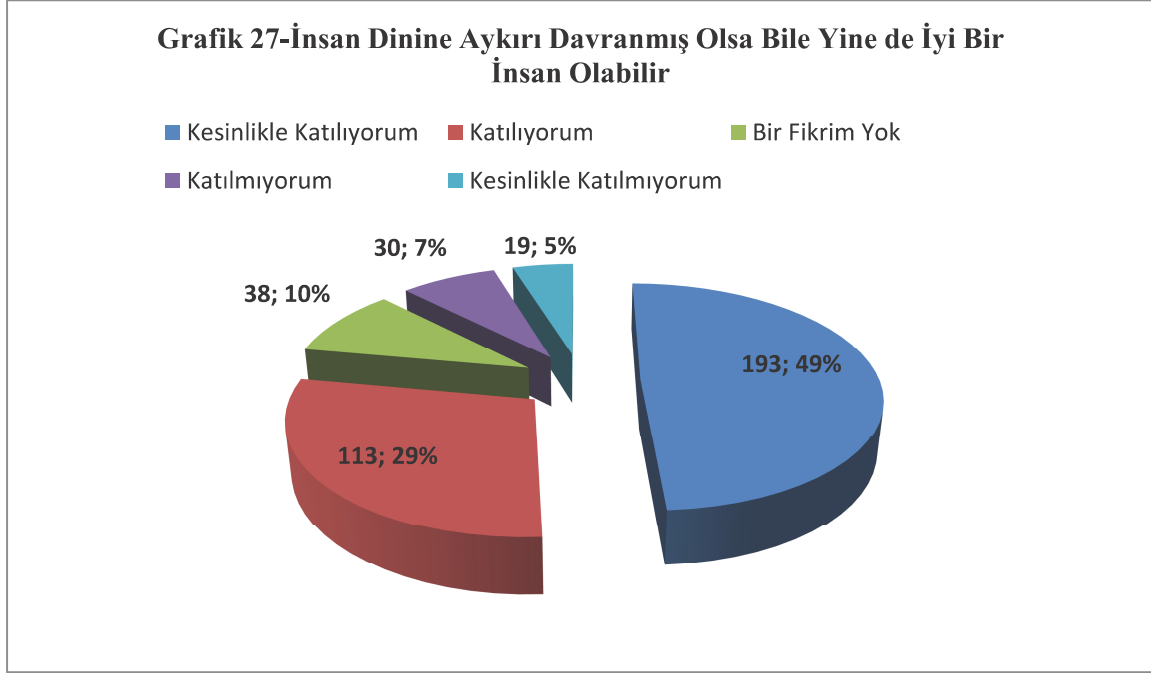
Dini nikâh, toplumumuzda en temel dindarlık ölçütlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Dinin etki boyutunun önemli düzeyde kendini gösterdiği bu alan, mahkûmlar tarafından da önemli ölçüde kabul edilmiş görünmektedir.

Grafik 26 Hayatında Dini Değerleri ve İnançları Olmadan İyi Bir Hayat Yaşamış Sayılmaz Düşüncesine Katılım (İkinci bölüm Soru A-18: İnsan, hayatında dini değerleri ve inançları olmadan iyi bir hayat yaşamış sayılmaz.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 394'ü bu soruya cevap vermiş, 264'ü (%67) “kesinlikle katılıyorum”, 78'i (%20) “katılıyorum”, 25'i (%6) “bir fikrim yok”, 17'si (%4) “katılmıyorum” ve 10'u (%3) “kesinlikle katılmıyorum” cevabını vermiştir.

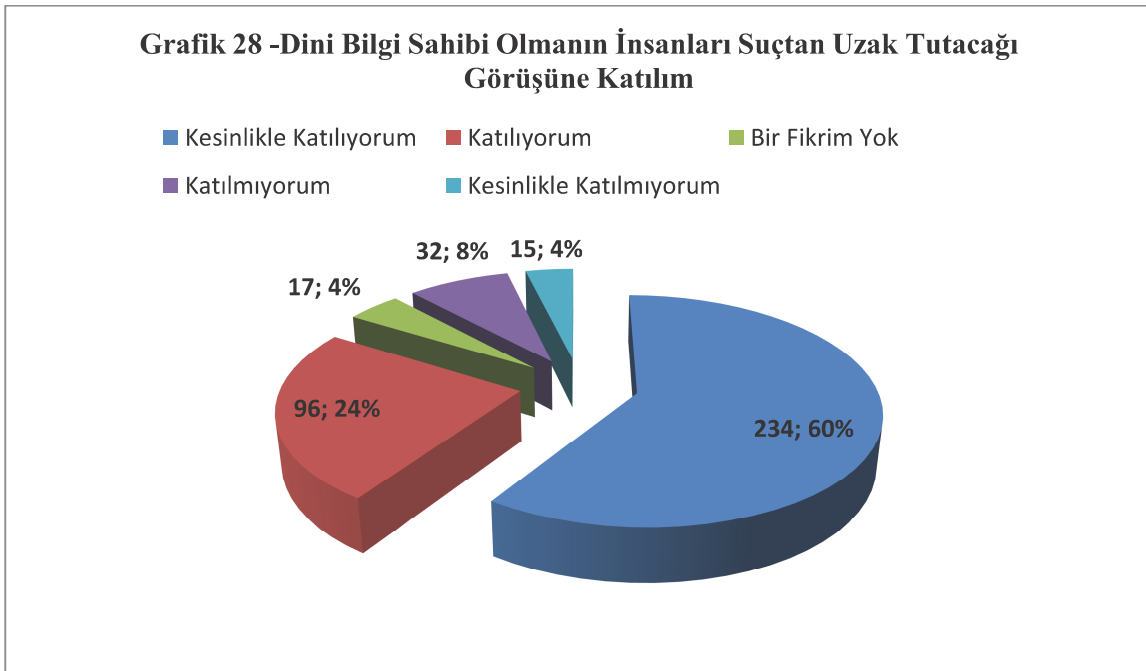
Mahkûmların çoğunluğu dini değer ve inançları hayatın en önemli alanları içerisinde görmektedir.

Grafik 27 İnsan Dinine Aykırı Davranmış Olsa Bile Yine de İyi Bir İnsan Olabilir (İkinci bölüm Soru A-20: İnsan, dine aykırı davranmış olsa bile yine de iyi bir insan olabilir.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 393'ü bu soruya cevap vermiş, 193'ü (%49) “kesinlikle katılıyorum”, 113'ü (%29) “katılıyorum”, 38'i (%10) “bir fikrim yok”, 30'u (%7) “katılmıyorum” ve 19'u (%5) “kesinlikle katılmıyorum” cevabını vermiştir.

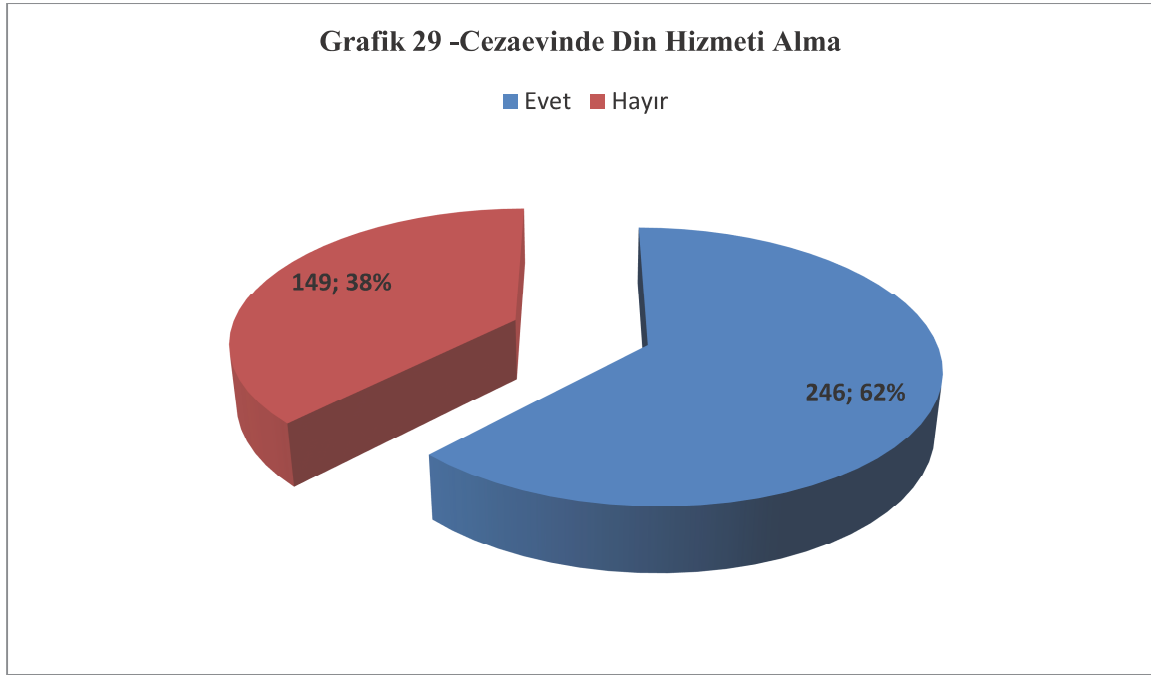
2.1.5. Mahkûmların Din ve Suç İlişkisi Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Veriler

Grafik 28 Dini Bilgi Sahibi Olmanın İnsanları Suçtan Uzak Tutacağına Katılım (İkinci Bölüm soru A-3: Dini bilgi sahibi olmak insanları suçtan uzak tutar.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 394'ü bu soruya cevap vermiş, 234'ü (%60) “kesinlikle katılıyorum”, 96'sı (%24) “katılıyorum”, 17'si (%4) “bir fikrim yok”, 32'si (%8) “katılmıyorum” ve 15'i (%4) “kesinlikle katılmıyorum” cevabını vermiştir.

2.1.6. Mahkûmların Cezaevi Din Hizmetleri Hakkındaki Durum Ve Görüşlerine İlişkin Veriler

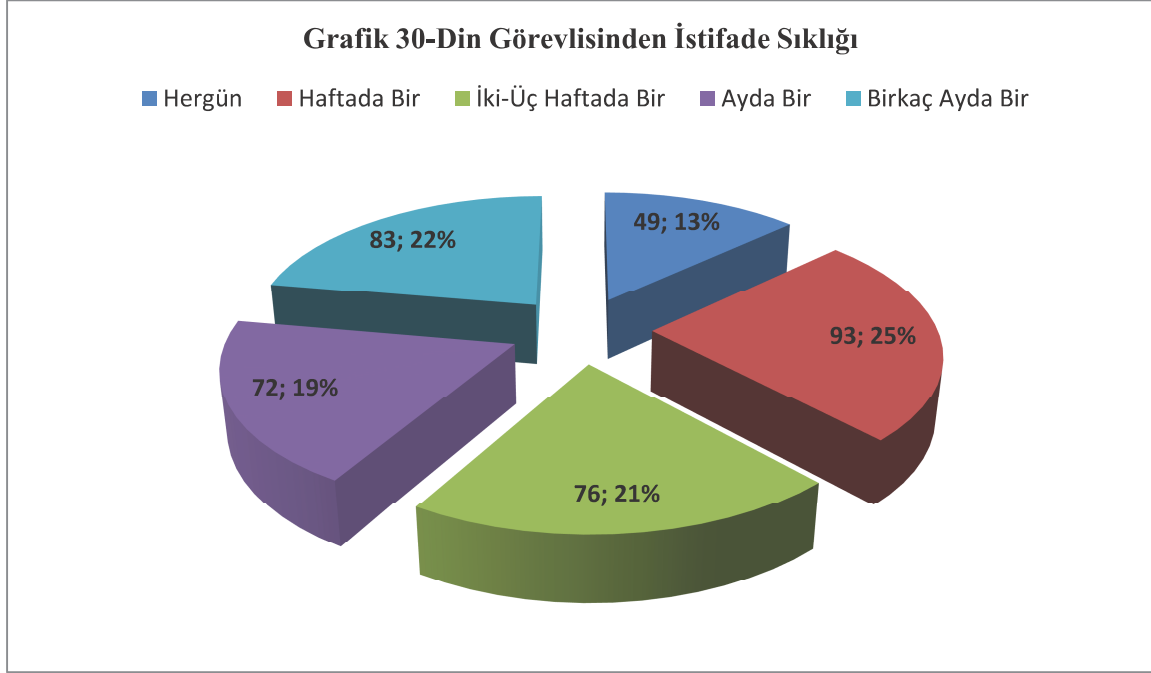

Grafik 29 Cezaevinde Din Hizmeti Alma (İkinci Bölüm Soru B-1: Cezaevinde din hizmeti alıyor musunuz?)

"Araştırmaya katılan 420 kişinin 395'i bu soruya cevap vermiş, 246'sı (%62) “Evet”, 149'u (%38) “Hayır” cevabını vermiştir.

Tablo 2'de “Cezaevinde din hizmeti alıyor musunuz?” değişkeni ile “yaş”, “cinsiyet”, “eğitim durumu”, “medeni durum” ve “gelir durumu” değişkenleri arasında çapraz tablo yapılmış ve chi-square testi uygulanmıştır. Bu değişkenlerden yalnızca cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu tespit edilmiştir.($p < 0,05/0.004$)

Cinsiyet değişkenine cevap verenlerin çoğunluk tercihlerine bakıldığında erkeklerin %65,0'i din hizmeti aldığını, kadınların %65,2'si almadığını ifade etmiştir.(Tablo 2)

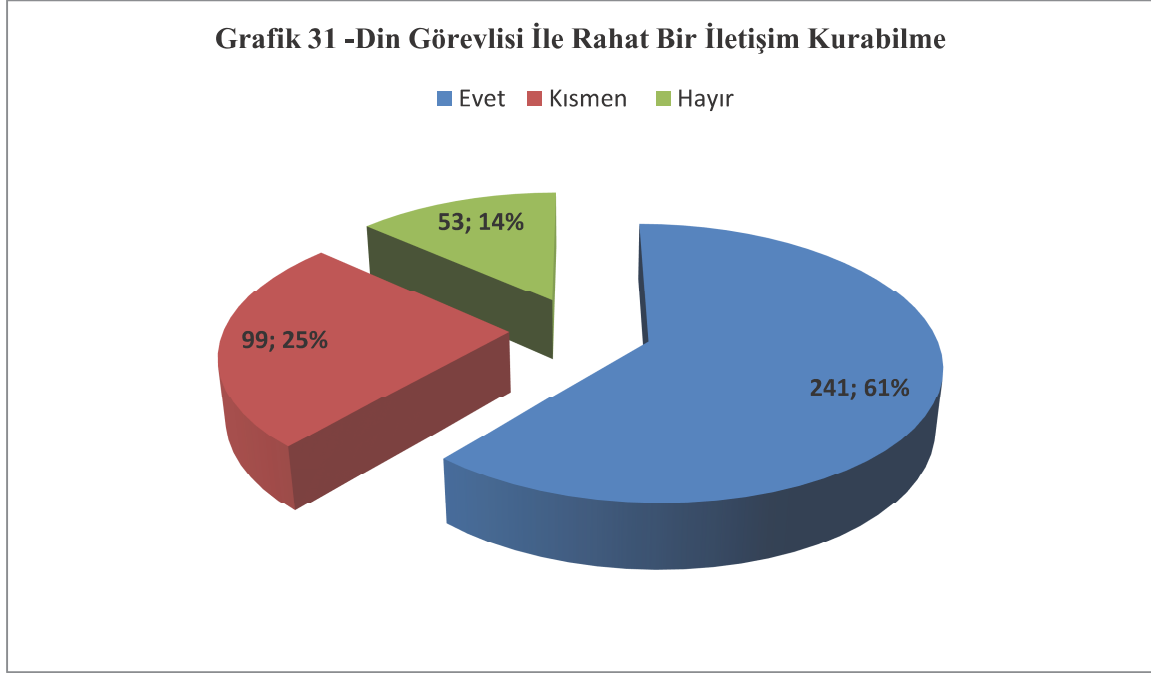

Grafik 30 Din Görevlisinden İstifade Sıklığı (İkinci Bölüm Soru B-2: Cezaevindeki din görevlisinden hangi sıklıkta istifade ediyorsunuz?)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 373'ü bu soruya cevap vermiş, 49'u (%13) "her gün", 93'ü (%25) "haftada bir", 76'sı (%21) "İki-üç haftada bir", 72'si (%19) "ayda bir" ve 83'ü (%22) "birkaç ayda bir" cevabını vermiştir. Bu soruya verilen yanıtların oranı birbirine yakın olarak görülmektedir.

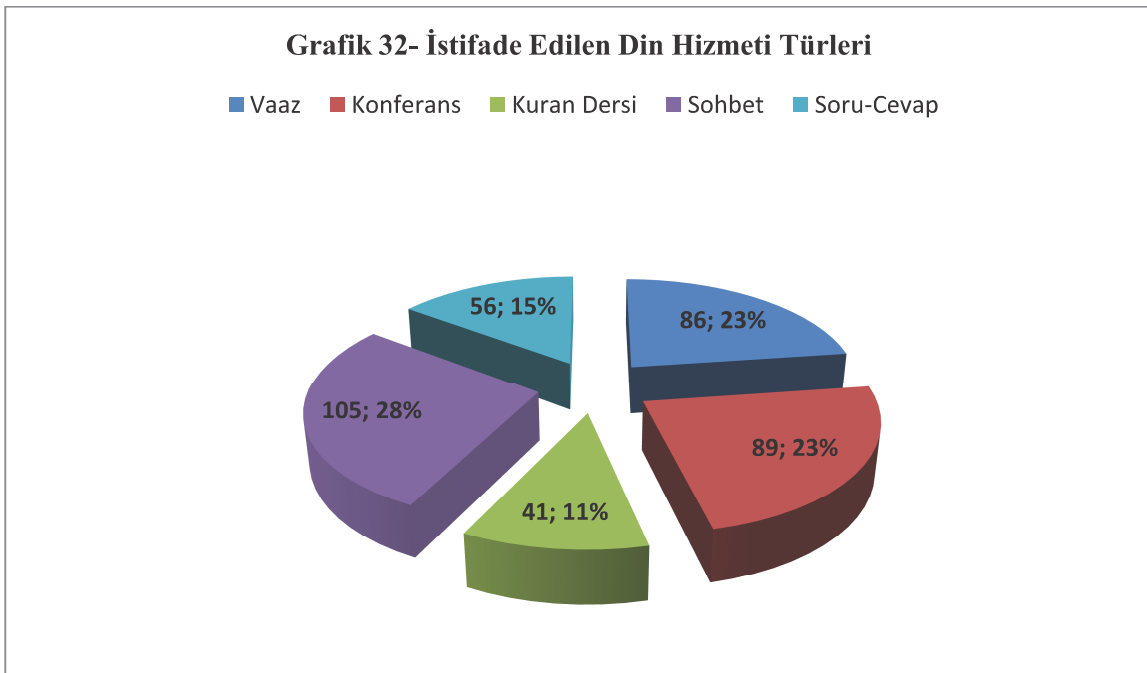
Tablo 3'te "Cezaevindeki din görevlisinden ne sıklıkta ifade ediyorsunuz?" değişkeni ile "yaş", "eğitim durumu", "medeni durum" ve "gelir durumu" değişkenleri arasında çapraz tablo yapılmış ve chi-square testi uygulanmıştır. Bu değişkenlerden sadece "eğitim durumu" değişkeni arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. ($p < 0,05/0,033$)

Eğitim durumu değişkenine cevap verenlerin çoğunluk tercihlerine bakıldığında, okur-yazar olanların %30,4'ü her gün, ilkokul mezunu olanların %26,5'i ve lise mezunu olanların %27,0'si haftada bir gün, ortaokul mezunu olanların %26,7'si iki-üç haftada bir ve üniversite mezunu olanların ise %29,5'i birkaç ayda bir cezaevindeki din görevlisinden istifade etmektedirler. (Tablo 3)

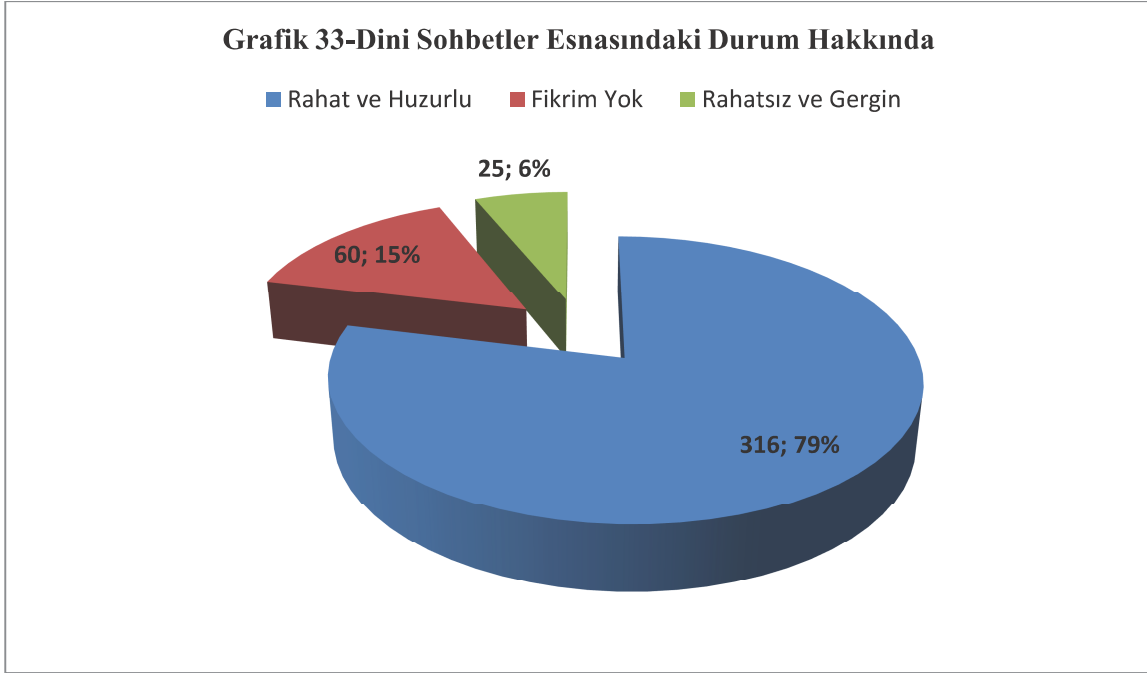
Grafik 31 Din Görevlisi ile Rahat Bir İletişim Kurabilme (İkinci Bölüm B-3: Cezaevindeki din görevlisi ile rahat bir iletişim kurabiliyor musunuz?)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 393'ü bu soruya cevap vermiş, 241'i (%61) "evet", 99'u (%25) "kısmen" ve 53'ü (%14) "hayır" cevabını vermiştir. Bu yanıtlardan mahkûmların cezaevinde ki din görevlisi ile iletişim kurmakta sorun yaşamadıkları anlaşılmaktadır.

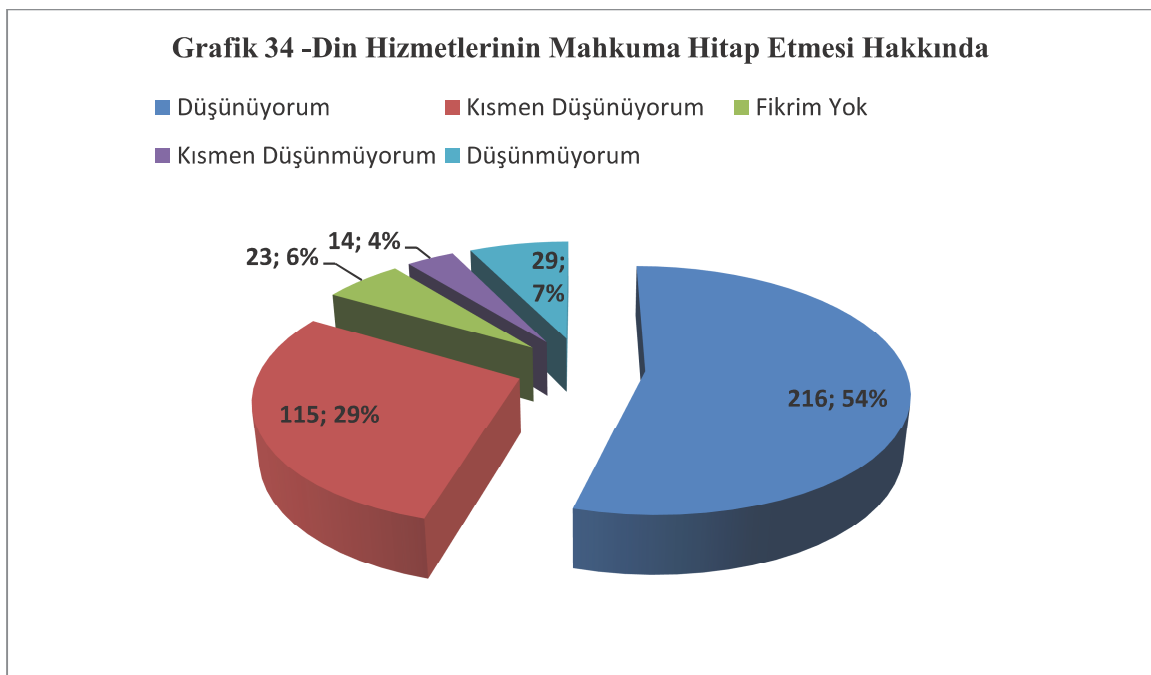
Grafik 32 İstifade Edilen Din Hizmeti Türleri (İkinci bölüm soru B-4: Vaaz, din dersi ve konferanslardan en çok hangi tür size hitap ediyor?)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 377'si bu soruya cevap vermiş, 86'sı (%23) "Vaaz", 89'u (%23) "Konferans", 41'i (%11) "Kuran dersi", 105'i (%28) "Sohbet" ve 56'sı (%15) "Soru-cevap" cevabını vermiştir. Bu soruya verilen yanıtlarda Mahkûmların kendilerine en az hitap eden türün "Kuran Dersi" olduğu anlaşılmaktadır.

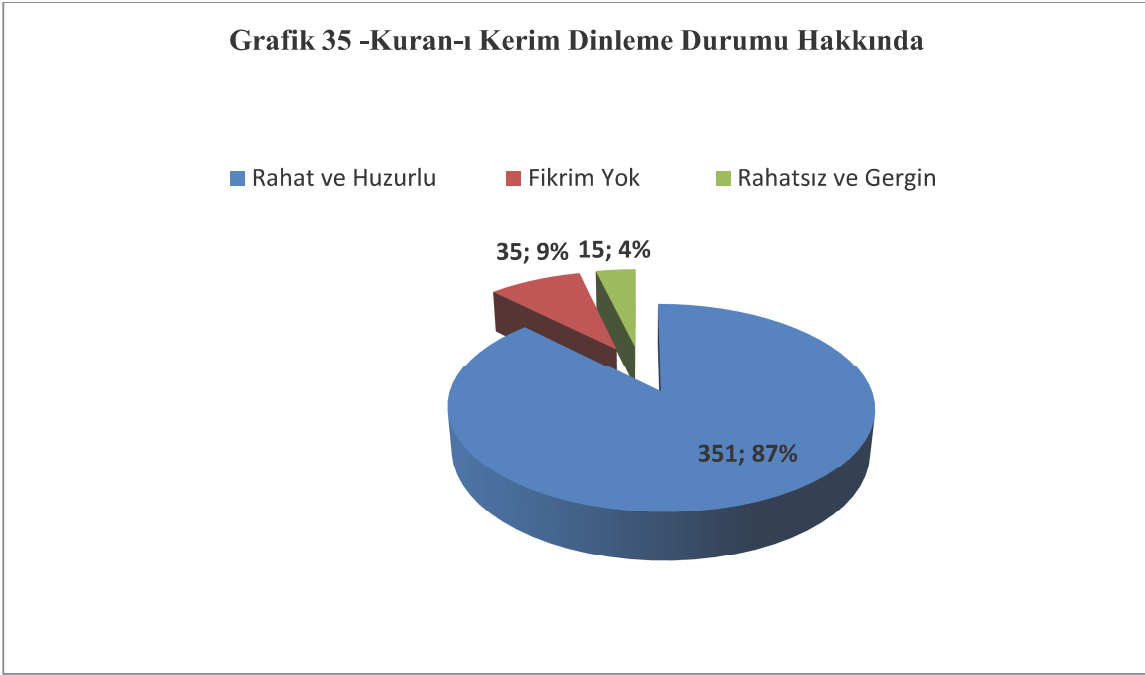
Grafik 33 Dini Sohbetler Esnasındaki Durum Hakkında (İkinci Bölüm B-5: Dini sohbetler esnasında kendinizi nasıl hissediyorsunuz?)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 401'i bu soruya cevap vermiş, 316'sı (%79) "rahat ve huzurlu", 60'ı (%15) "fikrim yok" ve 25'i (%6) "rahatsız ve gergin" cevabını vermiştir.

Grafik 34 Din Hizmetlerinin Mahkûma Hitap Etmesi Hakkında (İkinci Bölüm B-6: Din hizmetlerinin kişisel olarak size hitap ettiğini düşünüyor musunuz?)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 397'si bu soruya cevap vermiş, 216'sı (%54,41) “düşünüyorum”, 115'i (%28,97)“kısmen düşünüyorum”, 23'ü (%5,79) “fikrim yok”, 14'ü (%3,53) “kısmen düşünmüyorum” ve 29'u (%7,30) “düşünmüyorum” cevabını vermiştir. Araştırmaya katılan mahkûmların büyük çoğunluğu din hizmetlerinin kişisel olarak kendilerine hitap ettiğini düşünüyor.

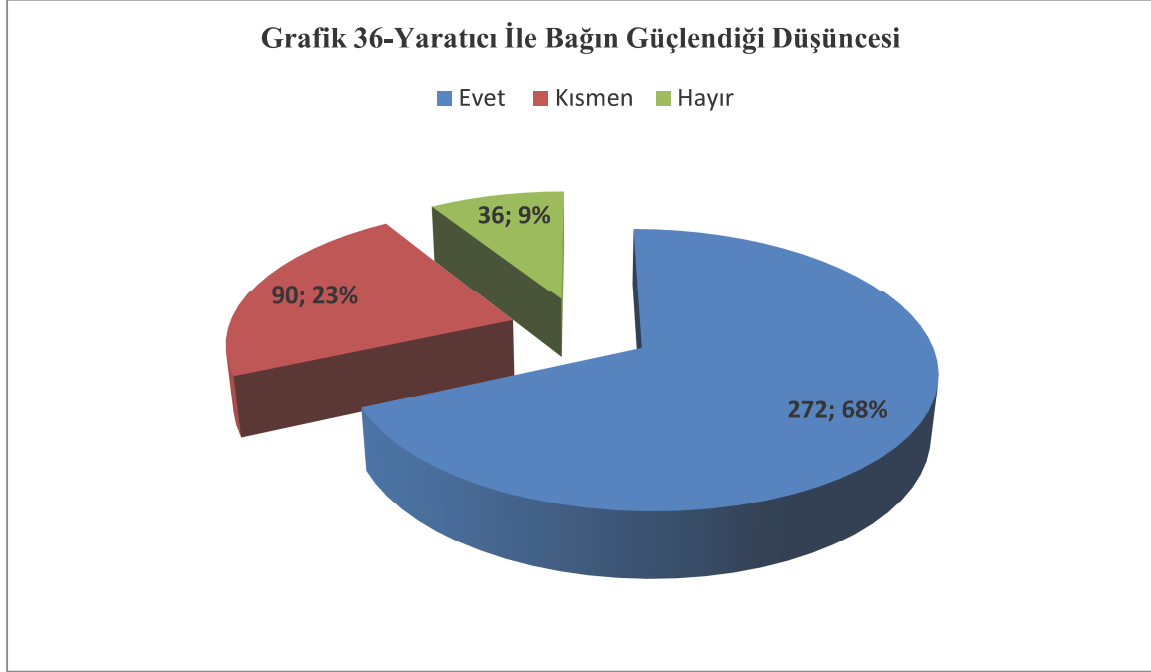

Grafik 35 Kuran-ı Kerim Dinleme Durumu Hakkında (İkinci Bölüm B-7: Kur'an-ı Kerim dinlerken kendinizi nasıl hissediyorsunuz?)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 401'i bu soruya cevap vermiş, 351'i (%87) “rahat ve huzurlu”, 35'i (%9)“fikrim yok” ve 15'i (%4) “rahatsız ve gergin” cevabını vermiştir.

2.1.7. Din Hizmetlerinin Mahkûmlara Etki Düzeyine İlişkin Veriler

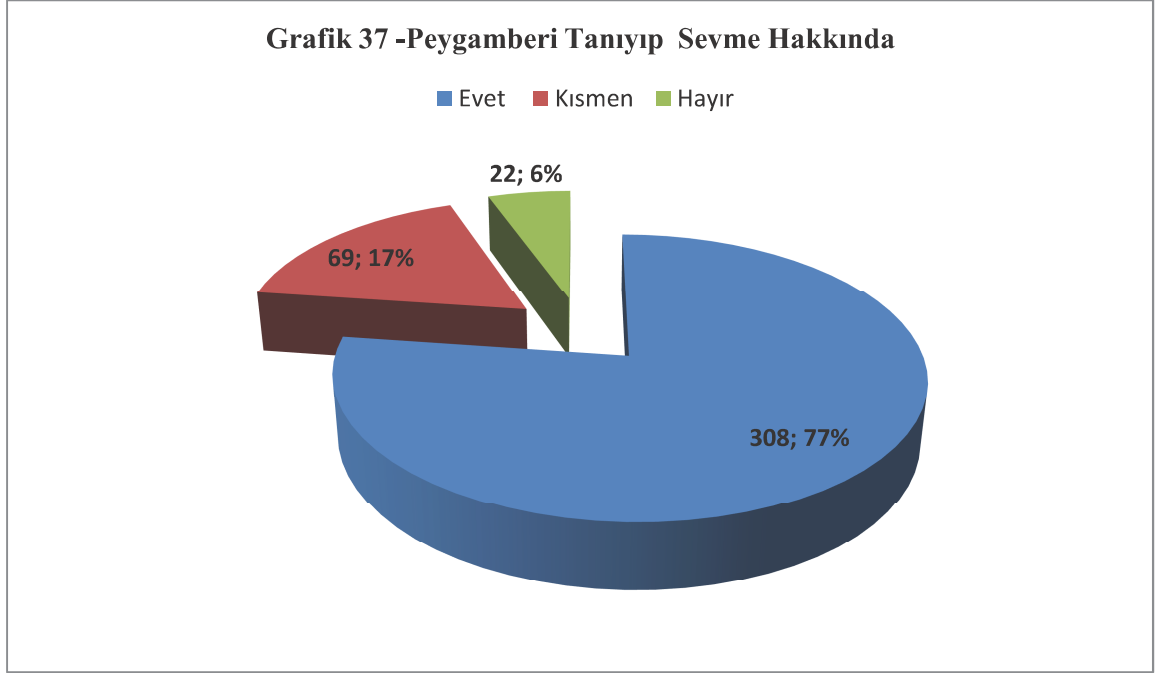
2.1.7.1. Din Hizmetlerinin Dindarlığa Etkisi

Grafik 36 Yaratıcı ile Bağın Güçlendiği Düşüncesi (İkinci Bölüm Soru C-1: Dini programlara katıldıktan sonra yaratıcı ile bağımın güçlendiğini hissediyorum.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 398'i bu soruya cevap vermiş, 272'si (%68) "evet", 90'nı (%23) "kısmen" ve 36'sı (%9) "hayır" cevabını vermiştir.

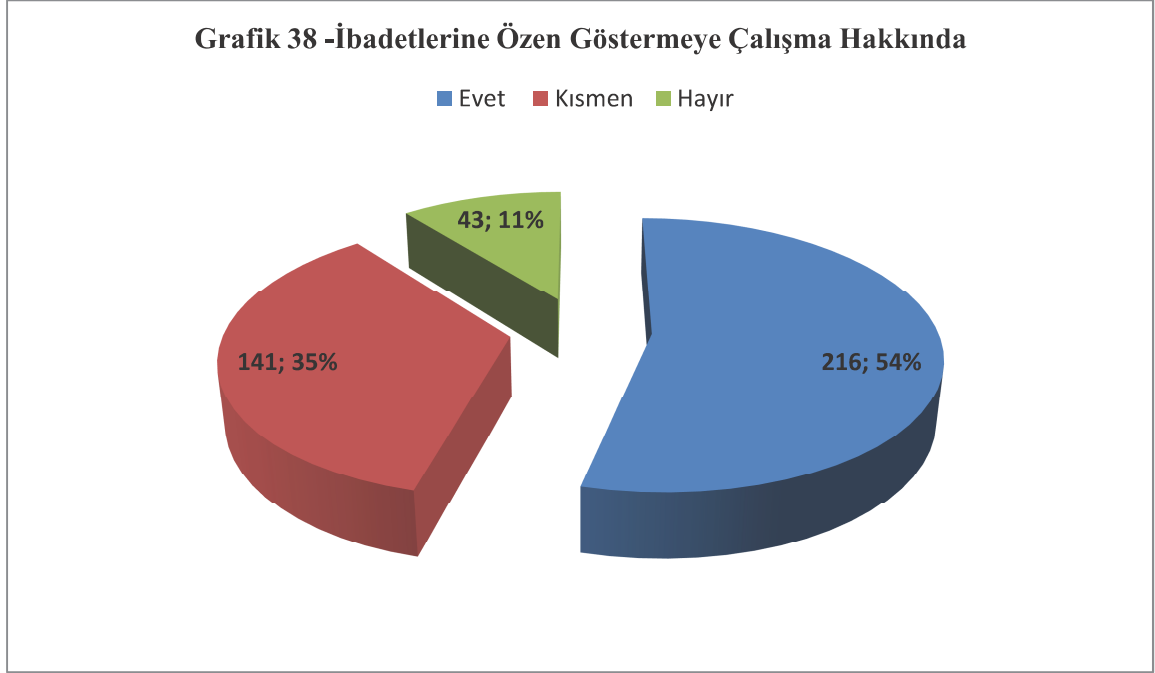
Tablo 6'da "cezaevindeki din hizmetlerinden istifade etme" değişkeni ile etki anlamındaki diğer bazı değişkenler arasındaki anlamlılık ilişkisi değerlendirilmiştir. Bu değişkenlerden bir tanesi de "dini programlara katıldıktan sonra yaratıcı ile bağın güçlenmesidir". Bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmaktadır.($p < 0,05/0,004$) . (Dini programlara katıldıktan sonra) yaratıcı ile bağımın güçlendiğini hissedenlerin %67,6'sı cezaevinde din hizmeti aldığını ifade etmiştir.

Grafik 37 Peygamberi Tanıyıp Sevme Hakkında (İkinci Bölüm Soru C-3: Dini programlara katıldıktan sonra peygamberimi daha iyi tanıyorum ve seviyorum.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 399'u bu soruya cevap vermiş, 308'si (%77) "evet", 69'u (%17) "kısmen" ve 22'si (%6) "hayır" cevabını vermiştir.

Tablo 6'da "cezaevinde din hizmeti alma" ile dini programlara katıldıktan sonra peygambere olan yaklaşım arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı değerlendirilmiştir. ($p < 0,05/0,010$). Çıkan sonuca göre cezaevinde din hizmetleri alma ile peygambere olan sevgi ve tanıma isteği arasında anlamlı bir ilişki vardır. (Dini programlara katıldıktan sonra) peygamberini daha iyi tanıyan ve sevenlerin %65,6'sı, cezaevinde din hizmeti aldığını ifade etmiştir.

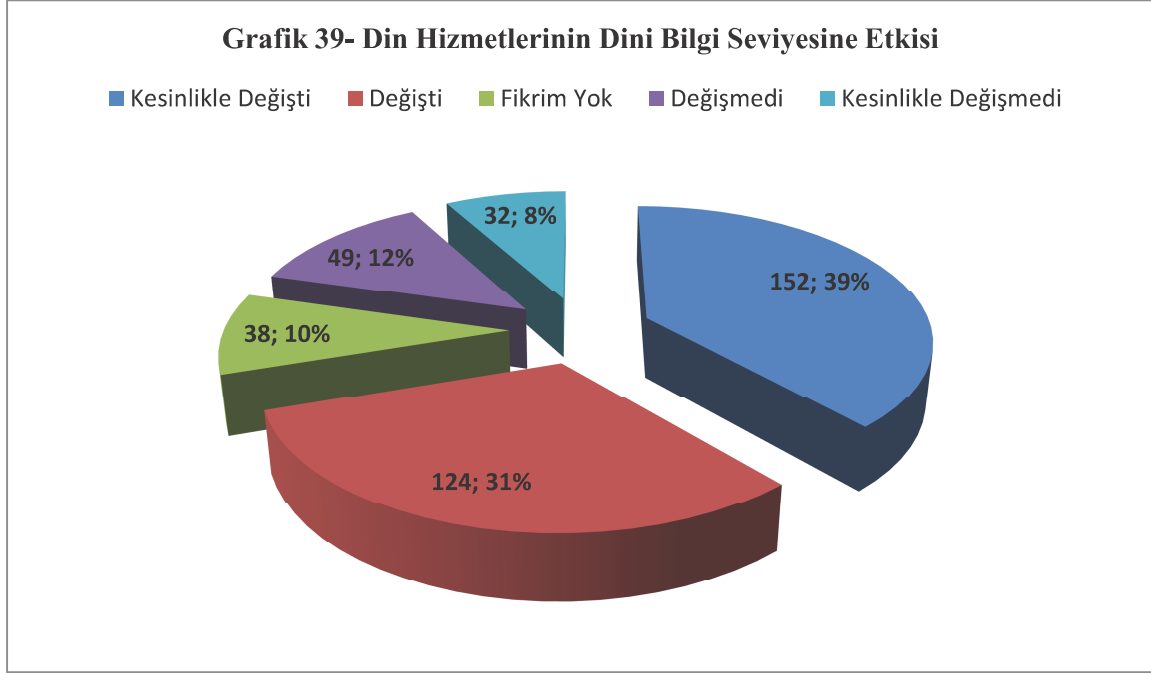

Grafik 38 İbadetlerine Özen Göstermeye Çalışma Hakkında (İkinci Bölüm soru C-2: Dini programlara katıldıktan sonra, ibadetlerime özen göstermeye çalışıyorum.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 400'ü bu soruya cevap vermiş, 216'sı (%54) "evet", 141'i (%35) "kısmen" ve 43'ü (%11) "hayır" cevabını vermiştir.

Tablo 6'da "din hizmeti alma" ile bu hizmetleri aldıktan sonra ibadetlerine daha fazla özen göstermeye çalışma arasındaki ilişki de incelenmiş ve bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. ($p < 0,05/0,025$). (Dini programlara katıldıktan sonra), ibadetlerine özen gösterenlerin %68'i, cezaevinde din hizmeti aldığını ifade etmiştir.

Tablo 7A'da "cezaevindeki din görevlisinden istifade etme sıklığı" değişkeni ile "ibadetlere daha fazla özen gösterme" değişkeni arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. ($p < 0,05/0,000$). "İbadetlerime özen gösteriyorum" değişkenindeki cevapların çoğunluk tercihlerine bakıldığında, ibadetlerine özen gösterenlerin %31,1'i cezaevindeki din görevlisinden haftada bir istifade etmektedir.

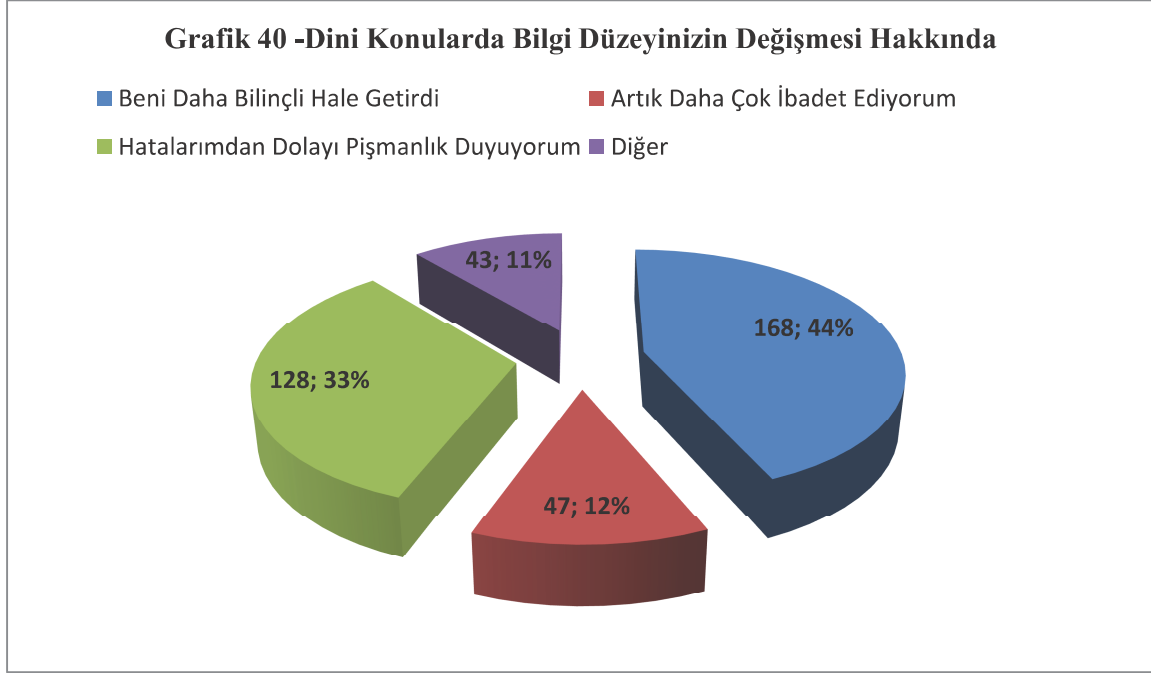

Grafik 39 Din Hizmetlerinin Dini Bilgi Seviyesine Etkisi (İkinci Bölüm Soru B-8: Cezaevindeki din hizmetleri neticesinde, dini bilgi seviyem.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 395'i bu soruya cevap vermiş, 152'si (%39) “kesinlikle değişti”, 124'ü (%31) “değişti”, 38'i (%10) “fikrim yok”, 49'u (%12) “değişmedi” ve 32'si (%8) “kesinlikle değişmedi” cevabını vermiştir.

Bu verilerden hareketle mahkûmların çoğunluğu cezaevindeki din hizmetleri neticesinde dini bilgi seviyelerinin değiştiğini ifade etmiştir. Bu durumda din hizmetleri uygulamasının cezaevlerinde etkili bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 4'te “Din hizmetleri neticesinde dini bilgi seviyesi” değişkeni ile “yaş” ve “eğitim durumu” değişkenleri arasında çapraz tablo ve chi-square testi uygulanmış ve sonuç olarak bu değişkenler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

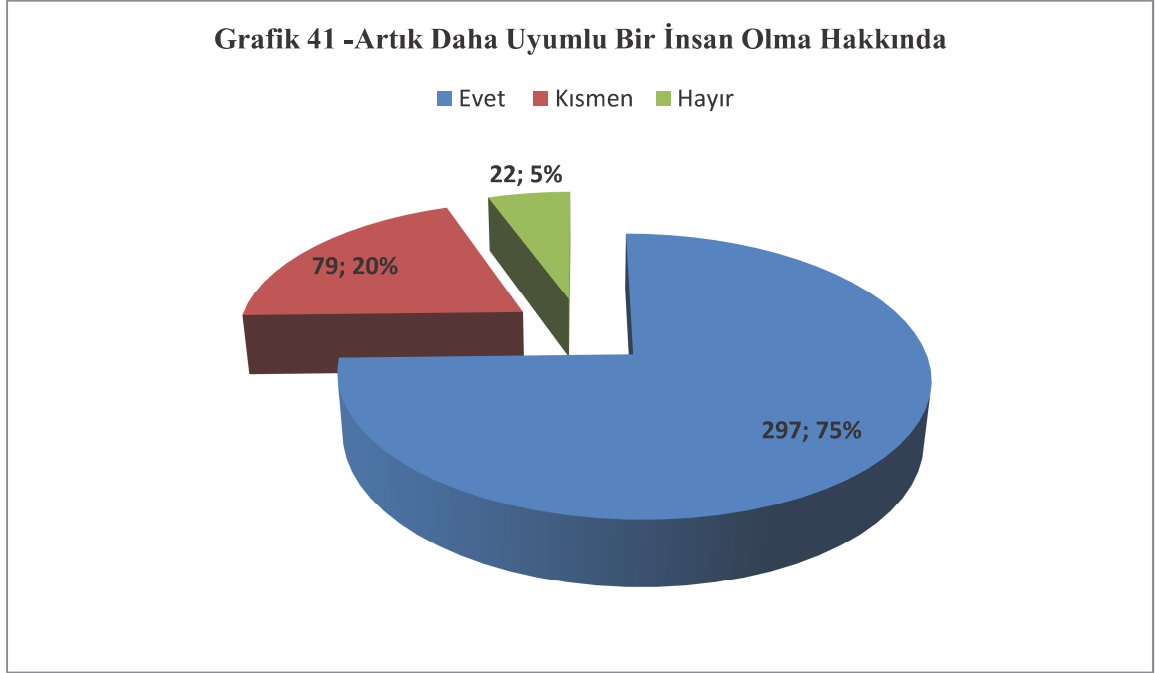

Grafik 40 Dini Konularda Bilgi Düzeyinizin Değişmesi Hakkında (İkinci Bölüm Soru B-10: Dini konulardaki bilgi düzeyinizin değişmesi hakkında..)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 386'sı bu soruya cevap vermiş, 168'i (%44) "Beni daha bilinçli hale getirdi", 47'si (%12) "Artık daha çok ibadet ediyorum", 128'i (%33) "Hatalarımdan dolayı pişmanlık duyuyorum" ve 43'ü (%11) "Diğer" cevabını vermiştir.

Mahkûmların büyük çoğunluğu din hizmetlerini sonucunda dini bilgi düzeylerinin değişmesi ile ilgili olarak kendilerini daha bilinçli ve yaptıklarından dolayı pişman olduklarını ifade etmişlerdir.

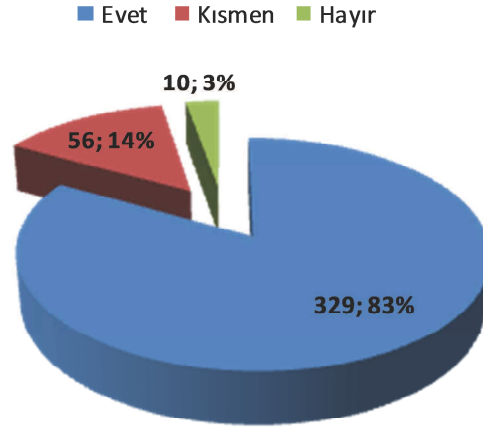
2.1.7.2. Din Hizmetlerinin Sosyal Duruma Etkisi

Grafik 41 Artık Daha Uyumlu Bir İnsan Olma Hakkında (İkinci bölüm Soru C-6: Dini programlara katıldıktan sonra, artık daha uyumlu bir insanım.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 398'i bu soruya cevap vermiş, 297'si(%75) "evet", 79'u (%20) "kısmen" ve 22'si (%53) "hayır" cevabını vermiştir. 41. Grafikte görüldüğü üzere cezaevindeki din hizmetlerinden istifade eden mahkûmların büyük çoğunluğu, bu hizmetler neticesinde daha uyumlu bir insan olduğunu ifade etmiştir. Bu ve benzeri ifadeleri nitel analizini yaptığımız açık uçlu sorulara verilen cevaplarda da görmekteyiz. Mahkûmun uyum düzeyindeki değişme onun mevcut koşullarını da cezasını tamamlayıncaya kadar daha rahat ve sorunsuz bir şekilde karşılamasını sağlayacaktır.

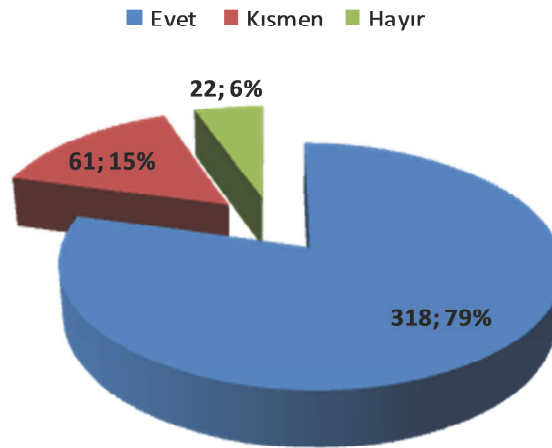
Grafik 42-Artık Kul Hakkına Daha Çok Riayet Etmeye Çalışıyorum

Grafik 42 Artık Kul Hakkına Daha Çok Riayet Etmeye Çalışıyorum (İkinci Bölüm Soru C-5: Dini programlara katıldıktan sonra artık kul hakkına daha çok riayet etmeye çalışıyorum.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 396'sı bu soruya cevap vermiş, 329'u (%83) "evet", 56'sı (%14) "kısmen" ve 10'u (%3) "hayır" cevabını vermiştir.

Grafik 43 - Din Hizmetlerinin Kurallara Uymanın Gerekliliği Düşüncesine Etkisi Hakkında

Grafik 43 Din Hizmetlerinin Kurallara Uymanın Gerekliliği Düşüncesine Etkisi (İkinci Bölüm soru C-10: Dini programlara katıldıktan sonra, kurallara uymanın gerekli olduğuna inanıyorum.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 401'i bu soruya cevap vermiş, 318'i (%79) "evet", 61'i (%15) "kısmen" ve 22'si (%6) "hayır" cevabını vermiştir.

Tablo 6'da "cezaevinde din hizmeti alma" ile bu hizmetleri aldıktan sonra "kurallara uymanın gerekli olduğu düşüncesine sahip olma" değişkeni arasındaki ilişki de test edilmiş ve bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. ($p < 0,05/0,017$) (Dini programlara katıldıktan sonra) kurallara uymanın gerekli olduğuna inananların %66,3'ü cezaevinde din hizmeti aldığını ifade etmiştir.

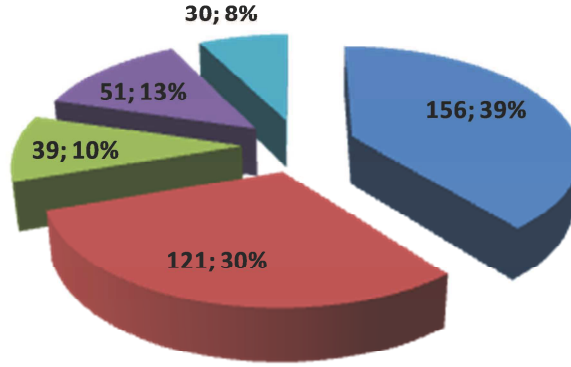

Grafik 44 Artık Daha Doğru Sözlü Olma Hakkında(İkinci Bölüm C-4: Dini programlara katıldıktan sonra artık daha doğru sözlü olmaya dikkat ediyorum.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 397'si bu soruya cevap vermiş, 322'si (%81) "evet", 60'ı (%15) "kısmen" ve 15'i (%4) "hayır" cevabını vermiştir.

Grafik 45 -Din Hizmetlerinin Temel İnsani Değerlere Bakışa Etkisi Hakkında

■ Kesinlikle Değişti ■ Değişti ■ Fikrim Yok ■ Değişmedi ■ Kesinlikle Değişmedi

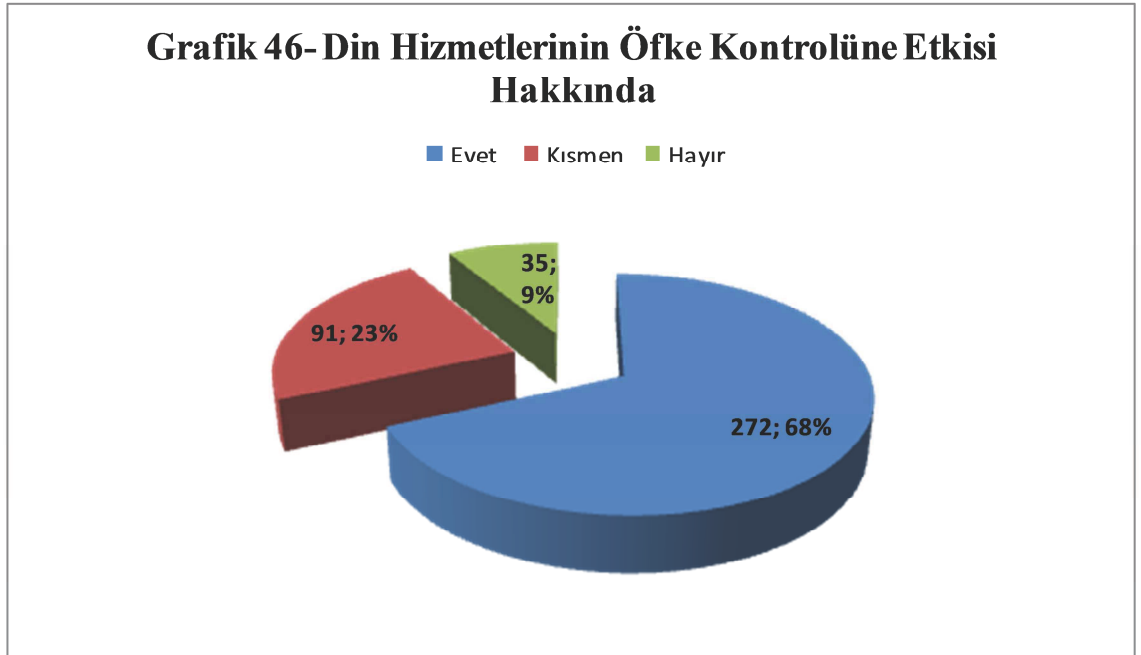

Grafik 45 Din Hizmetlerinin Temel İnsani Değerlere Bakışa Etkisi Hakkında (İkinci Bölüm B-9: Cezaevindeki din hizmetleri neticesinde temel insani değerlere bakışım.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 397'si bu soruya cevap vermiş, 156'sı (%39) “kesinlikle değişti”, 121'i (%30) “değişti”, 39'u (%10) “fikrim yok, 51'i (%13) “değişmedi” ve 30'u (%8) “kesinlikle değişmedi” cevabını vermiştir.

Bu verilerden hareketle din hizmetlerinin mahkûmların temel insani değerlere bakışlarını da değiştirdiği söylenebilir.

2.1.7.3. Din Hizmetlerinin Mahkûmların Psikolojik Durumlarına Etkisi

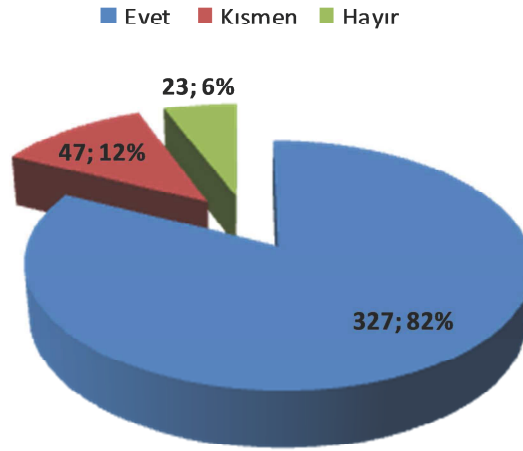

Grafik 46 Din Hizmetlerinin Öfke Kontrolüne Etkisi Hakkında (İkinci bölüm Soru C-7: Dini programlara katıldıktan sonra, öfkemi kontrol konusunda kendimi daha güçlü hissediyorum.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 398'i bu soruya cevap vermiş, 272'si (%68) "evet", 91'i (%23) "kısmen" ve 35'i (%9) "hayır" cevabını vermiştir.

Tablo 6'da "cezaevinde din hizmeti alma" değişkeni ile bu hizmetleri aldıktan sonra mahkûmların "öfke kontrolü konusunda kendilerini daha yeterli bulmaları" değişkeni arasındaki anlamlılık ilişkisi test edilmiş ve bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. ($p < 0,05/0,021$). (Dini programlara katıldıktan sonra) öfkesini kontrol konusunda kendisini daha güçlü hissedenlerin %66,4'ü cezaevinde din hizmeti aldığını ifade etmiştir.

Grafik 47 -Din Hizmetlerinin Temiz ve Düzenli Bir İnsan Olmaya Etkisi Hakkında

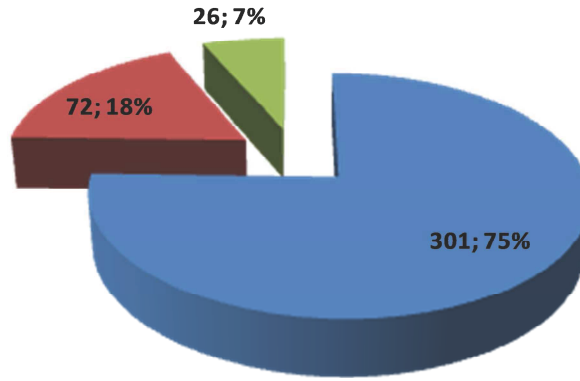
Grafik 47 Din Hizmetlerinin Temiz ve Düzenli Bir İnsan Olmaya Etkisi Hakkında (İkinci Bölüm Soru C-8 : Dini programlara katıldıktan sonra artık daha temiz ve düzenli bir insanım.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 397'si bu soruya cevap vermiş, 327'si (%82) "evet", 47'si (%12) "kısmen" ve 23'ü (%6) "hayır" cevabını vermiştir.

Tablo 6'da "cezaevinde din hizmeti alma" değişkeni ile bu hizmetleri aldıktan sonra mahkûmların kendilerini "daha temiz ve düzenli" olarak tanımlamaları değişkenleri arasındaki ilişki test edilmiş ve bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. ($p < 0,05/0,000$). (Dini programlara katıldıktan sonra) artık daha temiz ve düzenli bir insan olduğunu ifade edenlerin %67,1'i cezaevinde din hizmeti aldığını ifade etmiştir.

Grafik 48 - Din Hizmetlerinin Sorumluluk Bilincine Etkisi Hakkında

■ Evet ■ Kısmen ■ Hayır

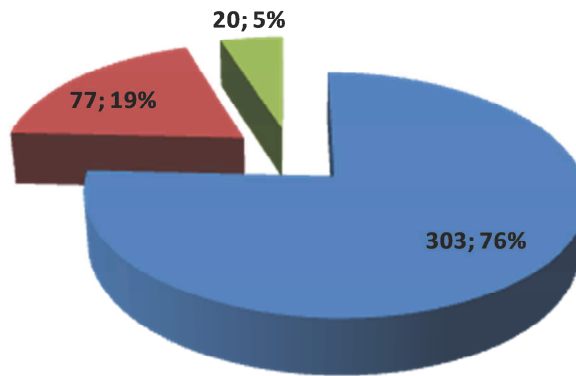

Grafik 48 Din Hizmetlerinin Sorumluluk Bilincine Etkisi Hakkında (İkinci Bölüm soru C-9: Dini programlara katıldıktan sonra artık kendimi hayata ve insanlara karşı daha sorumlu hissediyorum.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 399'u bu soruya cevap vermiş, 301'i (%75) "evet", 72'si (%18) "kısmen" ve 26'sı (%7) "hayır" cevabını vermiştir.

Grafik 49 - Din Hizmetlerinin Kurallara Uyma Konusunda Mahkuma Sağladığı Motivasyon Hakkında

■ Evet ■ Kısmen ■ Hayır

+ **Grafik 49 Din Hizmetlerinin Kurallara Uyma Konusunda Mahkuma Sağladığı Motivasyon Hakkında (İkinci Bölüm soru C-11: Dini programlara katıldıktan sonra**

artık toplumsal kurallara uyma konusunda kendimi daha yeterli ve güçlü hissediyorum.)

Araştırmaya katılan 420 kişinin 400'ü bu soruya cevap vermiş, 303'ü (%76) "evet", 77'si (%19) "kısmen" ve 20'si (%5) "hayır" cevabını vermiştir.

Tablo 6'da, "cezaevinde din hizmeti alma" değişkeni ile bu hizmetleri aldıktan sonra "kurallara uyma konusunda kendini daha yeterli ve güçlü hissetme" değişkeni arasındaki anlamlılık ilişkisi de değerlendirilmiş ve bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. ($p < 0,05/0,009$). (Dini programlara katıldıktan sonra) toplumsal kurallara uyma konusunda kendisini daha yeterli ve güçlü hissedenlerin %67'si cezaevinde din hizmeti aldığını ifade etmiştir.

ÇAPRAZ TABLOLAR VE CHI-SQUARE TESTLERİ

Tablo 1: Dini Kitap Okuma Düzeyi ile Bazı Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiler

	Dini kitap okuma sıklığınız ne düzeydedir?										%95 Anlamlılık	
	Hergün		Haftada bir		Ayda bir		Yılda bir		Okumuyorum		Chi-Square	P
Yaş	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	23,750	0,095
18-25 yaş	7	10,1	13	18,8	21	30,4	12	17,4	16	23,2		
26-33 yaş	25	20,8	30	25,0	26	21,7	23	19,2	16	13,3		
34-41 yaş	23	28,8	17	21,2	16	20,0	11	13,8	13	16,2		
42-49 yaş	17	32,1	14	26,4	12	22,6	2	3,8	8	15,1		
50yaş ve üzeri	6	17,6	10	29,4	5	14,7	8	23,5	5	14,7		
Cinsiyet											13,146	0,011
Erkek	78	21,7	83	23,1	84	23,4	59	16,4	55	15,3		
Kadın	2	8,3	12	50,0	3	12,5	1	4,2	6	25,0		
Eğitim Durumu											19,749	0,232
Okur-Yazar	11	24,4	15	33,3	6	13,3	4	8,9	9	20,0		
İlkokul	26	25,2	25	24,3	25	24,3	12	11,7	15	14,6		
Ortaokul	19	19,4	27	27,6	25	25,5	12	12,2	15	15,3		
Lise	17	16,5	22	21,4	27	26,2	24	23,3	13	12,6		
Üniversite	7	21,9	6	18,8	4	12,5	8	25,0	7	21,9		
Medeni Durum											31,801	0,001
Evli	44	28,9	47	30,9	26	17,1	14	9,2	21	13,8		
Bekar	20	13,2	33	21,7	39	25,7	32	21,1	28	18,4		
Dul	5	15,2	6	18,2	12	36,4	8	24,2	2	6,1		
Boşanmış	11	23,9	9	19,6	10	21,7	6	13,0	10	21,7		

Gelir Durumu											35,965	0,003
Çok iyi	6	50,0	4	33,3	0	0,0	1	8,3	1	8,3		
İyi	11	18,6	16	27,1	12	20,3	5	8,5	15	25,4		
Orta	17	15,3	34	30,6	24	21,6	18	16,2	18	16,2		
Düşük	18	15,5	23	19,8	34	29,3	27	23,3	14	12,1		
Çok düşük	27	32,9	16	19,5	17	20,7	9	11,0	13	15,9		

Tablo 2: Cezaevinde Din Hizmeti Alanların Demografik Durumları.

Cezaevinde din hizmeti alıyor musunuz?						%95 Anlamlılık	
		Evet		Hayır		Chi-Square	P
Yaş	N	%	N	%			
						0,833	0,934
18-25 yaş	46	65,7	24	34,3			
26-33 yaş	78	63,9	44	36,1			
34-41 yaş	46	59,0	32	41,0			
42-49 yaş	34	61,8	21	38,2			
50yaş ve üzeri	20	62,5	12	37,5			
Cinsiyet						8,471	0,004
Erkek	232	65,0	125	35,0			
Kadın	8	34,8	15	65,2			
Eğitim Durumu						1,873	0,759
Okur-Yazar	31	67,4	15	32,6			
İlkokul	65	65,7	34	34,3			

Ortaokul	58	61,1	37	38,9		
Lise	67	63,8	37	36,2		
Üniversite	18	54,5	15	45,5		
Medeni Durum					1,322	0,734
Evli	98	64,9	53	35,1		
Bekar	99	64,3	55	35,7		
Dul	19	61,3	12	38,7		
Boşanmış	24	55,8	19	44,2		
Gelir Durumu					7,324	0,120
Çok iyi	7	63,6	4	36,4		
İyi	33	55,9	26	44,1		
Orta	63	56,8	48	43,2		
Düşük	83	71,6	33	28,4		
Çok düşük	53	67,1	26	32,9		

Tablo 3: Din Görevlisinden İstifade Sıklığı ile Bazı Demografik Değişkenler Arasındaki İlişki.

	Cezaevindeki din görevlisinden hangi sıklıkta istifade ediyorsunuz?										%95 Anlamlılık	
	Hergün		Haftada bir		İki-üç haftada bir		Ayda bir		Birkaç ayda bir		Chi-Square	P
Yaş	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	18,780	0,280
18-25 yaş	10	14,7	11	16,2	21	30,9	11	16,2	15	22,1		
26-33 yaş	13	11,2	29	25,0	29	25,0	20	17,2	25	21,6		
34-41 yaş	10	15,2	19	28,8	13	19,7	9	13,6	15	22,7		
42-49 yaş	6	10,9	16	29,1	6	10,9	13	23,6	14	25,5		

50yaş ve üzeri	4	12,1	7	21,2	3	9,1	11	33,3	8	24,2	
Eğitim Durumu											27,830 0,033
Okur-Yazar	14	30,4	12	26,1	5	19,0	8	17,4	7	15,2	
İlkokul	15	15,3	26	26,5	19	19,4	23	23,5	15	15,3	
Ortaokul	5	5,8	22	25,6	23	26,7	15	17,4	21	24,4	
Lise	9	9,0	27	27,0	22	22,0	16	16,0	26	26,0	
Üniversite	4	14,3	4	14,3	5	17,9	7	25,0	8	28,6	
Medeni Durum											13,733 0,318
Evli	23	16,8	39	28,5	20	14,6	30	21,9	25	18,2	
Bekar	16	11,0	33	22,6	39	26,7	23	15,8	35	24,0	
Dul	3	9,4	7	21,9	8	25,0	8	25,0	6	18,8	
Boşanmış	5	11,4	11	25,0	7	15,9	8	18,2	13	29,5	
Gelir Durumu											15,046 0,521
Çok iyi	5	45,5	2	18,2	1	9,1	0	0,0	3	27,3	
İyi	7	13,0	12	22,2	12	22,2	11	20,4	12	22,2	
Orta	14	13,5	25	24,0	21	20,2	22	21,2	22	21,2	
Düşük	12	10,9	30	27,3	25	22,7	22	20,0	21	19,1	
Çok düşük	9	11,7	21	18,2	14	18,2	13	16,9	20	26,0	

Tablo 4: Din Hizmetlerinin Bazı Demografik Değişkenler Arasındaki Etki ilişkisi.

	Din hizmetleri neticesinde dini bilgi seviyem										%95 Anlamlılık	
	Kesinlikle değişti		Değişti		Fikrim yok		Değişmedi		Kesinlikle değişmedi		Chi-Square	P
Yaş	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	18,218	0,311
18-25 yaş	22	30,6	25	34,7	9	12,5	11	15,3	5	6,9		
26-33 yaş	45	36,6	40	32,5	17	13,8	14	11,4	7	5,7		
34-41 yaş	32	42,7	24	32,0	2	2,7	10	13,3	7	9,3		
42-49 yaş	20	36,4	22	40,0	4	7,3	4	7,3	5	9,1		
50yaş ve üzeri	14	42,4	6	18,2	2	6,1	6	18,2	5	15,2		
Eğitim Durumu											24,390	0,081
Okur-Yazar	24	52,2	12	26,1	2	4,3	5	10,9	3	6,5		
İlkokul	46	46,5	33	33,3	9	9,1	7	7,1	4	4,0		
Ortaokul	32	32,7	33	33,7	13	13,3	13	13,3	7	7,1		
Lise	35	34,0	33	32,0	9	8,7	16	15,5	10	9,7		
Üniversite	8	24,2	9	27,3	3	9,1	6	18,2	7	21,2		

Tablo 5: Hacca Gitme İsteği ile Gelir Durumu Arasındaki İlişki.

	İmkânım olduğunda Hacca ve Umre'ye gitmek isterim.				%95 Anlamlılık	
	Evet		Hayır		Chi-Square	P
Gelir Durumu	N	%	N	%	6,622	0,157
Çok iyi	10	100,0	0	0,0		
İyi	47	82,5	10	17,5		
Orta	100	93,5	7	6,5		

Düşük	102	89,5	12	10,5
Çok düşük	78	91,8	7	8,2

Tablo 6: Din Hizmetlerinin, Alan Mahkûmların Dindarlık Düzeylerine ve Psiko-Sosyal Durumlarına Etkileri Hakkında

(Dini programlara katıldıktan sonra)	Cezaevinde din hizmeti alıyorsunuz?				%95 Anlamlılık	
	Evet		Hayır		Chi-Square	P
Yaratıcı ile bağımın güçlendiğini hissediyorum	N	%	N	%	10,816	0,004
Evet	173	67,6	83	32,4		
Kısmen	47	54,7	39	45,3		
Hayır	15	42,9	20	57,1		
İbadetlerime özen gösteriyorum					7,349	0,025
Evet	138	68,0	65	32,0		
Kısmen	79	58,5	56	41,5		
Hayır	19	47,5	21	52,5		
Peygamberimi daha iyi tanıyor ve seviyorum					9,223	0,010
Evet	189	65,6	99	34,4		
Kısmen	40	58,8	28	41,2		
Hayır	7	33,3	14	66,7		
Artık daha doğru sözlü olmaya dikkat ediyorum					5,598	0,061
Evet	197	65,4	104	34,6		
Kısmen	30	51,7	28	48,3		

Hayır	7	46,7	8	53,3		
Artık kul hakkına daha çok riayet etmeye çalışıyorum					5,905	0,052
Evet	204	65,6	107	34,4		
Kısmen	27	51,9	25	48,1		
Hayır	4	40,0	6	60,0		
Artık daha uyumlu bir insanım					4,993	0,082
Evet	178	64,7	97	35,3		
Kısmen	48	61,5	30	38,5		
Hayır	9	40,9	13	59,1		
Öfkemi kontrol konusunda kendimi daha güçlü hissediyorum					7,692	0,021
Evet	168	66,4	85	33,6		
Kısmen	52	59,8	35	40,2		
Hayır	15	42,9	20	57,1		
Artık daha temiz ve düzenli bir insanım					15,230	0,000
Evet	206	67,1	101	32,9		
Kısmen	18	40,0	27	60,0		
Hayır	10	45,5	12	54,5		
Artık hayata ve insanlara karşı kendimi daha sorumlu hissediyorum					0,420	0,810
Evet	178	63,3	103	36,7		

Kısmen	42	60,9	27	39,1		
Hayır	15	57,7	11	42,3		
Kurallara uymamanın gerekli olduğuna inanıyorum					8,160	0,017
Evet	197	66,3	100	33,7		
Kısmen	28	47,5	31	52,5		
Hayır	12	54,5	10	45,5		
Toplumsal kurallara uyma konusunda kendimi daha yeterli ve güçlü hissediyorum					9,349	0,009
Evet	189	67,0	93	33,0		
Kısmen	37	50,7	38	50,7		
Hayır	10	50,0	10	50,0		

Tablo 7A: Din görevlisinden İstifade Sıklığının Mahkûmların Dindarlık Düzeylerine ve Psiko- Sosyal Durumlarına Etkisi Hakkında

(Dini programlara katıldıktan sonra)	Cezaevindeki din görevlisinden hangi sıklıkta istifade ediyorsunuz?										%95 Anlamlılık	
	Hergün		Haftada bir		İki-üç haftada bir		Ayda bir		Birkaç ayda bir		Chi-Square	P
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Dini konularda bilgi düzeyinizin değişmesi hakkında											15,505	0,215
Beni daha bilinçli hale getirdi	27	16,7	38	23,5	36	22,2	30	18,5	31	19,1		

Evet	33	13,8	63	26,4	47	19,7	51	21,6	45	18,8
Kısmen	8	9,8	17	20,7	20	24,4	14	17,1	23	28,0
Hayır	4	12,5	7	21,9	6	18,8	5	15,6	10	31,2

Tablo 7 B: Din Görevlisinden İstifade Sıklığı ile Mahkûmların Sosyal Durumları Arasındaki İlişki Hakkında

(Dini programlara katıldıktan sonra)	Cezaevindeki din görevlisinden hangi sıklıkta istifade ediyorsunuz?										%95 Anlamlılık	
	Her gün	Haftada bir	İki-üç haftada bir	Ayda bir	Birkaç ayda bir	Chi-Square	P					
Artık hayata ve insanlara karşı kendimi daha sorumlu hissediyorum											6,168	0,628
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Evet	33	12,4	64	24,1	51	19,2	60	22,6	58	21,8		
Kısmen	8	12,3	17	26,2	15	23,1	8	12,3	17	26,2		
Hayır	4	17,4	5	21,7	7	30,4	3	13,0	4	17,4		

2.2. MAHKÛMLARIN DÜŞÜNCELERİ

2.2.1. Cezaevinden çıktıktan sonrası için dini yaşantınıza dair planlarınız var mı, paylaşır mısınız?

Bu soruya 154 Mahkûm cevap vermiş, bunlardan 140 ı cezaevinden çıktıktan sonrası için dini yaşantısına dair planları olduğunu ifade etmiştir. 14 Mahkûmsa bu çerçevede bir planı olmadığını yazmıştır.

Cezaevinden çıktıktan sonrası için dini hayatına dair planları olduğunu ifade eden Mahkûmlardan 87 i, beş vakit namazına dikkat edeceğini, en azından cuma günü namaza devam edeceğini, ibadet hayatına özen göstereceğini, cezaevinde öğrendiği dini konulara devam edeceğini ifade etmiştir. Bunlardan beş Mahkûm, dini hayatına devam etmenin yanında sohbetleri takip edeceğini, dini konuşmalar ve vaazlara devam edeceğini belirtmiştir. Farklı beş Mahkûm da özellikle Kur'an okumayla ilgili faaliyetlere katılacağını ifade etmiştir. Yine 19 Mahkûm dini yaşantısına önem vereceğini belirtirken muhakkak hacca ya da umreye gitme gayesi olduğunu yazmıştır. Bir kişi tasavvuf öğrenmek istediğini belirtmiştir.

48 Mahkûm cezaevinden çıktıktan sonraki dini yaşantısına dair planlarını yazarken, dini vecibeleri yerine getirme ya da artık dinin emrettiği şekilde ibadetlerine özen gösteren bir insan olmanın yanında, sosyal hayatına ehemmiyet göstereceğini, kurallara uymaya gayret edeceğini, kendisine meşru bir iş hayatı ve aile hayatı kurmayı planladığını da belirtmiştir. Ve bu şekilde hem sosyal açıdan düzgün bir hayat yaşamının hem de ibadetlerine devam eden bir insan olmanın gerekli olduğuna inandığını belirtmiştir.

“Kesinlikle dinimizde yasak olan her şeyden ve her davranıştan uzak duracağım, inşallah.”

“Kimsenin hakkı üzerimde kalmasını istemiyorum, ibadetime aynı şekilde devam edeceğim.”

“Eski yaşantıma dönmek ve dine uygun bir hayat kurmak ve güzel bir yaşantı kurmak.”

“Cezaevinden çıktıktan sonra topluma daha ilımlı bir vatandaş veya inan olarak katılmak ayrıca dini sohbetlere ve ibadetlerime devam etmek yüce rabbim nasip eylesin.”

“Doğruluktan, dürüstlükten, merhametten dinimden ayrılmadan yaşayacağım, iyilik yapıp iyi olacağım.”

“Aileme kavuşup iş hayatımı kurup çoluk çocuğa karışıp düzgün ve hayırlı biri olarak sürdürmek istiyorum”

“Mümkün olduğunca ibadet ve dini bilgilerimi geliştirerek devamını sürdürmeyi planlıyorum. Artı, imkânlarım doğrultusunda yardım etmeyi, insanlığa yararlı olacak çalışmalar içinde olmayı istiyorum”

“...Bundan sonra kimsenin rızıkına, namusuna, hakkına müdahale etmemeye kararlıyım”

“burası beni daha bilinçli hale getirdiği için iyiyi ve kötüyü daha iyi ayırt edebilirim..”

Beş Mahkûm bu soruya evet cevabını vermiş fakat herhangi bir açıklama yazmamıştır.

14 Mahkûm, cezaevinden çıktıktan sonraki dini yaşantısına dair herhangi bir planının olmadığını belirtmiştir. Bunlardan altısı bu tarz bir yaşantı tasarlamadığını, buna gerek duymadığını yazmıştır.

2.2.2.Mahkûmların Din Hizmetleri Hakkındaki Düşünceleri

Araştırmamıza gönüllü olarak katılan 420 Mahkûmdan 127 si, son kısımda sorduğumuz “din hizmetleri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir” şeklindeki soruya cevap yazmıştır. Verilen bu 127 yazılı cevaptan bir kısmı memnuniyet ya da eleştiri içerirken bir kısmı da bazı öneriler ve talepler içermektedir. Biz bu cevapları; mevcut uygulamalar hakkında memnuniyet ve tatmin içeren ifadeler, memnuniyet ve talep içeren ifadeler bir de rahatsızlık dile getiren ifadeler olacak şekilde üç şekilde gruplandırdık. Ve bu gruplara bazı örnekler yazdık.

Memnuniyet ve tatmin içeren ifadeler

54 Mahkûm, cezaevinde verilen din hizmetleri hakkında olumlu düşüncelere sahip olduklarını belirtmiş, bu hizmetlerin oldukça faydalı, gerekli ve yeterli olduğunu ifade etmiş ve bu hizmetlerin devamını istediğini yazmıştır.

“ Din hizmetleri olduğu sürece insanların topluma daha iyi adapte olduğunu düşünüyorum. İnsanların sorumluluklarının farkına varmasını sağlıyor. Ayrıca olabilecek

tüm münakaşalara daha sabırlı, sakin, anlayışlı davranıyor. Karşıdakinin hakkına saygı duyma hissi yaratıyor. Yaşamın anlamını kavramasına yardımcı oluyor. Kötülüklerden arınmaya, doğruluk üzerinde fikir geliştirmeye yönlendiriyor. Ben cezaevinde hayatın gerçek anlamını anladım. Açıkçası burası benim için yeni bir başlangıç”

“Vaaz dinlemeyi, dini sohbetleri seviyorum. İmanımın daha güçlü olmasını istiyorum. Nefsime yenik düşmek istemiyorum. Allaha daha yakın olmak istiyorum.”

“Faydalı ve yararlı olduğunu düşünüyorum. İlmimiz daha da çok artıyor. Kısacası başarılı ve gerekli”

“Düşüncelerim olumlu, gün geçtikçe din hizmetleri kapsamını genişletiyor. Daha çok bilgi ve tecrübe kazandırıyor. Rabbim utandırmasın”

“ Mutlaka gerekli olduğunu düşünmekteyim. Sohbet, konferans vb. faaliyetlerin manevi ve psikolojik olarak birçok konuda faydalı olacağına inanıyorum”

“Din hizmetleri sürekli verilsin psikolojik olarak iyi ve olumlu etkisi olduğuna inanıyorum”

“Gerekli bir hizmet, herkesin alması gerektiğini ve bu hizmet ve sohbet esnasında insan kafasındaki soru işaretlerini giderebildiği için böyle bir hizmeti çok gerekli buluyorum”

“ Din hizmetleri, özellikle cezaevlerinde insanların hayata bakışını, yaşantısını tekrar gözden geçirme konusunda önemli olduğunu düşünüyorum”

“Psikolojik ve sosyal anlamda huzur vericidir. İnsan, dini öğrendiğinde birçok şeyin farkına varıyor. Bilmediğimizden böyle bir zulmü kendimize reva gördük. Ama öğrenince, hayatın anlamını, nerde olduğumuzun önemi yok. Asıl eziyeti sevdiğimizimizin yanında olmadığımız için çekiyoruz. İncim bana güç veriyor”

“Toplumsal hoşgörü ve saygımızı daha kuvvetli hale getirir. Ve bizim Allaha daha yakın olmamızı sağlar. Dinden uzak kalanın suç işleme oranı daha yüksek olur. Yani her konuda biz insanlara faydalıdır...”

Cezaevlerinde yürütülen din hizmetlerini gerekli ve yeterli bulan bu Mahkûmların ifadelerinden, din hizmetlerinin psiko-sosyal açıdan kendilerini rahatlattığı, bilgi seviyelerine katkıda bulunduğu, içinde buldukları ortamın zorluklarına karşı onlara tahammül gücü verdiği anlaşılmaktadır.

Memnuniyet ve talep içeren ifadeler

69 Mahkûm, cezaevinde verilen din hizmetleri hakkında olumlu düşüncelere sahip olduklarını belirtmekle birlikte, bu hizmetlerin oldukça yetersiz olduğunu, bazı yeniliklere ihtiyaç olduğunu ifade etmiş ve geliştirilmesini istediğini yazmıştır.

“Din hizmetlerimizin yeterli saat ve uygun zaman diliminde olmayışından dolayı, dini ders sayımızın artmasını ve hocamızın daha sık gelmesini istiyorum”

“Bence gerekli, ama yetersiz. Herkesin düzenli şekilde din hakkında bilgilendirilmesi, sohbetler düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum. Din hizmetleri sıklıkla ve koşuğa veya uygun bir ortamda yapılmalı”

“Din hizmetlerini daha fazla almak istiyoruz. Bilgilerimizi genişletmek, daha ileriye götürmek istiyoruz.”

“Din hizmetleri verilmesi çok çok güzel ancak çok çok da eksik”

“Din eğitimi verenler klasik eğitimin dışına çıkarak gerçek olanı, doğru bilgileri insanlara ulaştırmalıdır. Bu bağlamda verilen hizmetler tamamen yetersizdir”

“Daha iyi ve sistemli hizmet verilmeli..”

“Din hizmetleri daha düzeyli olabilir”

“Sayın ilgili bu anketin faydasının olmayacağını biliyorum lakin yine de paylaşmak istiyorum. Koşuğa Mahkûmun isteği doğrultusunda vaiz gelmesi güzel bir durum. Vaizimizden de gayet memnunuz ama cezaevinde eksik gördüğüm bir durum varsa o da sohbet. Ayda bir- iki kez sohbetlere toplu olarak çıkılması gerektiğini düşünüyorum. Böyle bir uygulama bize hem dini hem de psikolojik olarak iyi gelecektir. Teşekkürler.”

“Din hizmetleri iyi, bilgileniyoruz. Fakat iyi hoca gelsin. Tatlı dilli ve öğretme isteği olsun. Sıcak olsun, soğuk olmasın.”

“Burada devamlı bir bayan hoca olması, din öğretmeni olması iyi olur”

“Toplumumuzda atadan doğma Müslümanlık var ve herkes ayrı kollara bağlanmış hâlbuki Allah birdir Kuran birdir peygamber birdir bence böyle bakılıp yaşanması gereklidir. Bu tarz bir hizmet iyi olurdu ve mezhep kavgaları ortadan kalkardı”

“Cezaevinde bir mescit olsa devamlı namaz kılmaya çıkarım. Koşuğlarda kendimi bir türlü ibadetime veremiyorum. Çok istiyorum ama bir türlü ibadet yapmayı başaramıyorum”

Cezaevlerinde yürütülen din hizmetlerini faydalı bulmakla birlikte, gerek süre gerekse içerik ya da şekil olarak bu hizmetleri yetersiz bulan bu Mahkûmların ifadelerinden bir takım yeni düzenlemeler bekledikleri anlaşılmaktadır. Bu düzenlemeler, din hizmetleri uygulamalarının daha sık yapılması, ortamların düzenlenmesi, din görevlilerinin ilgi ve yaklaşımı, müfredatın mahiyeti ve ibadet mekânı temini hakkındadır.

Rahatsızlık içeren ifadeler

4 Mahkûm din hizmetlerinden hoşnut olmadığını ifade eden yorumlarını yazmıştır. Bu Mahkûmlar din hizmetlerini gerekli bulmadıkları için bu hizmetlere katılmadıklarını belirtmişlerdir.

SONUÇ

Çanakkale cezaevleri evreninde, gönüllü 420 mahkûmun katılımıyla gerçekleştirmiş olduğumuz bu araştırmamız, cezaevlerinde yürütülen din hizmetlerinin mahkûmlar üzerindeki yankılarını ortaya koymak açısından büyük bir önem taşımaktadır. Bu çalışmamız gerek nicel değerlendirmeler, gerekse nitel analizler neticesinde ortaya çıkan sonuçlarla bilim dünyasına din ve suç ilişkisi bağlamında bir takım katkılar sunmayı hedeflemiştir.

Cezaevlerinde yürütülen din hizmetlerinin mahkûmlar üzerindeki psiko-sosyal etkisini anlamaya çalıştığımız bu araştırmamızda, araştırmanın doğası gereği, psiko-sosyal etkiler yanında din hizmetlerinin mahkûmların dindarlık düzeylerine etkilerini de görmüş olduk. Bununla birlikte Çanakkale E Tipi Kapalı ve Açık Cezaevlerinde bulunan mahkûmların dine ve dini uygulamalara yaklaşımlarını da ortaya koyduk. Türkiye'nin çeşitli şehirlerinden gelen mahkûmların bulunduğu bu cezaevleri yalnızca ülkenin belli bir kesimini değil fakat ülke içindeki birçok kültür ve anlayışı da temsil etmektedir.

Araştırmamızın bulgular ve yorumları bölümünde, uygulanmış olan anket çalışmamızın sonuçlarını çeşitli başlıklar halinde sınıflandırmıştık. Bu sınıflandırmamızdan hareketle sonuçlarımızı ortaya koyacak olursak;

Mahkumların demografik özelliklerine ilişkin verilerden çıkan sonuçlara göre mahkumlar özellikle 26-33 yaş aralığında yoğunlaşan bir profil sergilemektedirler. Genç yaş olarak kabul edilebilecek mahkûmların cinsiyetleri yüksek oranda erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmamızın yapıldığı dönem itibariyle ülkemizdeki cezaevlerinde bulunan 156.707 mahkûmdan 149.057 si erkek, 5.624'ü kadın ve 2.026 sı çocuktur.⁹⁶ Eğitim durumlarına baktığımızda, üniversite mezunlarının az olduğunu (%8), okur-yazar ve ilkokul mezunu oranının ise daha yoğun olduğunu görüyoruz.(%40) Bu oranlar da eğitim ve suç işleme oranlarının ters orantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte serbest meslek sahibi olduğunu belirtenlerin oranının yüksek olması(%63), belirli bir meslek ya da zanaata yönelik çalışması bulunmayan insanların çoğunlukta olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca, gelir düzeyleri de yine çoğunluk tarafından düşük veya çok düşük olarak ifade edilmiştir (%51). Bu durum da ekonomik durum ve suç

⁹⁶ Cezaevlerinde Korkutan Tablo < <http://www.sabah.com.tr/yasam>> (16.01.2015)

arasındaki bağlantı açısından bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Araştırmaya katılan mahkûmların %63' ü, cezaevine ilk girişleri olmadığını belirtmişlerdir.

Mahkûmların dindarlık durumlarına ilişkin bulgulardan elde edilen sonuçlardan, cezaevine girmeden önceki yaşantılarına dair düzenli bir din eğitimi almadıkları, dine dair bilgilerini camiden ya da yaz kuran kursundan çocukluk döneminde edindikleri; camiye, sohbet vb. sık sık gidenlerin oranının %27 civarında olduğu görülmektedir. Bununla birlikte mahkûmların %57 si kendisini dindar olarak nitelemektedir.

Araştırmaya katılan mahkûmların temel dini değerlere bakışlarının değerlendirildiği sorulara verilen cevaplardan, Kur'an okumak, namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek, hacca gitmek gibi ibadetlerin gerekliliğini kabul edenlerin ve zaman zaman da olsa bu ibadetleri yapanların oranlarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. İnanç konusunda da tövbe ederse affedileceğine inananlar ve bu dünyada yaptıklarından sorumlu olduğuna inananların oranları yüksektir.

Gerek kendilerini dindar olarak tanımlayanların oranının düşük olmaması gerekse ibadet ve inanç konularında olumlu cevapların yüksek olması, mevcut din anlayışlarının bu insanları suçtan uzak tutmada yeterli olmadığı izlenimini vermektedir. Fakat önceden de belirtildiği gibi düzenli bir din eğitimi almamış olan bu mahkûmların din ve dindarlık konularındaki yaklaşım ve değerlendirmeleri çalışmamızın birinci bölümünde izahını yaptığımız dindarlığın boyutlarından tamamına tekabül etmiyor görünmektedir.

Din ve sosyal hayat ilişkisi hakkındaki değerlendirmelere baktığımızda, mahkûmların büyük çoğunluğu, insanların kardeşçe bir arada yaşamalarının gereğini kabul ediyor, yardımlaşmanın gereğine inanıyor, dürüstlüğü hem dini hem insani bir değer olduğunu kabul ediyor, evliliklerde resmi nikâh yanında dini nikâhın da gerekli olduğunu düşünüyor, dini değer ve inançların iyi bir hayat yaşamak için gerekli olduğuna inanıyor. Bununla birlikte dinine aykırı davranmış bile olsa yine de iyi bir insan olunabileceği kanaati de mahkûmların çoğunluğu tarafından benimsenen bir görüş.

Din ve suç ilişkisi hakkındaki görüşlere ilişkin soruya verilen cevaplardan, mahkûmların %84 ünün, dini bilgi sahibi olmanın insanları suçtan uzak tutacağı fikrine katıldıkları görülüyor. Çoğunluğun kendisini dindar olarak nitelediği bu mahkûmların yine çoğunluğunun bu görüşü belirtmesi, doğru din algısının yerleştirilmesi gereğine başka bir örnek teşkil etmektedir.

Araştırmamızın asıl konusunu oluşturan cezaevindeki din hizmetleri hakkındaki görüşlere ilişkin verilerden, mahkûmların çoğunluğunun cezaevinde bu hizmetlerden istifade ettiğini anlıyoruz. Bu hizmetlerden istifade eden mahkûmlar hizmet türlerinden en çok sohbet türünün kendine hitap ettiğini ifade etmiş (%28), sohbet dinlerken kendini rahat ve huzurlu hissedenenlerin oranı da oldukça yüksek çıkmıştır (%79). Din görevlisi ile rahat bir iletişim kurduklarını belirtenlerin oranı da düşük değildir (%61). Kuran dersi, vaaz, sohbet, konferans gibi türlerden en az birinin kendine hitap ettiğini düşünen mahkûmların oranı da %82dir. Araştırmaya katılan mahkûmların ifadelerinden, din hizmetlerinden memnun oldukları ve çeşitli yenilik ve düzenlemelerle daha da verimli hale geleceğine inandıkları görülmektedir.

Cezaevinde yürütülen din hizmetlerinin mahkûmlar üzerindeki etkisini üç kısımda ele aldık. Bunlardan ilki bu hizmetlerin mahkûmların dindarlık düzeylerine etkisi hakkındadır. Mahkûmların %68'i dini programlara katıldıktan sonra yaratıcı ile bağının güçlendiğini ifade etmiştir. %77'si peygamberini daha iyi tanıyıp sevdiğini belirtmiş, %54'ü ibadetlerine artık daha çok özen gösterdiğini belirtmiştir. Diğer bir yorumla, yaratıcı ile bağının kuvvetlendiğini ifade edenlerin %67.6 sı, peygamberini daha iyi tanıyıp seven mahkûmların %66'sı, ibadetlerine daha çok özen gösterenlerin ise %68 i cezaevinde din hizmeti almaktadır. Dini bilgi seviyeleri ise bu hizmetler neticesinde değişmektedir(%70). Dini bilgi seviyesinin değiştiğini ifade eden mahkûmlardan %44'ü bilinç düzeyinin yükseldiğini, %12si artık daha fazla ibadet ettiğini ve %33 ü de hatalarından dolayı pişmanlık duymasına vesile olduğunu ifade etmiştir. Anlaşılan odur ki, mahkûmların dindarlık düzeylerine pozitif etki eden bu hizmetlerin aynı zamanda dini doğru algılama ve dinin mahkûm hayatındaki etki alanını genişleterek, işlediği suçtan duyduğu pişmanlığa da katkı sağladığını ortaya koymaktadır.

Din hizmetlerinin mahkûmların sosyal hayatları üzerindeki etkilerini değerlendirdiğimiz sorulardan elde edilen bulgularda, mahkûmların kurallara uyma, daha uyumlu bir birey olma, kul hakkına riayet etme, daha doğru sözlü olma ve temel insani değerlere bakışın değişmesi hususlarının önemli ölçüde etkilendiği görülmüştür. Bu başlıklardaki oranlar %69 un altına düşmemektedir. Örneğin 41. Grafikte görüldüğü üzere cezaevindeki din hizmetlerinden istifade eden mahkûmların büyük çoğunluğu, bu hizmetler neticesinde daha uyumlu bir insan olduğunu ifade etmiştir. Bu ve benzeri ifadeleri nitel analizini yaptığımız açık uçlu sorulara verilen cevaplarda da görmekteyiz.

Mahkûmun uyum düzeyindeki değişme onun mevcut koşullarını da cezasını tamamlayınca kadar daha rahat ve sorunsuz bir şekilde karşılaşmasını sağlayacaktır. Kul hakkına riayet etme ve kurallara uymanın gerekli oluşuna inanma hususları da hem dinin öngördüğü hem de yasaların istediğı hususlardır. Araştırma sonuçlarımız göstermektedir ki, cezaevlerinde din hizmetlerinden istifade eden mahkûmlar, hem cezalarını çektikleri süre içerisinde hem de sonraki yaşantıları için anlamlı bir bilişsel yatırım yapmaktadırlar.

Din hizmetlerinin mahkumların psikolojik durumlarına olan etkilerini ele aldığımız son bölümde, öfke kontrolü, temiz ve düzenli yaşam, sorumluluk bilinci ve kurallara uyma konusundaki içsel motivasyon konuları değerlendirilmiştir. Bu alanlarda da din hizmetlerinin etkisi %68 in altına düşmemiştir. Cezaevinde öfke kontrolü konusunda kendini daha yeterli hissedenen mahkumların %66,4 ü, temizlik ve düzenine dikkat edenlerin %67.1 i ve kurallara uyma konusunda kendini daha motive hissedenen mahkumların %67 si din hizmetlerinden istifade etmektedir.

Analizini nitel olarak gerçekleştirdiğimiz cezaevindeki din hizmetleri hakkındaki düşünceler ve sonraki dini yaşantıları için yapılan planlar değerlendirilmiştir. Özellikle din hizmetlerinin değerlendirmesini yapan mahkûmların görüşlerine göre mevcut din hizmetleri devam etmeli, fakat bazı konularda yenilikler yapılmalıdır.

ÖNERİLER

Araştırmamız neticesinde ortaya koyabileceğimiz öneriler aşağıdaki gibidir:

1- Türkiye'deki cezaevlerinde yürütülen din hizmetleri, gerek kurumlar gerekse bu hizmetleri alan ve verenler tarafından, mahkûmların topluma yeniden kazandırılmaları bakımından, onların ceza süreleri boyunca almış oldukları önemli hizmetlerden biri olarak görülmelidir.

2- Bu hizmetler, cezaevlerinde verilen psikolog desteği, eğitim hizmetleri, spor faaliyetleri, güvenlik unsurları gibi diğer hizmetlerden bağımsız düşünülmemeli, bütün bu faaliyetler din hizmetleri ile birbirlerini bütünler şekilde ele alınıp planlanmalıdır.

3- Cezaevlerinde din hizmetleri planlanırken interdisipliner çalışmalara öncelik verilmeli, suç ve suçluluk hakkındaki, psikolojik, sosyolojik, eğitsel, kültürel, ekonomik vb. unsurları göz önünde bulundurmaya da dikkat edilmelidir.

4- Cezaevlerinde yürütülen din hizmetlerinin, bu hizmetlerden istifade etmek isteyen her mahkûma tatminkâr düzeyde bir sıklıkta ulaşabilmesi için gereken tedbirler alınmalı ve gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

5- Din hizmetlerini sunacak olan personel özellikle mahkûm psikolojisi, cezaevi ortamı, idare hizmetleri, insan ilişkileri, güvenlik koşulları gibi konularda önceden bilgilendirilmeli, eğitilmeli, zaman zaman bu eğitimler tekrarlanmalıdır.

6- Cezaevlerinde sunulan din hizmetleri planlanırken bütün mahkûmlar için tek bir program uygulanması yerine, onların özel durumlarına göre din hizmeti sunulması ve bilhassa bu hizmetlerde mahkûma özel program hazırlanmasına dikkat edilmelidir.

7- Cezaevlerinde, Müslüman olan ve dinini tanıyıp öğrenmek isteyen bu konuda kendisini geliştirmekten mutluluk duyan mahkûmların olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bu hizmetlerden istifade etmek istemeyen, gönüllü olmayan mahkûmlar da mevcuttur. Toplu çalışmalar yapılırken bu husus da göz önünde bulundurulmalı hiç bir mahkûmun manevi durum ve ihtiyaçları göz ardı edilmemelidir.

8- Mahkûmlara özel sürdürülen din hizmetlerinin, yine onlara özel olarak hazırlanmış rehber ve kaynaklarla sürdürülebilmesi için yeni kaynaklar hazırlanmalıdır.

9- Cezaevlerinde yürütülen din hizmetleri, yalnızca ve tek başına değerlendirilmemeli, mahkûmun istendik davranışları sergilemesinin sağlanabilmesi için psikolojik, ekonomik, kültürel vb. başka unsurlarla birlikte düşünülmesi, din hizmetleri çalışmaları planlanırken mahkûmun manevi ihtiyaçları yanında zihinsel ve kültürel altyapısı da göz önünde bulundurulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aydın, Mehmet. *Din Felsefesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 1987.
- Bayraktutar, Muammer. *Suç Önleme Sempozyumu 7-8 Ekim 2011 Bursa*, Bursa Emniyet Müdürlüğü Yayınları, Bursa 2011
- Bilton, Tony. *Sosyoloji*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2008.
- Clarke, Peter. *Din Sosyolojisi Çağdaş Gelişmeler*, İmge yayınları, Ankara 2012.
- Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İslami Araştırmalar Vakfı Yayınları, İstanbul 1988.
- Dolu, Osman. *Suç Teorileri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2012.
- Ergüden, Işık. *Hapishane Çağı, Kapatılan insan*, Versus Yayınları, İstanbul 2007.
- Freyer, Hans. *Din Sosyolojisi*, Doğu Batı Yayınları, İstanbul 2013
- Gutting, Gary. *Foucault*, Dost Yayınevi, Ankara 2010
- Günay, Ünver; Çelik, Celaledin. *Dindarlığın Sosyolojisi, Dindarlığın Sosyo- Psikolojisi*, Karahan Yayınları, Adana 2006.
- Günay, Ünver. *Din Sosyolojisi*, İnsan Yayınları, İstanbul 2008.
- Işık, Harun. *Cezaevlerinde Din*, Laçın Yayınları, Kayseri 2009.
- İçli, Tülin Gülşen. *Kriminoloji*, Seçkin Kitabevi Yayınları, Ankara 2007.
- İçli, Tülin Gülşen. *Türkiye 'de Suçlular*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1993.
- Kızmaz, Zahir. *Cezaevi Müdavimleri İnatçı Suçlular*, Orion Yayınları, Ankara 2006.
- Köktaş, Mehmet Emin. *Türkiye 'de Dini Hayat*, İşaret Yayınları, İstanbul 1993.
- Kurt, Abdurrahman. *İşadamlarında Dindarlık ve Dünyevileşme*, Emin Yayınları, Bursa 2008.
- Merquior, J.G. *Foucault*, Afa Yayınları, İstanbul 1986
- Özdemir, Şuayip. *Cezaevlerinde Din Eğitimi*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2006.
- Özdoğan, Öznur. *İsimsiz Hayatlar: Manevi ve Psikolojik Yaklaşımla Arınma ve Özedönüş*, Özdenöze Yayınları, Ankara 2005.
- Özkalp, Enver. *Sosyolojiye Giriş*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa 2005.
- Öztek, Zafer. *Ceza İnfaz Kurumlarında Sağlık Hizmetleri El Kitabı*, Şen Matbaa Yayınları, Ankara 2012.
- Sezen, Yümni. *İslam 'ın Sosyolojik Yorumu*, İz Yayınları, İstanbul 2004.
- Sokullu Akıncı, Füsun. *Kriminoloji*, Beta Basın Dağıtım, İstanbul 2004.
- Turner, Jonathan. *Sosyolojik Teorinin Oluşumu*, Sentez Yayınları, Ankara 2013.
- Türkiye 'de Dini Hayat Araştırması*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2014.
- Yeni Türk Hukuk Lügati ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, Site Yayınları, Ankara 1964.
- Zeynüddin Ahmed Zebidi, *Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi*, Gaye Matbaacılık, Ankara, 1987, Salât: 76

MAKALELER

- Arslan, Mustafa. “Popüler Dindarlık Ölçeği Geliştirilmesi”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt:3, Sayı 1, 2003, 98
- Çekin, Abdülkadir. “Dindarlığın Boyutları ve Din Öğretimi”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Volume: 6, Issue: 4, 2013, 245-261
- Işık, Harun. “ Ceza İnfaz Kurumlarında Din Hizmetleri”, *Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 12, 2010, 250-263
- Kayıklık, Hasan. “Bireysel Dindarlığın Boyutları”, *İslami Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 3, 2006, 491- 499
- Kızmaz, Zahir. “Din ve Suçluluk: Suç Teorileri Açısından Kuramsal Bir Yaklaşım”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 15, Sayı: 1, 2005,189-215
- Kurt, Abdurrahman. “Dindarlığı Etkileyen Faktörler”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 18, Sayı: 2, 2009, 2
- Özdemir, Şuayip. “Türkiye’de Cezaevlerinde Din Eğitimi Uygulamasının Geçirdiği Aşamalar”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi II*, Sayı: 2, 2002, 65-78
- Tümer, Günay. “Din ve Sosyal Bütünleşme”, *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 6, 1989, 7
- Tümer, Günay. “ Çeşitli Yönleriyle Din”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:28, 1986, 217-218
- Yıldız, Murat. “Dindarlığın Tanımı ve Boyutları Üzerine Psikolojik Bir Çalışma”, *Tabula-Rasa Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 1, Isparta 2001.

TEZLER

- Çevik, Muhammet, Dindarlık Suç İlişkisi: Adıyaman Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2010, Adıyaman
- Gürler, Âdem, Din ve Suç (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2010, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler enstitüsü, Isparta
- İğde, İsrafil, Mahkûmları Suça Yönelten Faktörler ve Din Anlayışları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2009, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş
- Karademir, Kemal, Suçluların Topluma Kazandırılmasında Din Eğitiminin Rolü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 1997, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir
- Pehlivan, Ahmet, Suçu Engellemede Din Eğitiminin Rolü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1997 Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van
- Peker, Hüseyin, Suçlularda Dini Davranışlar , (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), 1987, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun
- Tecim, Erhan, Cezaevlerinde Dini Yaşantı ve Din Algısı: Konya Örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya

EKLER

Ek 1: Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif evleri Genel Müdürlüğü Araştırma İzin Yazısı

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkif evleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 57292265-204.06.03 -1407/133502
Konu : NİMET KESELİ USTABAŞI
(Tez Çalışması)

22/08/2014

ÇANAKKALE CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İlgi : 14/08/2014 tarihli ve B.M.2014/3799 sayılı yazı.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Bölümü öğrencisi NİMET KESELİ USTABAŞI'nın, Prof.Dr.Abdurrahman Kurt danışmanlığında hazırlayacağı "Cezaevlerinde Yürütülen Din Hizmetlerinin Mahkumlar Üzerindeki Psiko-Sosyal Etkisi: Çanakkale Cezaevi Örneği" adlı tez çalışması için hazırlanan anket ve mülakatın Çanakkale E Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumlarında yapılması talebine ilişkin ilgi yazı ve ekleri incelendi.

Talebe konu çalışmanın; hükümlü-mutakulların rızaları alınarak, yukarıda belirtilen ceza infaz kurumlarında, kurumların belirleyeceği tarih ve saatler ile kurumların uygun göreceği alanlarda, çalışmaya katılacak hükümlü-mutakulların bilgilendirilmesi ve bilgilendirme onay formu doldurulması, yapılacak çalışmayla sınırlı kalınması, ses kaydı ve görüntü alınmaması, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi, çalışma sonucunun Genel Müdürlüğümüzün izni olmaksızın yayımlanmaması, basın yayın organlarıyla paylaşılmaması koşullarıyla, kurum görevlileri nezaretinde gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Ali YILDIZ
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

T.C.
ÇANAKKALE
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI
SAYI: 2014/ 3799 BM.

25/ 08 /2014

AÇIK CEZA İNFAZ KURUMU MÜDÜRLÜĞÜNE

ÇANAKKALE

Hicmet TURAN
Cumhuriyet Başsavcısı

e-İmza

Konya Yolu No:70 - 06320 Beşevler/ANKARA
Tel: 0312 201 13 97 1453-1168-1461

Açısından bilgi için irtibat:
Faks: 0 312 225 45 91

Yerleşim İyileştirme Binası
Web: www.cte.adalet.gov.tr

Ek- 2: Anket Soruları

ANKET FORMU

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından cezaevlerinde yürütülen din hizmetlerinin etki alanı ve sonuçlarının belirlenmesinin birçok açıdan faydalar sağlayacağı düşüncesindeyiz.

Bu çerçevede, “ **Cezaevlerinde Yürütülen Din Hizmetlerinin Mahkûmlar Üzerindeki Psiko- Sosyal Etkisi: Çanakkale Cezaevleri Örneği**” başlıklı bir yüksek lisans tez çalışması sürdürmekteyim. Aşağıdaki anket sorularına vereceğiniz cevaplar bu çalışmamız çerçevesinde değerlendirilecektir.

Anket sonuçları yalnızca bu araştırmada kullanılacak olup, başka hiçbir kişi ya da kuruma verilmeyecektir. Bu nedenle, anket formuna ad ve soyad gibi kendinizi tanıttıcı bilgiler yazmanıza gerek yoktur.

Araştırma sonuçlarının doğru ve güvenilir olması, vereceğiniz gerçek ve samimi cevaplara bağlı olacağından, bu konudaki hassasiyetiniz ve katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Nimet Keseli Ustabaşı

Ç.O.M.U.S.B.E

Y.Lisans Öğrencisi

nkeseliu@hotmail.com

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Yaşınız:

.....

2.Cinsiyetiniz:

1-() Erkek 2-() Kadın

3. Eğitim Durumunuz:

1-() Okur-Yazar 2-() İlkokul 3-() Ortaokul 4-() Lise 5-() Üniversite

4. Medeni durumunuz:

1-() Evli 2-() Bekâr 3-() Dul 4-() Boşanmış

5. Mesleğiniz.....

6. Gelir durumunuz:

() 1. Çok iyi () 2. İyi () 3. Orta () 4. Düşük () 5. Çok düşük

7. Din öğrenimini nereden edindiniz(Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz):

() 1. Özel din eğitimi gördüm (Aile içinde) () 2. Okul () 3.Cami

() 4. Kuran kursu () 5. Din eğitimi görmedim

8. Kendinizi dindarlık bakımından hangi grupta görüyorsunuz?

() 1. Çok dindar () 2. Dindar () 3. Dinle az ilgili () 4. Din ile hiç ilgisi yok

9. Bu ilk hüküm giydiğiniz mi?

() 1. Evet () 2. Hayır

İKİNCİ BÖLÜM

A

Aşağıda verilen ifadelere ne derece katıldığınızı belirtiniz

1. Kuranı Kerim okumayı bilmek ve düzenli olarak okumak gereklidir.

() Kesinlikle katılıyorum()Katılıyorum()Bir fikrim yok()Katılmıyorum()Kesinlikle katılmıyorum

2. Dini kitap okuma sıklığınız ne düzeydedir ?

() Her gün() Haftada bir() Ayda bir () Yılda bir () Okumuyorum

3. Dini bilgi sahibi olmak insanları suçtan uzak tutar.

() Kesinlikle katılıyorum()Katılıyorum()Bir fikrim yok()Katılmıyorum()Kesinlikle katılmıyorum

4. Dürüstlük ve doğruluk hem dini hem de insani bir değerdir.

() Kesinlikle katılıyorum()Katılıyorum()Bir fikrim yok()Katılmıyorum()Kesinlikle katılmıyorum

5. Bizim gibi düşünmeyen insanlarla kardeşçe bir arada yaşayabiliriz.

() Kesinlikle katılıyorum()Katılıyorum()Bir fikrim yok()Katılmıyorum()Kesinlikle katılmıyorum

6. İnsanlar birbirlerine yardım etmelidir.

() Kesinlikle katılıyorum()Katılıyorum()Bir fikrim yok()Katılmıyorum()Kesinlikle katılmıyorum

7. Her insan kendi yaptıklarından her zaman sorumludur.

()Kesinlikle katılıyorum ()Katılıyorum ()Bir fikrim yok ()Katılmıyorum ()Kesinlikle katılmıyorum

8. İnsanın hangi şekilde davranacağı önceden tayin edilmiştir.

()Kesinlikle katılıyorum ()Katılıyorum ()Bir fikrim yok ()Katılmıyorum ()Kesinlikle katılmıyorum

9. Cezaevinde kalmayı hak ettiğinizi düşünüyor musunuz?

()Kesinlikle katılıyorum ()Katılıyorum ()Bir fikrim yok ()Katılmıyorum ()Kesinlikle katılmıyorum

10. Odadaki diğer Mahkûmlarla uyumunuz ne düzeydedir?

() Çok iyi () İyi () Orta () Kötü () Çok kötü

11. Cezaevine girmeden önce camiye, sohbete vb. devam etme sıklığınız ne düzeydeydi?

() Çok sık () Sık () Bazen () Nadir () Hiç

12. Dini yaşantı konusunda kendinizi nasıl tanımlarsınız?

() İbadetlerime dikkat ederim ve yerine getiririm () Özel zamanlarda ibadet ederim (kandil vb.)

() Zaman zaman ibadet ederim () ibadet etmem () Gerekli bulmuyorum

13. Namaz önemli bir ibadettir, yerine getirilmelidir.

()Kesinlikle katılıyorum()Katılıyorum()Bir fikrim yok()Katılmıyorum()Kesinlikle katılmıyorum

14. İmkânım olduğunda hacca ve umreye gitmek istiyorum.

() Evet () Hayır

15. Zekât vermek faydalıdır ve verilmelidir.

()Kesinlikle katılıyorum()Katılıyorum()Bir fikrim yok()Katılmıyorum()Kesinlikle katılmıyorum

16. Oruç tutmak faydalıdır ve tutulmalıdır.

()Kesinlikle katılıyorum()Katılıyorum()Bir fikrim yok()Katılmıyorum()Kesinlikle katılmıyorum

17. Evliliklerde resmi nikâh yanında dini nikâh da gereklidir.

() Kesinlikle katılıyorum () Katılıyorum () Bir fikrim yok () Katılmıyorum () Kesinlikle katılmıyorum

18. İnsan, hayatında dini değerleri ve inançları olmadan iyi bir hayat yaşamış sayılmaz.

() Kesinlikle katılıyorum () Katılıyorum () Bir fikrim yok () Katılmıyorum () Kesinlikle katılmıyorum

19. Hatalarına tövbe eden bir kul affedilir ve hayata yepyeni bir başlangıç yapabilir.

() Kesinlikle katılıyorum () Katılıyorum () Bir fikrim yok () Katılmıyorum () Kesinlikle katılmıyorum

20. İnsan dinine aykırı davranmış olsa bile yine de iyi bir insan olabilir.

() Kesinlikle katılıyorum () Katılıyorum () Bir fikrim yok () Katılmıyorum () Kesinlikle katılmıyorum

B

1. Cezaevinde din hizmeti alıyor musunuz?

() Evet () Hayır

2. Cezaevindeki din görevlisinden hangi sıklıkta istifade ediyorsunuz

() Her gün () Haftada bir () İki- üç haftada bir () Ayda bir () Birkaç ayda bir

3. Cezaevindeki din görevlisi ile rahat bir iletişim kurabiliyor musunuz?

() Evet, () Kısmen () Hayır

4. Vaaz, din dersi ve konferanslardan en çok hangi tür size hitap ediyor mu?

() Vaaz () Konferans () Kuran Dersi () Sohbet () Soru- Cevap

5. Dini sohbetler esnasında kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

() Rahat ve huzurlu () Fikrim yok () Rahatsız ve gergin

6. Din hizmetlerinin kişisel olarak size hitap ettiğini düşünüyor musunuz?

() Düşünüyorum () Kısmen düşünüyorum () Fikrim yok
() Kısmen düşünmüyorum () Düşünmüyorum

7. Kur'anı Kerim dinlerken kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

() Rahat ve huzurlu () Fikrim yok () Rahatsız ve gergin

8. Cezaevindeki din hizmetleri neticesinde dini bilgi seviyem,

() Kesinlikle değişti() Değişti() Fikrim yok() Değişmedi() Kesinlikle değişmedi

9. Cezaevindeki din hizmetleri neticesinde temel insani değerlere bakışım,

() Kesinlikle değişti() Değişti() Fikrim yok() Değişmedi() Kesinlikle değişmedi

10. Dini konularda bilgi düzeyinizin değişmesi hakkında,

() Beni daha bilinçli hale getirdi
 () Artık daha çok ibadet ediyorum
 () Hatalarımdan dolayı pişmanlık duyuyorum

11. Cezaevinden çıktıktan sonrası için dini yaşantınıza dair planlarınız var mı, paylaşır mısınız?

C

Dini programlara katıldıktan sonra...

1. Yaratıcı ile bağımın güçlendiğini hissediyorum

() Evet () Kısmen () Hayır

2. İbadetlerime özen göstermeye çalışıyorum

() Evet () Kısmen () Hayır

3. Peygamberimi daha iyi tanıyorum ve seviyorum

() Evet () Kısmen () Hayır

4. Artık daha doğru sözlü olmaya dikkat ediyorum

() Evet () Kısmen () Hayır

5. Artık kul hakkına daha çok riayet etmeye çalışıyorum

() Evet () Kısmen () Hayır

6. Artık daha uyumlu bir insanım

() Evet () Kısmen () Hayır

7. Artık öfkemi kontrol konusunda kendimi daha güçlü hissediyorum

() Evet () Kısmen () Hayır

8. Artık daha temiz ve düzenli bir insanım

() Evet () Kısmen () Hayır

9. Artık hayata ve insanlara karşı kendimi daha sorumlu hissediyorum

Evet Kısmen Hayır

10. Kurallara uymamın gerekli olduğuna inanıyorum

Evet Kısmen Hayır

11. Toplumsal kurallara uyma konusunda kendimi daha yeterli ve güçlü hissediyorum

Evet Kısmen Hayır

D

Din Hizmetleri Hakkındaki Düşünceleriniz Nelerdir?